

Journal of Balkan Studies

Balkan Çalışmaları
Dergisi

Revista për
Studime Ballkanike

Списание за
Балкански Студии

Volume • **3** / 2023

IDEFE
PUBLICATIONS

Issue • **1**

Journal of Balkan Studies

Volume 3, Issue 1 – 2023

ISSN: 2671-3675

E-ISSN: 2671-3659

Journal of Balkan Studies is an international, academic and peer-reviewed refereed journal. It is published twice a year.

Concession Holder on Behalf of Balkan Studies Foundation

Dr. Sevba Abdula

General Editor

Assist. Prof. Bujamin Bela, Mother Teresa University

Editors

Assist. Prof. Bujamin Bela, Mother Teresa University | Dr. Sevba Abdula, Balkan Studies Foundation | Assoc. Prof. Zahit Atçil, Medeniyet University

Editor-in-Chief

Furkan Abdula, Fettah Efendi Association

Editorial Board

Dr. Sevba Abdula, Balkan Studies Foundation | Assist. Prof. Murat Aliu, Mother Teresa University | Assoc. Prof. Zahit Atçil, Medeniyet University | Assist. Prof. Bujamin Bela, Mother Teresa University | Assist. Prof. Sedad Bešlija, Sarejevo University | Assoc. Prof. Şener Bilalî, International Balkan University | Metin Celil, Bonn University | Assoc. Prof. Ali Erken, Marmara University | Assoc. Prof. Mevludin Ibish, International Balkan University | Assist. Prof. Agron Islami, Institute of History "Ali Hadri"- Prishtina | Assist. Prof. Emin Lelic, Salisbury University | Assist. Prof. Ahmet Lökçe, International Balkan University | Assist. Prof. Deniz Memedi, Mother Teresa University | Assist. Prof. Fatjon Shabani, Ibn Haldun University | Prof. Dr. Petar Todorov, Institute of National History – Skopje | Assoc. Prof. Fatma Sel Turhan, Istanbul Technical University | Dr. Hana Younis, Institute for History University of Sarajevo

Advisory Board (Surname Respectively)

Prof. Dr. Ahmet Alibašić, University of Sarajevo | Assoc. Prof. Abdurrahman Atçil, Sabancı University | Assoc. Prof. Tuncay Başoğlu, Center for Islamic Studies | Prof. Dr. Murteza Bedir, Istanbul University | Prof. Dr. Kudret Bülbül, Ankara Yıldırım Beyazıt University | Prof. Dr. Gülfettin Çelik, Istanbul Medeniyet University | Prof. Dr. Ekrem Demirli, Istanbul University | Assist. Prof. Mehmet Uğur Ekinci, SETA | Prof. Dr. Feridun Emecen, Istanbul 29 Mayıs University | Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu, Istanbul Medeniyet University | Assist. Prof. İbrahim Zeyd Gerçik, Marmara University | Assoc. Prof. Zora Hesova, Charles University | Prof. Dr. Abdülhamit Kırmızı, Bamberg University | Prof. Dr. Musa Musai, University of Tetovo | Prof. Dr. Ali Pajazitî, South East European University | Assoc. Prof. Anton Pancev, University of Kliment Ohridski – Sofia | Prof. Dr. Nebojsa Petrovic, University of Beograd | Prof. Dr. Egdūnas Račius, Vytautas Magnus University | Prof. Dr. Gadaf Rexhepi, South East European University | Assoc. Prof. Lütfi Sunar, Istanbul Medeniyet University | Assoc. Prof. Yunus Uğur, Marmara University | Prof. Dr. Gültekin Yıldız, Istanbul University

Secretariat

Semran Murtezani, Balkan Studies Foundation

Graphic Design

Ömer Furkan Taşkıran

Proofreading

Proodo Editing (English), Proodo Editing (Turkish),
Furkan Abdula (Macedonian)

Publication Type

International Periodic

Publication Period

Published twice a year, January and July

Print Date

January, 2023

Printed by

Ajgraph – Skopje Citadel, 1000

Correspondence

Journal of Balkan Studies
Makedonsko Kosovska Brigada No:32 1A, Cair – Skopje, North Macedonia
www.balkanjournal.org, info@balkanjournal.org

table of
contents

articles

The Disruption of Democracy in the Age of Modernity: Examining the Case of Modern Greece Dionysis Tsirigotis	7
Büyük Doğu Krizi Çerçevesinde (1875-1878) Sırp Gazetelerindeki (Застава, Србски Народ, Српске новине) Hersek İsyanı ile ilgili Yazıların Değerlendirilmesi Tanja Čerevicki	27
Savaş Düşüncesinin Bosnalı Alaaddin Sâbit Divâni'nda Somutlama ve Güzelleme Bağlamında Görünümü Burak Koç	55
The Role of the Sport of Judo and Football in Promoting Kosovo's Statehood in the International Arena Ylli Sokoli	79
Help-Seeking Behaviours and Mental Well-Being of Albanian Immigrants in Malaysia Voltissa Thartori, Nik Ahmad Hisham Ismail, Siti Kholijah Kassim, Faizah Idrus	93

book reviews

Фатима Салифоска, Цивилизациските Темели на Геополитиката на Балканот низ Призмата на Македонско-Турските Односи Неџад Мехмедовиќ	115
---	------------

articles

The Disruption of Democracy in The Age of Modernity: Examining the Case of Modern Greece

Dionysis Tsirigotis

Abstract: The main purpose of this article is to understand the use and abuse of the notion of democracy and its operation as a political system throughout the classical Greek period to modernity. The article will show how the development and understanding of democracy from the modern Western Europe completely differs from its classical conception. The analytical starting point is the assumption that the political system of Western democracy is presented as an indirect representation and creates a gap between policy and society such that the latter lacks its physical role as a mandator of the political system. By extending the above-mentioned syllogism to the modern Greek State in accordance with George Contogeorgis' assumption that the modern political system is neither democratic nor representative, the article is then able to describe the roots of Greece's current sociopolitical and economic impasse. Thus by questioning the absence of a coordinated political proposal from its executive branch for dealing with major sociopolitical and economic problems, the article searches for the misapplication of democracy in policy formation and implementation.

Keywords: democracy, modernity, policy, representation, society

 Dr., Pireaus University, dtsirigo7@gmail.com

 0000-0002-7003-6629

 Balkan Studies Foundation
DOI: <http://doi.org/10.51331/A027>
Journal of Balkan Studies, 3 (1), 2023
balkanjournal.org

Received: 06.10.2022
Accepted: 25.12..2022

Introduction

In recent years, society's demands for direct democracy have swelled regarding the deficits of representative democracy such as political abstention "and increasing dissatisfaction with parties, politicians and governments" (Lutz, 2006, p. 43; Dalton, 2002; Norris, 1999). Although some political science scholars have evoked a global presence of direct democracy (Boyer, 1992; Butler & Raney, 1994; Johnston et al., 1996; Qvortrup, 2002; LeDuc, 2003), in practice, and according to Modernity's reading of democracy, this seems to be a necessary fiction. This is the context in which one now confronts the question of the classical notion of democracy as liberty and its axial principles. The principle of constitution, which means every man is to govern and be governed in turn, and the principle of equality, which means "for a man to live as he pleases" and consequently "to not be governed by anyone preferably, and failing that, to govern and be governed in turn" (Aristotle, n.d., Vol. 6, section 1317b).

That said, the core issue of this study is to explain and understand the use and abuse of the classical notion of democracy and its operation as a political system from the classical Greek period to modernity. This study will show how the development and understanding of democracy in Western Europe and Greece in particular completely differ from its classical conception. The analytical starting point is the assumption that the political system of Western democracy, which is presented as representative, creates a gap between society and policy, thus disabling society from its physical role as a mandator of the government (Hardt & Negri, 2004, pp. 241, 245–255).

By extending the above-mentioned syllogism onto the modern Greek state in accordance with George Contogeorgis' (2007, 2013) assumption that the modern political system is neither democratic nor representative, the article will be able to describe the roots of the current sociopolitical and economic impasse in Greece. Thus by questioning the absence of a coordinated political proposal from its executive branch so as to deal with major sociopolitical and economic problems, the study searches for the perversions of democracy in policy formation and implementation. This study will therefore proceed to examine the following three questions using a case study analysis of the modern Greek state:

1. How is democracy defined in the modern era?

2. What is the relationship between policy (democracy) and civil society/citizens?
3. How can the question of the political function of democracy and society be explained/described?

The Meaning of Democracy

Before going deeper into the analysis of the current concept of democracy, the classical concept of democracy, meaning the self-rule of people, should be examined first while leaving aside the notion of leadership and government by leaders (Blackwell, 2003; Contogeorgis, 2006, pp. 225–247; de Ste. Croix, 2004; Ober, 1989). In Schumpeter's (1976, as cited in Mackie, 2009, p. 130) words, "the democratic method is that institutional arrangement for arriving at political decisions which realizes the common good by making the people itself decide issues through the election of individuals who are to assemble in order to carry out its will."

More precisely, the narrative defines democracy as freedom (Contogeorgis, 2007), the full version of which refers to the constraints that nature imposes on man as well as to the sociopolitical compulsions man has. Freedom has a unique value for Greek sociopolitical organization and is defined as the repetitive equivalent of autonomy (Contogeorgis, 2005). It also grows in three dimensions (i.e., individual, social, and political), which vary according to the phase of the anthropocentric cosmosystem (Contogeorgis, 2007, pp. 26–29). Firstly, individual freedom covers person's private life within society. It is not placed against nor in contradiction to society, but as a constitutive parameter of society. Secondly, social freedom focuses on the area of social life where the individual contracts with social systems and sub-systems (i.e., institutions or individuals) that binds their wills or alter one's social position. In other words, the contract that has been concluded between a person and that person's business owner so as to exchange labor for payment is a deprivation of that person's freedom (i.e., social freedom). Lastly, political freedom refers to the position an individual has in the political state system. The key issue here is the establishment of a relationship between society and politics in which the person has autonomy. In other words, political freedom means people should not be subject to anyone else's authority and concerns the position of the overall society of citizens within the political system. The political system, however, is combined with another aspect of freedom that has to do with the polysemy

(e.g., cultural, geographical) of society and, by extension, with the natural tendency of groups to self-manage their social, political, and economic issues (Contogeorgis, 2015, p. 118). As Lutz (2006, p. 45) described, “They criticize the lack of accountability in direct democratic decisions, the weakening of legislatures or the lack of minority rights protection. Supporters of direct democracy tend to highlight strongly potential positives such as citizens’ emancipation, increased voter awareness or even that direct democracy makes people happier.”

Modernity’s Reading of Democracy

In response to the questions at the heart of this article and in conjunction with the aforementioned analysis of the core features of classical democracy, the modern notion of democracy provides a system of governance in which rulers are more responsive to citizens’ preferences (i.e., mandate theory). By the same token, confusing democracy (i.e., freedom) with the principle of representation (i.e., serving the rule of “self-government of the people” in large-scale societies; Dahl, 1989, pp. 83, 97, 106; Przeworski et al., 1999), which leads to the electoralism fallacy, “equates [democracy] with regular elections, fairly conducted and honestly counted” (Schmitter & Karl, 1991, p. 78).

While classical democracy underpinned calls for “the rule by the people,” its modern notion has ensured that the principle of representation “serves the self-government of the people” in large-scale societies (Dahl 1989, pp. 83, 97, 106; Przeworski et al., 1999).

This is a main function of the mandate theory, which also defines the democratic and representative government by the level of its responsiveness to citizens’ preferences, “expressed in elections through the given mandate” (Körösenyi 2007, p. 4). The key issue here is the prevalence of the “responsive rule” (Saward, 1998, p. 14), ensuring through the use of democratic procedures the formation and implementation of governance and public policy according to citizens’ will whereby the government will carry out public policy according to the expressed preferences of the people. Respectively, Juan J. Linz (1978) emphasized the right of citizens to form political parties, while Lipset (1959) mentioned citizens’ right to choose the governing officials and influence political decision making. Bollen (1980) used the distribution of the political power between elites and citizens in order to define democracy. When citizens’ political power is

maximized and that of the elites is minimized, then the political system is democratic (Wong, 1990, pp. 34–35).

What the above-mentioned analysis shows is that the most striking feature of modernity's notion of democracy is the ill-considered interpretation of freedom being limited to its individual dimension (Dahl, 1986; Held, 2006; Hirst, 1988; Gottfried, 1999, pp. 30–36). Categorizing democracy in terms of representation, which “equates it with regular *elections*, fairly conducted and honestly counted” (Schmitter & Karl, 1991, p. 78), drives democracy into an electoralism fallacy that regards the misrepresentation of the population or the unrepresentative participation of parties. Focusing on individual freedom ignores democracy's social and political freedoms while concentrating on certain social rights to prevent the infringement of individual freedom and to preserve citizens' dependence contract with the government. Accordingly, the fundamental problem of modernity is the adoption of the democratic ideal in a pre-political system such as post-feudal Europe. In this way, democracy has been equated with individual rights and freedom (Berlin, 1969; Ignatieff, 2007; Lauk, 2014, p. 1; Meskill, 2013, pp. 89–91; Mill, 1859), something which is totally opposed to the basic logic of democracy as highlighted throughout Aristotele's *Politics* (Rackham, 1932).

Subsequently, the political system of modernity became representative through the introduction of the parliamentary system in Western Europe, especially in the United Kingdom (Lijphart, 1999; Mahler, 1997; Wilson, 1994). The principle of representation defines the measure of internal legitimacy, meaning that this is achieved through the “transformation of the political will from the individual level to the collective level. It holds that a group of people- today an electoral district- can elect a representative. They will represent the will of their constituency in the assembly of the other representatives – today in parliaments” (Lauk, 2014, p. 2). Upon deeper investigation, the equation of democracy with parliamentarianism in the beginning of the 20th century and the undisputable role of parties as “the most important vehicles of mass democracy” in the process-implementation of policy reflects “their leading position into the political system... In particular, [this is] because they were the vehicles of previously unenfranchised groups such as workers and peasants” (Strom, 2000, p. 180).

This development may be interpreted in light of the special position the Western political system acknowledges within political parties at all levels of politics and state

operation, such as in in parliament, government, and local administration (Cox & McCubbins, 1993; Dalton & Wattenberg, 2000, pp. 5–10; Strom, 2000, pp. 182–183).

Following the abovementioned syllogism, one can conclude that the transition from society to government for each political party leads to a merger among them (Dalton & Wattenberg, 2000, pp. 8–10). The party undergoes a public body, due to the main source of revenue being the public treasury, with the assistance of legislative and regulatory acts of the government. The result of this conjunction is not only the removal and separation of the ruling party from society but also the transformation of party from a representative to an authoritarian institution. The domination of party is reflected in its need to conquer the executive branch in order to implement its policy. Thus, the acquisition of governmental status by the ruling political party ends in its absorption of the political system and state politics. Therefore, “the transformation of party leaders into holders of public office promotes the de-democratization of political decision-making, that is, it increasingly delegitimizes lawmaking” (Lauk, 2014, p. 30).

In this regard, “Parties have become agencies that govern . . . rather than represent; they bring order rather than give voice” (Lauk, 2014, p. 29). This process not only expresses the total violation of the representation principle but also deprives society of its physical role as a principal agent of policy (Contogeorgis, 1985, pp. 30–31). In other words, this leads to the rehabilitation of society, and “is part of the process by which parties and their leaders separate themselves from the [latter].” In addition, the instrumental institutions of representative democracy guarantee that “elected governments fulfill the demands of ‘most people, most of the time’” (Verdun & Christiansen, 1999, p. 172), which is something that rarely occurs in the modern state.

The Relationship Between Society and Politics in Modern Greece

In seeking to understand the relationship between society and politics, a brief look at the typological clarification of political systems is called for as an intermediate representative liaison. One starting point here may be the categorization of political systems in terms of their level of anthropocentric progress. Building on the work of Professor Contogeorgis, the study discerns three distinct phases in the evolution of political systems, from pro-representatives, to representatives, and then to democratic

(Contogeorgis, 2013, p. 43; 2007, pp. 31–34). In the former, society is the state's own property. The state embodies the political system, and society retains the role of the individual without any participation or even framing of policy formation. Conversely, the civilian staff decides and forms in the first and last instances the course of political process, as they own the entire political system. In a representative political system, like Solon's *politeia* (Keaney, 1992, pp. 22–25), society is constituted to a municipality, namely as a perpetual political body where it becomes the mandator of the political staff through representation. In the last stage and similar to Cleisthene's *politeia*,¹ the municipality owns the universal political competence: It is the master of the political system, and society is not only the mandator expressing the political will but also the mandatee that applies its political decisions.

Therefore, the basic difference between a democratic and representative political system is detected in the abolition of the mandator-mandatee relationship. Both in representative and democratic political systems, the political staff is controlled by and accountable to the municipality for its acts. It is subject to justice and punished for any wrong or harm done to community decisions. Conversely, the shape of representation that modernity has introduced into political function is filled with the principle of the separation of powers (Held 2006, pp. 65–70; Lauk, 2004, p. 3). This was able to be applied during the transitional phase from feudalism to modernity as an effective mechanism to curb the authoritarian structure of a “despotic” state or to escape from a despotic rule (Contogeorgis, 2006, pp. 35–37). Moreover, because the moment when society homogenized into a state had come to an end and voting for all had been introduced, a radical reversal of the logic of the separation of politics took place. On a factual level, the party that acquires the majority in elections absolutely and indivisibly coordinates and controls the set of political functions (i.e., legislative, executive), as well as those of the government and justice, a procedure that is recorded as a simple administrative operation. At the same time, members of parliament (MPs) are placed above the law in terms of its law policies, political attitude, and decisions (parliamentary privileges). As such, the modern political system, consistent with its nature, not only distinguishes the statutory difference between voting for a “representative” and a “judgment” regarding its policy, but it also has immunity, meaning that it is excluded from judicial

1 “Aristotle noted the motive of Cleisthenes at 1319B21: (wishing to increase the democracy)” Keaney, 1992, p. 22.

jurisdiction, even including the private lives of its civilian staff (Contogeorgis, 2001, pp. 25–26). Throughout this discussion, the most distinctive characteristic of modernity has been identified as being its determination of all state structures in terms of property (Contogeorgis, 2007, p. 318; Ruggie, 1993, pp. 148–149). Two examples from the organizational structure of modern state can be used to clarify this issue. One focuses on the inseparability between the economic structure and the means of production and is realized by identifying the economic system (e.g., business) with owners' means of production (Weber, 2005, p. 15). The other looks over the political context where making any distinction between the political system and state is equally unconceivable nowadays. Hence the policies the actors of the political system shape are automatically set as state policies (Contogeorgis, 2011). However, the power that as an act differentiates the ruler from the ruled and the owner of the decisive right from the debtor of one's intention is centered on the individual's ability for self-action, namely to be autonomous.

By posing the detachment of the political system from the state as a pre-suppositional condition for its existence in this way, democracy demonstrates the fundamental difference between the state and the political system. Democracy also recognizes civil society as a unique institutional body for the formation and implementation of politics. At the same time, the totality of political and administrative functions (i.e., the main political responsibility) of the state moved into a society that is organized in the demos. The function of representation, however, similar to democracy, requires the transformation of civil society into a demos. However, in pre-representation, the political jurisdiction does not accrue entirely to the municipality of society. The municipality undertakes only the competences pertaining to the property of the principal, while the powers belonging to the carrier's agent remains in the hands of the political power of the state (Contogeorgis, 2007, pp. 24–29). Therefore, the political system in modern times is pre-representative and completely separate from society and leaves the configuration of the political, social, and economic fields out of the reach of society. Society has no involvement in the formation of social correlations, and the formation and implementation of politics actually belongs exclusively to institutional agents such as political parties. One could also argue that representation has been placed on the verge between the pre-representative political system of the early humanist era (modernity) and the republic of human accomplishment (Contogeorgis, 2007). The question that

derives from this interpretation of the relationship between state and society is how this has been able to manifest in modern Greece. In order to answer this, the next logical step is to reveal the fundamentals of the political system in Greece.

The Core Features and Sociopolitical Symptoms of the Greek Political System

Insofar as politics has been accepted as an essential component of society, then its political system as a continuation of political process reflects “the entirety of its social-political composition and dynamic” (Contogeorgis, 1985, p. 15) by expressing the mainstream way of life. What this argument emphasizes is the actual role society has as the exclusive configurator and administrator of politics. As such, what light does this general assumption shed on the question of the relationship between state and society in the modern nation state?

The article will attempt to explore and elucidate this relationship by tracking the establishment of the catholic vote in 1843 within the parliamentary system in the modern Greek state long before being established in so-called classic parliamentary countries such as Great Britain (Alivizatos, 1981; Charalambis, 1989; Petridis, 1984). In fact, the introduction of the parliamentary system in Greece will be the core means for resolving the conflict between central and local power and subsequently the vehicle through which the political elite and the dignitaries impose their presence through the introduction of universal suffrage and the idea of political and social sovereignty within the Greek state (Charalambis, 1989, p. 26). As Kondylis (1991, pp. 51, 56) characteristically described, the founding of the parliamentary monarchy during the King Otto of Greece period enabled the political system to appropriate the state apparatus and convert it into a party. This was because from that point on, the exercise of political power no longer remained as a way to promote or defend the common interest but instead became a struggle for the conquest and appropriation of public wealth so as to take over and remain in government. The ownership of state power was facilitated by the fundamental needs of social groups, due to both the rural population and landless people having rushed to the state to resolve their problems, at least until the beginning of the 20th century. The rural population attempted to channel its work surplus into the state market, and the landless people struggled for the distribution of national land (Contogeorgis, 1985, p. 95; Tsoukalas, 1999). Once the Greek state started acting as a

central employer, using it as an instrument for expansion and consolidation of political influence became easy for its main agencies. This process was embedded in a patron-client network that had developed by transferring the patronage relationship from society to a political structure, or by using political institutions to strengthen “interpersonal dependency relations at the level of the local community” (Contogeorgis, 1985, p. 95). For example, a farmer expects a share of state benefits that may be achieved by legalizing the patron to become owner in the political system-state apparatus through voting. In this manner, “the parliamentary party leader [...] requires from their ‘people’ obedience, [...] but at the same time undertakes to ‘act on their own affairs,’ (i.e., help them to ‘arrange’ and ensures through his influence, comparative advantages in their competition with the proponents of other parties” (Kondylis, 1991, p. 20). In other words, the parliamentary party leader becomes a possessor of public wealth so as to fulfill the selfish needs of private individuals. Respectively, one should not overlook the extensive autonomy of the political-party game, such as the patron-client relationship between politician and voter, in which each voter provides support while expecting protection, and a politician sells off the state to voters in exchange for holding state apparatus. Actually, politicians establish their power on their ability to distribute lucrative posts and positions. This process of autonomy in the political party game leads to the abolishment of ideological contrasts by making ideologies minor or merely pretextual (Charalambis, 1989). In particular, insofar as the current pre-representative Greek political system operates under the direction of the interests of the party system, the relationship of society with politics is strictly limited to the patron-client system. By using the parliamentary political system as a vehicle for promoting patronage interests and practices under the auspices of a patronage network, the governing party has occupied the entire political system and diminished Greek society, fully excluding society from the constitution and the conduct of politics and transforming it into the status of a private individual, or *idiōtēs* [idiot] in ancient Greek (Contogeorgis, 2008). This situation is a logical consequence of the deconstruction of the Greek historical *acquis* and the fastening of Greek society to the concept of modernity (Giddens, 1991; Kondylis, 1991, pp. 50–67; Martinelli, 2005, p. 8; Mitchel, 2000; Hall et al., 1996; Himmelfarb, 2005; Winks & Neuberger, 2005).

Specifically, the relationship between society and politics in the Greek political system is intermediate due to the absence of a representative authority. The principle of the

mandator and the meaning of politics does not belong to society, and as such fails to establish a link between society and politics. As Contogeorgis (2007, p. 749) stated, “The principle of the originator belongs exclusively to the agent-state, whereas the meaning of policy refers to ‘nation’ or the ‘public interest’ and not to the will of society or its interest.” The attribute of the mandator as a whole is in the possession of the mandatee (i.e., state), while the purpose of politics refers to the nation or the public interest and not to the will or interest of society. The state (i.e., government) represents the nation and not society. The final result of this process is the weakening of formal civil society (Mavrogordatos, 1993, 1997; Mouzelis, 1978; Tsoukalas, 1995), which has been characterized as relatively underdeveloped and poorly organized, with a few weak civil society organizations dominated by a powerful government (Jones et al., 2008; Sotiropoulos & Karamagioli, 2006; Theocharis & van Deth, 2015, p. 65).

Society’s Distrust of Democracy’s Political Function

The previous analysis stressed how the essence of the modernity approach to political function lies in the essential dichotomy between society and politics. This makes policy an exclusive operation of the state that is only expressed in terms of sovereignty. The state ensures its authoritarian autonomy and the independence of its willingness toward society (i.e., its own self-interest), which is in line with the national (i.e., public) interest. In this way, modernity has managed to bypass or oppose social will. It has not approached society as a coherent political entity, nor has it recognized society’s position in the political system or its role in the political process due to civil society not being considered to have the capability or maturity for taking part in the political function (Contogeorgis, 2001, pp. 18–19). Throughout this discussion, the central question is why “public doubts about politicians, political parties, and political institutions are spreading across almost all advanced industrial democracies” (Dalton, 2004, p. 3). The politically correct response would be that this is due to the separation between society and policy as the primary cause of the delegitimization of public politics. Although the mainstream view of public policies’ legitimacy puts emphasis on “the link between institutions and their politics (their degree of societal embeddedness), on the link between policies and institutions (the effectiveness of the electoral process), and on the link between policies and their social and economic effects (output-orientation)” (Verdun & Christiansen, 1999, p. 174); in reality, the primary tie between society and

public policy-making is a necessary fiction. As Verdun & Christiansen (p. 172) described, a basic dictum of liberal democracy is the determination of public policy using citizens' preferences, but "in modern states, this only rarely occurs. Instead, the institutions of representative democracy ensure that elected governments fulfill the demands of 'most people, most of the time.'" This is the context being challenged, in which the actual role of the modern state is as the sole institution to carry out politics (i.e., legislative, judicial, and executive) and the only voice of the national interest, with the role of the former being limited at the individual level through the legalization of the executive branch. The events that took place in many European countries and Greece in particular in the recent years of economic crisis have shown a cleave and an unbridgeable chasm between the rulers and the ruled, as well as an unconvincing claim by the political elites that they represent the public interest. In the case of Greece, "the financial crisis, the numerous political scandals and the solutions proposed by the ruling party in line with the IMF-EU recommendations have led many people to believe that the social contract is up for renegotiation" (Mylonas, 2011, p. 83).²

The general strike on May 5, 2010 and huge demonstration in October 2011 in Athens marked the beginning of the fight back. Large sections of the population who'd traditionally voted for the two ruling parties have become increasingly detached from the political system. Some Panhellenic Socialist Movement (PASOK) MPs and many trade unionists broke away from the government and participated in the escalating campaigns. Social repulsion for the political elites has changed from passive disengagement into active force.³ This deficit and these legitimacy crises are spread throughout the EU at the institutional level and are crystallized in the absence of the Union's citizens in

2 The electorate's disappointment with the political system is constantly rising. On behalf of Kathimerini newspaper, the political Barometer of the Public Issue pollster records the electorate's growing frustration and alienation from the political system; eight out of ten (78%) citizens are disappointed with the government's work, and nine out of ten (89%) are disappointed by the opposition. The stance of the citizens toward the parties is also deteriorating: Political parties and their leaders –except for Mrs. Aleka Papariga- see their popularity decrease, a tendency toward depoliticization is rising, and one-third of the citizens chose to abstain from voting. At the same time, George Papandreou's, the Prime Minister's, and PASOK's images are deteriorating, despite their lead in the polls. "Expands the frustration of voters from the political system", Kathimerini, Oct. 10, 2010, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_10/10/2010_418257 (accessed Dec.17, 2011).

3 The delegitimization of political parties and state institutions in Greece is a highly disconcerting development. In a recent poll, only 39% of interviewees said they would vote for PASOK or the New Democracy. This is a historic low for Greece. Furthermore, eight out of ten citizens express disappointment with the government, and nine out of ten express disappointment with the main opposition party. *Ibid*

the process of shaping and implementing basic political, economic, and social measures upon them.⁴ As Cimbalò (2011) described:

The most significant lack of democratic accountability has been the failure of at least two Commissions and others to enforce the existing Stability and Growth Pact within the Euro zone. Enforcing the agreement would not have prevented Greece's current crisis, but it would have stemmed the crisis of popular legitimacy the Union is currently facing in Greece. The Commission has failed to administer the rules of the Euro zone, but despite their inaction, their sinecures are completely secure. Greater legal capabilities wrought in this crisis are very unlikely to improve this democratic deficit, even if they can be made consonant with current treaties (assuming the negotiators will even try to make them such).

A social uprising has also been occurring globally against the core problem of modernity, as well as a request for a complete and utter reformulation of politics where society can actively participate in it, as shown in the global-level demonstrations on October 15, 2011. As such, the main question asks what the basic claims of the indignant citizens around the globe are,⁵ and what alternative policy proposals could lift Greece out of this political and economic impasse?

The basic claims of the indignant people are crystallized in the fulfillment of their basic needs: work, health, education and social policy. The people want to actively participate

4 As the Guardian noted: "Eurozone policymakers too often treat democratic accountability as a luxury rather than a necessity, as shall be made amply clear this week when Brussels will force the Athens parliament to pass a raft of sharp spending cuts, tax hikes and privatisations – despite the hostility of Greek voters". Quoted in *The Democratic Deficit in Europe and the Crisis in the Periphery*, 29 June 2011. <http://www.macrosilience.com/2011/06/29/the-democratic-deficit-in-europe-and-the-crisis-in-the-periphery/> (accessed May 11, 2020).

5 We refer here to the global demonstrations held on October 15th in more than 950 cities in 82 countries around the world, October 15th: Dreaming of a "new global citizen power", *Periodismo Humano* (Human Journalism), Oct. 12, 2011, <http://english.periodismohumano.com/2011/10/12/october-15th-dreaming-of-a-%E2%80%9Cnew-global-citizen-power%E2%80%9D/> (accessed May 3, 2012). See: "'Indignant' protests to go global on Saturday", *France 24*, Oct. 15, 2011; Article quote: "Protesters will take to the streets worldwide on Saturday, inspired by the 'Occupy Wall Street' and 'Indignants' movements, to vent their anger against alleged corporate greed and government cutbacks. The organisers, relying heavily on Facebook and Twitter, say demonstrations will be held in 951 cities across 82 countries in Europe, North America, Latin America, Asia and Africa." <http://www.france24.com/en/20111015-indignant-protests-go-global-saturday> (accessed May 3, 2012) and "'Indignant' protests across Asia", *Bangkok Post*, Oct. 15, 2011. Article quote: "Protesters across the Asia-Pacific region Saturday joined worldwide demonstrations inspired by the 'Occupy Wall Street' and 'Indignants' movements." <http://www.bangkokpost.com/news/asia/261525/indignant-protests-across-asia> (accessed May 3, 2012).

in the management of the main political and social problems of their countries so as to decide on the best available economic-political system that would help them put the current worldwide social, political, and economic impasse behind them. Greek abstention from the voting procedure is now seen as a logical revulsion of the participatory in the political system. This is highlighted and confirmed by the highest rates of abstention (42.08%) from the latest polls (2019). Abstention as a political action declares both the challenging nature of the political system as being pre-representative and also the civilian staff itself as being inconsistent with its physical role as mandatee of its society. In the Greek case especially, the main reason for such high abstention is the institutional separation between society and policy. As a result, the former seeks to have a discrete status in politics so as to be able to operate as a mandator and not as an idiot.

Conclusion

The main purpose of this article has been to understand the concept of democracy within modernity and its trajectory in the formation and implementation of politics. Following the essential sociopolitical needs of post-feudal Europe, the institutional status of people in terms of autonomy has become a universal sentiment for modernity. Thus, democracy has been equated with individual rights and freedom, something that is totally opposed to the basic logic of Aristotle's classical reading of democracy. The fundamental difference between the ancient and modern conceptualizations of democracy is based on the place and role of civil society within the city-state. In ancient Greece, civil society was constituted in the demos, while society in the modern era has a private role. The current era contrarily often focuses on personal levels of freedom (i.e., the institutional status of people in terms of autonomy). Neither social nor political freedom exist; instead, only certain social rights exist to prevent the infringement of individual freedom and to preserve citizens' contract dependence with the government.

Consequently, the introduction of the parliamentary system in Western Europe at the beginning of the 20th century (embedded in the principle of representation) led to parliamentarianism being equated with democracy. This resulted in the political systems of Western democracy being presented as an indirect representation while creating a separation between policy and society. In this way, society lacks the physical role as a mandator of the political system. To this end, the essence of the modernity approach

toward political function is detected to lay in the essential dichotomy between society and politics, making policy an exclusive operation of the state and being expressed in terms of sovereignty. This is manifested in the way modernity interprets the role of society not as a coherent political entity but as a sole individual. Modernity refuses to recognize society's leading position in the political system and its role in the political process. Modernity therefore doesn't recognize civil society as capable or mature enough to take part in political function. By tracing this procedure within the modern Greek state, this article has stressed and analyzed the factors constraining Greek society's economic and political wellbeing. The establishment of the parliamentary monarchy was what had given notables the essential means to dominate the state-political system by capturing its distributive gains. From that point on, the Greek state adopted a dual role. On the one hand, it acted as the main employer of Greek people, while on the other hand, it has been the main instrument of the governmental party for expanding and consolidating its political influence. What this implies is the rehabilitation of Greek historical *acquis* (i.e., the classical notion of Democracy) and the deprivation of Greek society from its physical role as the mandator of the political system. This is context in which the problem of *partitocracy* has been encountered as a logical consequence of the absorption of the political system by the governing political party. This is the root cause of the Greek sociopolitical and economical impasse. In particular, the party is the axial instrument for the conquest and ownership of the state, from which has resulted the "expansion of the state apparatus for partisan purposes to the benefit of all Greek political parties. This peculiar client relationship between politician and voter was registered in the realization of the state by the former in return for holding on to itself 'based on the strength of its ability to distribute [...] lucrative positions and offices' while the latter 'provides support expecting protection'" (Kondylis, 1991, p. 22). The logical outcomes have been symptoms of sociopolitical pathogenesis such as corruption, clientelism, state inefficiency, public inadequacies, absence of a welfare state, scandals, and tax evasion. Conversely, a democratic deficit has been created in the internal legitimacy of state government by its society due to the existential inability of the former to meet the basic requirements of the latter. A growing disillusion as occurred regarding political functions, as well as skepticism about parliamentary processes, with politicians being distrusted by citizens. This indicates a major contradiction between Western states and the modern Greek state. If citizens' expectations

in Western countries are a measure of “eroding faith in government [where] it is not so much that governments produce less, but that citizens expect more” (Dalton, 2004, p. 151), then it is the catholic acceptance (nine out of ten citizens) in Greek society that its country is moving in the wrong direction, with 86% of the populace stating that they are disappointed with the course Greece has taken so far.⁶ The crucial factor, however, “is not that citizens are expecting the government to do more” (Dalton, 2004, p. 151), but instead it is their lack of public confidence in Greek political institutions, such as the parliament and political parties.⁷

In conclusion, the political and economic stalemate of the modern Greek state is the result of an unfamiliar (and unknown to Greek society) political development under the auspices of modernity. This means that the state has been called to function in a context that is not akin to its historical *acquis* (i.e., the city-states of the ancient Classical period) and that has led to a series of structural, social, and political problems, the most fundamental of which is the misappropriation of the state apparatus by the ruling political elite.

References

- Alivizatos, N. (1981). *An introduction to the Greek constitutional history*. Athens: Sakoulas.
- BBC, (2011) Greek government austerity measures, available online at <http://www.bbc.co.uk/news/business-13940431>.
- Berlin, I. (1969) [2002]. “Two Concepts of Liberty.” In idem, *Liberty*, ed. Henry Hardy. Oxford: Oxford University Press.
- Blackwell, C. W. (2003). Athenian Democracy: an overview. In Blackwell C (ed.) *Dēmos: Classical Athenian Democracy* (A. Mahoney and R. Scaife, ed., *The Stoa: a consortium for electronic publication in the humanities* [www.stoa.org], (accessed 25 January 2016).
- Bollen, K. A. (1980). “Issues in the Comparative Measurement of Political Democracy,” *American Sociological Review* 45 (3): 370-390.
- Charalambis, C. (1989). *Patronage relations and populism*. Athens: Exantas.

6 According to the findings from the Sociopolitical Changes Observatory 2.0. <http://news.in.gr/greece/article/?aid=1500047071> (accessed May 30, 2020).

7 Annual survey on trust in institutions. Confidence indicators 2007-2015. Public Issue, 30 November 2015. <http://www.publicissue.gr/12356/institutions-2015/> (accessed May 30, 2020).

- Christman, J. (1991). "Liberalism and Individual Positive Freedom." *Ethics* 101(2): 343-59.
- Christman, J. (2005). "Saving Positive Freedom." *Political Theory* 33(1): 79-88.
- Cimbalo, J. (2011). Europe's Greatest Deficit Is its Democracy, *The Huffington Post*, Nov. 8. Available at http://www.huffingtonpost.ca/jeff-cimbalo/european-debt-crisis_b_1080179.html. (accessed 11 January 2012).
- Contogeorgis, G. (1985). *Political system and policy*. Athens: Polytypo.
- Contogeorgis, G. (2001). *Modernity and Progress. The Greek Paradigm*. Athens: Cactus.
- Contogeorgis, G. (2005). Political Science in Greece. In: H.-D. Klingemann (eds) *The State of the Political Science in Western Europe*. Opladen: Barbara Budrich Publishers.
- Contogeorgis, G. (2012). *Kommatokratia kai dynastiko kratos. Mia erminia tou ellinikou adioxodou*, [Party autocracy and dynastic state. An interpretation of the Greek stalemate]. Athens, Patakis.
- Contogeorgis, G. (2011). "What is democracy", *Cosmosysteme-Cosmosystem-Κοσμοσύστημα*. Accessed January 3, 2015, <http://contogeorgis.blogspot.gr/2011/10/blog-post.html>
- Contogeorgis, G. (2006). To Elleniko Kosmosystima [*Hellenic Cosmosystem*, vol.1], Athens: Sideris.
- Contogeorgis, G. (2007). *I Dimokratia os Eleutheria [Democracy as Freedom]*. Athens, Patakis.
- Contogeorgis, G. (2008). Political culture in Greece. Available at <http://contogeorgis.blogspot.gr/2008/03/political-culture-in-greece.html> (accessed 10 March 2013).
- Contogeorgis, G. (2015). "Gnoseology of Democracy and Modernity. The Issue at Sake of the Transcendence of the Western European Enlightenment", *Papyri - Scientific Journal Delti*, 4 (1): 115-125.
- Cox G. and McCubbins M. (1993). *Legislative Leviathan: Party Government in the House*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Dahl R. A. (1986). *Democracy, Liberty, and Equality*. Oslo: Norwegian University Press.
- Dalton R. J. (2004). *Democratic Challenges, Democratic Choices. The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Dalton R. J. and Wattenberg M.P. (2000). Unthinkable democracy. Political change in advanced industrial democracies. In: Dalton R J and Wattenberg M P (eds) *Parties without Partisans. Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 3-16.
- De Ste Croix G. (2004). *Athenian democratic origins and other essays*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Giddens, A. (1991). *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press.

- Gottfried, P. E. (1999). *After liberalism: Mass democracy in the managerial state*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Hall, S., Held, D., Humbert, D., and Thompson, K., ed. (1996) *Modernity: an introduction to modern societies*. Oxford: Blackwell.
- Held, D. (2006). *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Himmelfarb, G. (2005). *The roads to modernity: the British, French and American enlightenments*. New York: Vintage books.
- Hirst, P. (1988). "Representative Democracy and its limits". *The Political Quarterly* 59 (2):199-213.
- Ignatieff, Michael. (2007). *The Rights Revolution*. Toronto: House of Anansi Press.
- Keaney, J. J. (1992). *The Composition of Aristotle's Athenaiion Politeia: Observation and Explanation*. New York: Oxford University Press.
- Kondylis, P. (1991). *The decline of urban civilization. From the modern to the postmodern era of and from liberalism to mass democracy*. Athens: Themelio.
- Körösényi, A. (2007). "Political Leadership: Between Guardianship and Classical Democracy". Paper 4th ECPR General Conference, Pisa, 6-8 September: 1-18.
- Lauk, T. C. (2014). *The Triple Crisis of Western Capitalism: democracy, banking and currency*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Lijphart, A. (1999). *Patterns of democracy. Government forms and performance in thirty-six countries*. New Haven/London: Yale University Press.
- Linz, J. J. & Stepan, A. eds., (1978). *The Breakdown of Democratic Regimes*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Lipset, S. M. (1959). "Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy", *American Political Science Review* 53 (1): 69-105.
- Lutz, G. (2006). "The Interaction Between Direct and Representative Democracy in Switzerland", *Representation*, 42 (1): 45-57.
- Mahler, G. S. (1997). The 'Westminster Model' Away from Westminster: Is It Always the Most Appropriate Model? In: Baaklini, A. I. and Desfosses, H. (eds) *Designs for Democratic Stability: Studies in Viable Constitutionalism*. Armonk, NY: M. E. Sharpe, 35-51.
- Mackie, G. (2009). "Schumpeter's Leadership Democracy". *Political Theory*, 37(1), 128-153. Retrieved July 10, 2020, from www.jstor.org/stable/20452683.
- Martinelli, A. (2005). *Global Modernization. Rethinking the Project of Modernity*. London: Sage.

- Mavrogordatos, G. (1997). From traditional clientelism to machine politics: the impact of PASOK populism in Greece. *South European Society and Politics* 2 (3): 1–26.
- Mavrogordatos, G. (1993). Civil society under populism. In: Clogg R (ed) *The Populist Decade*. London: St. Martin's Press, 47–64.
- May, J. D. (1978). "Defining Democracy: A Bid for Coherence and Consensus". *Political Studies* 26 (1): 1-14.
- Meskill, D. (2013). Concepts and consequences of Liberty: From Smith and Mill to Libertarian Paternalism. *Critical Review* 25 (1): 86-106.
- Mill, J. St. (1859) [1991]. "On Liberty." In idem, *On Liberty and Other Essays*. New York: Oxford University Press.
- Mitsopoulos, M. and Pelagidis, T. (2011). *Understanding the Crisis in Greece: From Boom to Bust*. London: Palgrave Macmillan.
- Mouzelis, N. (1978). *Modern Greece: Facets of Underdevelopment*. London: Macmillan.
- Mylonas, H. (2011). Is Greece a Failing Developed State? Causes and Socio-economic Consequences of the Financial Crisis. In: Botsiou K E & Klapsis A (eds) *The Konstantinos Karamanlis Institute for Democracy Yearbook 2011: The Global Economic Crisis and the Case of Greece*. Athens: Springer, 77-88.
- Ober, J. (1989). Review article: "The nature of Athenian Democracy". *Classical Philology* 84 (4): 322-334.
- Petridis, P. (1984). *Political force and constitutional institutions in Modern Greece, 1844-1936*. Salonica: Sakoulas.
- Piou, M. (2009). In 30 billion euros the tax evasion. What taxes are paying citizens and businesses, Imerisia, 5 November. Available at <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=12336&subid=2&pubid=20559140> (accessed June 23, 2012).
- Pop, V. (2009). Greece scores worst in corruption ranking, *euobserver*. Available in <http://euobserver.com/justice/29003>, (accessed 7 June 2012).
- Rackham, H. (translator) (1932). *Aristotle: Politics*. Harvard: Harvard University Press.
- Ruggie J. G. (1993). Territoriality and beyond: Problematizing modernity in international relations, *International Organization* 47 (1): 144-73.
- Skinner, Q. (2002). "A Third Concept of Liberty." *Proceedings of the British Academy* 117: 237-68.
- Schmitter P. C. and Karl, T.L. (1991). "What Democracy Is ... And Is Not". *Journal of Democracy*, 2 (3): 75–88.
- Saward, M. (1998). *The Terms of Democracy*. Cambridge: Polity Press.

- Sotiropoulos, D. and Karamagioli, E. (2006). "The Greek civil society: the road to maturity". Available at http://www.civicus.org/media/CSI_Greece_Executive_Summary.pdf, (accessed 23 May 2015).
- Strom, K. (2000). Parties at the core of government. In: Dalton R J and Wattenberg M P (eds) *Parties Without Partisans*. Political Change in Advanced Industrial Democracies. Oxford: Oxford University Press, 180-207.
- Theocharis, Y. and van Deth, J. W. (2015). "A Modern Tragedy? Institutional Causes and Democratic Consequences of the Greek Crisis". *Representation* 51 (1): 63-79.
- Tsoukalas, K. (1999). *Social growth and state*. Athens: Themelio.
- Verdun, A. and Christiansen, T. (2000). Policies, Institutions and the Euro: Dilemmas of Legitimacy and Democratic Control. In: Grouch C (ed.) *After the Euro: Shaping Institutions for Governance in the Wake of European Monetary Union*. Oxford: Oxford University Press, 162-178.
- Winks, R. W. and Neuberger, J. (2005). *Europe and the making of Modernity: 1815-1914*. USA: Oxford University Press.
- Wong M. (1990). "Perspectives on Democracy: A Review of the Literature," U.S. Agency for International Development (Washington, D.C.: USAID).

Büyük Doğu Krizi Çerçevesinde (1875-1878) Sırp Gazetelerindeki (Застава, Србски Народ, Српске Новине) Hersek İsyanı İle İlgili Yazıların Değerlendirilmesi

Tanja Čerevicki

Özet: Doğu Sorunu, 19. yüzyılda ortaya çıkan uluslararası bir diplomatik sorundur. Büyük Doğu Krizi ise Doğu Sorunu'nun gelişimindeki en dinamik dönemlerden biridir. 1875 yılında Hersek'te çıkan isyan kısa sürede gelişerek Şark Meselesi'nde yeni bir krize başlangıç teşkil etmiştir. Avrupa güçler dengesi çerçevesinde Büyük Güçlerin müdahalesiyle kriz uluslararası bir sorun hâline gelmiştir. Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakan bu isyanı takip eden süreçte yaşanan 1876 Bulgar İsyanı, 1876 Osmanlı-Sırp-Karadağ Savaşı, 1876 İstanbul Konferansı ile Panslavizm tüm ağırlığını hissettirmiş ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'na sebep olmuştur. Doğu Sorunu, Sırpların entelektüel seçkinleri için kaçınılmaz bir konuydu. Sırp entelektüel seçkinlerinin önde gelen üyeleri, o zamanlar Sırp halkı için en uygun olan çözümleri önermişler, isyan çıktığında Sırpların önemli gazeteleri o zamanların siyasi durumunu açık bir şekilde ortaya koymuşlardır. Hersek'te son zamanlarda meydana gelen olayları haber veren, Hersek ve Bosna'daki isyanlara ve Sırp halkına sempati duyan halk, Osmanlı Devleti'ne karşı savaş talep etmiştir. Seçkin Sırp politikacılar ve halk, Balkan halkı için Büyük Doğu Krizi konusunda savaşı tek çözüm olarak görmüşlerdir. Çalışmamızda üç gazetenin Застава, Србски Народ ve Српске новине, Hersek İsyanı ile ilgili yazıları, analiz edilecektir. 19. yüzyılın hem Sırp Prensiği'nde hem de Avusturya-Macaristan'da yaşayan Sırp önde gelen

✉ PhD Student, Hacettepe University, tcerevicki@gmail.com

ORCID 0000-0002-4677-0807

📄 Balkan Studies Foundation
DOI: <http://doi.org/10.51331/A028>
Journal of Balkan Studies, 3 (1), 2023
balkanjournal.org

Received: 01.09.2022

Accepted: 01.11.2022

siyasi düşünürleri, dergi ve gazetelerde yazılar yazıp yayımlayarak Sırp halkı arasında kamuoyu oluşturmakla sorumluydular. Bu gazeteler o zamanlar Drina, Tuna ve Sava'nın iki yakasında yaşayan Sırp'lar arasında yaygın olarak okundukları ve bize o zamanın Sırp ulusal ilhamının ana duruş noktaları hakkında değerli bilgiler verdikleri için önemlidirler.

Anahtar kelimeler: Büyük Doğu Krizi, Hersek İsyanı, Sırp gazeteleri, Застава, Србски НароД, Српске новине

Abstract: The Eastern question was an international diplomatic issue that arose in the 19th century, and the Great Eastern Crisis was one of the most dynamic periods in the development of the Eastern question. The rebellion that broke out in Herzegovina in 1875 developed over a short time and started a new crisis that became an international problem with the intervention of the Great Powers within the framework of the European balance of power. The April Uprising of 1876, the 1876 Montenegrin-Ottoman War, the 1876 Serbian-Ottoman War, the Constantinople Conference of 1876, and Pan-Slavism made their weight felt in the period that followed, one which also left the Ottoman Empire in a difficult situation and resulted in the Russo-Turkish War of 1877-1878. The Eastern question was an unavoidable topic for the Serbian intellectual elite. The most prominent members of which proposed solutions that were most suitable for the Serbian people at the time. When the revolt broke out, the important Serbian newspapers informed about the recent events in Herzegovina and sympathized with the rebellions that demanded war against the Ottoman Empire. Elite Serbian politicians and the public saw war as the only solution for the Balkan people to the Great Eastern Crisis. This study will analyze articles from three Serbian newspapers about the Herzegovina Uprising: Застава [Flag], Србски НароД [Serbian People], and Српске новине [Serbian News]. The leading Serbian political thinkers of the 19th century, both those living in the Principality of Serbia and those living in Austria-Hungary, were responsible for creating public opinion among the Serbian people. These newspapers were important because they were widely read among the Serbs living on both sides of the Drina, Danube, and Sava and provide valuable information about the main standpoints of Serbian national inspiration.

Keywords: Great Eastern Crisis, Herzegovina Uprising, Serbian newspapers, Застава, Србски НароД, Српске новине

Giriş

Şark Meselesi, siyasi bir terim olarak, ilk defa 1815 yılında, Viyana Kongresi'nde kullanılmıştır. Temeline ve kapsamına ilişkin değişik görüşler de ileri sürülmekle birlikte tarihçiler genellikle Şark Meselesi terimini büyük devletlerin Osmanlı toprakları üzerindeki rekabetinden kaynaklanan bir dizi bunalımı nitelendirmek için kullanırlar (Yalçın, 2005, ss. 352-357). Büyük Doğu Krizi, Doğu Sorununun ve Güneydoğu Avrupa'da uluslararası ilişkiler ağının gelişiminde en dinamik dönemlerden ve 1871'den 1914'e kadar tüm emperyalizm çağında bu ilişkilerin tarihindeki en karmaşık olaylardan biridir. Büyük Doğu Krizi'ni sona erdiren Berlin Kongresi, kendisini emperyalist dönemin eşliğinde bulmuş ve böylelikle büyük güçlerin dünyayı siyasi ve bölgesel olarak bölmeleri hakkının Avrupa'nın hassas bir bölgesinde sert bir şekilde ve alenen onaylandığını kanıtlamıştır (Попов, 2010, s. 247). 1875'te Hersek'te patlak veren isyan, Doğu Sorunu'nda baş gösteren bu yeni kriz, Büyük Güçlerin müdahalesiyle uluslararası bir sorun hâline gelmiştir. 1876 Bulgar İsyanı, 1876 Osmanlı-Sırp-Karadağ Savaşı,

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve Panslavizmin yükselişi, Doğu Sorununun gelişmesinde önemli noktaldır.

Doğu Sorunu, Sırpların entelektüel seçkinleri için kaçınılmaz bir konuydu ve Sırp halkının geleceği için çok önemli bir soruydu. Sırp entelektüel seçkinlerinin en önde gelen üyelerinden olan Yakov Ignyatoviç (Jakov Ignjatović), Mihailo Polit-Desančić (Mihailo Polit-Desančić), Svetozar Miletić (Svetozar Miletić), Doğu Sorununun Büyük Güçlerin rızası olmadan çözülmesi hakkında konuşmanın riskli olduğunu farkındaydılar. Ancak yazılarında bu fikri ve Sırbistan'ın ulusal özlemini sürdürdüler. Hersek'teki isyan çıktığında, Sırbistan ve Voyvodina'daki önemli gazeteler de aynı fikri takip etmiştir (Бешлин, 2005, s. 458).

Aşağıda üç gazetenin, Застава, Србски Народ ve Српске новине, yazıları analiz edilecektir. Застава ve Србски Народ Avusturya-Macaristan'da ve Sırp tarafında Novi Sad ve Sremski Karlovci'de yayımlanan en etkili gazetelerdir. Sırp Prenslüğünde çok okundukları ve makaleleri bize Sava'nın diğer tarafındaki Sırpların görüşlerini açıkça gösterdiğinden önemli gazetelerdir. Српске новине, Sırp Prenslüğü Devlet Basımevi tarafından basılan gazetedir. Söz konusu gazete Sırp hükümetinin ve prensin ana gazetesi idi. Bu nedenle, Sırp hükümdarının görüşlerinin bu gazetede yer alan makalelerle ifade edildiği sonucuna varmak mantıklıdır. Bu üç gazetenin Hersek İsyanı ile ilgili yazılarını karşılaştırdığımızda, Sırpların Büyük Doğu Krizi'ni çözmek için sahip oldukları düşünceler hakkında net bir fikir edinebiliriz.

Büyük Doğu Krizi (1875-1878)

1875 Temmuz'unda Hersek'te başlayan ayaklanmaya Karadağ'ın el altından verdiği destek yeni bir Balkan krizine yol açmış ve Rusya'nın olaya müdahil olmasıyla da ayaklanma bir Avrupa sorunu hâline gelmiştir. Osmanlı ordusu isyanı bastıramayınca Avrupa devletlerinin isteği üzerine Babıâli asilerle görüşmeyi kabul etse de Bosna-Hersek'in Hristiyan bir vali yönetiminde özerk olması talebini reddetmiştir. Bunun ardından asiler ayaklanmayı bir Slav ihtilâline dönüştürmeye çalışmışlardır. İsyancılar, Karadağ Prenslüğü ve Sırp Prenslüğü tarafından silah ve gönüllülerle desteklenmişler, bu da Sırp-Osmanlı Savaşı'nın başlamasına ve Büyük Doğu Sorununun ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1878'de Berlin'de yapılan kongrede Osmanlı İmparatorluğu'na karşı çıkan ayaklanmaların ve savaşların sonuçları açıklanmış, Karadağ ve Sırbistan

bağımsızlıklarını kazanmış ve topraklarını genişletmiş, Avusturya-Macaristan ise 30 yıl boyunca Bosna-Hersek'i işgal etmiştir.

Doğu Sorununa en çok Rusya ilgi göstermiş ve 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ortodoks Hristiyanları koruma hakkını kazanmıştır. Bu konuda Rusya'nın rakibi ise Avusturya İmparatorluğu olmuştur. Öte yandan İngiltere ve Fransa, Akdeniz'deki ekonomik çıkarları nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu'nun bekasını savunmuşlardır. Osmanlı ve Sırbistan-Karadağ arasındaki savaşlar (1876) Balkan Krizinin (1875-1878) önemli bir aşamasını oluşturmuştur. Bu savaşlar, Osmanlı-Rus Savaşı'nın (1877-1878) önemli nedenlerinden biri olmuş ve sadece Osmanlı Devleti için Balkan yarımadasını kaybetme aşaması değil, aynı zamanda Avrupa'daki güç dengesinin de değişmesi anlamına gelmiştir (Aydın, 2004, s. 139).

Hersek İsyanı (1875)

Türk tarihçi Ortaylı'ya göre: "İmparatorluk, modern dünyanın değişen koşullarına 'eşlik edemedi' ve devlet, bürokrasi, askerî rejim ve toprak düzeninde büyük ayaklanmalar yaşandı" (*Optajni*, 2004, s. 56). 1875 Temmuz'unda Hersek'in Nevesinye kazasında patlak veren ayaklanma, Osmanlı İmparatorluğu'nun kaderi üzerinde büyük sonuçlar doğurdu. Bosna-Hersek Ayaklanması olarak da bilinen bu ayaklanmanın önemli sonuçlarından biri de Sırbistan ve Karadağ'ın tabi buldukları Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan etmeleriydi. Bosna-Hersek İsyanının başlamasından sonra Sırbistan ve Karadağ'da panslavistlerin tahrik ettiği kamuoyu, ayaklanmaya destek verilmesi ve Osmanlı Devleti'nin zayıflığından yararlanılması yönünde baskı yapmaya başladı (BOA, HR., SYS., 159/8). Bir taraftan Rus panslavistlerinin maddî ve manevî desteği, diğer taraftan Rusya'nın İstanbul'daki büyükelçisi Ignatiyev ve Balkanlar'daki Rus konsoloslarının faaliyetleri Sırbistan ve Karadağ prenslikleri üzerindeki Slav baskısını gittikçe artırdı. Bu Slav baskısı, Karadağ Prensi Nikola Petroviç'in savaş yanlısı hislerini alevlendirmesine rağmen Sırbistan Prensi Milan Obrenoviç'i kuşkuda bıraktı. Çünkü Prens Milan Obrenoviç Sırbistan'ın savaşa hazır olmadığına ve muhtemel bir savaşın felaket getireceğine inanmakta ve Büyük devletlerin savaşa karşı olduğunu bilmekteydi (Aydın, 2004, s. 140).

İsyancı liderler 1875'te bir ayaklanma başlatma planlarını sürdürdüler. Planda ilk olarak Nevesinye bölgesinin kurtarılması ve ardından bunun Hersek'in diğer

bölgelerine genişletilmesi öngörülüyordu. Bu arada Osmanlılar, 5 Temmuz'da Bişina Dağı'nda (Bişina) Cetnya Çayırı'nda (Cetnja poljana) bir kervana saldıran Pero Tun-guz'un haydutlarını arıyorlardı. 9 Temmuz'daki zulümde Osmanlılar, Krekova köyünün kuzeyindeki Gradac Tepesi'nde Yovan Gutıç'ın silahlı köylüleriyle çatışmaya girdiler. Bu çatışma Nevesinye Tüfeği ("Nevesinjska puška") olarak tanındı ve böylece Hersek'in tamamında genel bir ayaklanmanın başlangıcı oldu. Önce Nevesinye bölgesi, ardından Bileça (Bileća) ve Stolac bölgeleri, ağustos ayında Gatac bölgesi ve Karadağ'a doğru sınır bölgesi etkilendi. 50-300 kişilik birlikler ve 500-2000 kişilik müfrezeler toplanarak Osmanlı sınır muhafızlarına ve kulelerine saldırdılar. Osmanlı kuvvetleri Selim Paşa tarafından yönetiliyordu. Ayaklanmanın patlak vermesinden sonra Osmanlılar, takviye gelene kadar isyancılarla pazarlık yaparak zaman kazanmaya çalıştılar. İsyancılar, Osmanlıların reddettiği ve çatışmanın devam ettiği bir vergi indirimi talep ettiler. Ağustos ayında Bosna'dan 4.000 tabur daha geldi (Ekmečić, 1973, ss. 21-23).

"Balkanların Sardunyası olmayı ve Sırp idaresinde birleşik bir Balkan devleti yaratmayı arzulayan" Sırp Prenslığı 30 Haziran'da Babıâli'ye karşı savaş ilan etti. Sırbistan'ın savaş ilanının hemen ardından Karadağ da savaşa girdi. Çünkü Güney Slav Birliğinin temini konusunda iki prenslik rekabet hâlindeydi. Biri savaşa girdikten sonra diğerinin hareketsiz kalması beklenemezdi. Bu yüzden Sırp'lar Bosna'ya girerken, Karadağ askerleri de Hersek'i istila etti. Böylece Bosna-Hersek İsyanı ile başlayan ve aşağı yukarı bir yıldan beri devam eden Büyük Devletlerin "Doğu Sorunu" yeni bir safhaya girmiş oldu (BOA, HR., SYS., 57/8; Скоко & Опачић, 1981, ss. 12-20).

Osmanlı-Sırp, Karadağ Savaşı (1876-1878)

Balkanlarda Osmanlı kuvvetlerine karşı Sırbistan ve Karadağ tarafından gayri resmî olarak desteklenen bir dizi ayaklanma başladı (BOA., HR., SFR.1., 181/30). 30 Haziran 1876'da Prens Milan Obrenoviç Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etti. Karadağlı Prens Nikola Petroviç hemen onu takip etti. Temmuz-Ağustos aylarında, iyi hazırlanmamış ve zayıf donatılmış Sırp ordusu ve Rus gönüllüleri tarafından Osmanlı topraklarına saldırılar başlatıldı. Karşılık veren Osmanlı ordusu, Sırp ordusunu sınırlarından çıkararak Sırbistan topraklarına girdi. Karadağlı müfrezeler 2 Temmuz'da Hersek'e girerken, Sırp'lar Bosna'ya girdiler (BOA, HR., SFR. 1., 181/35). Başbakan Yovan Ristiç (Jovan Ristić), Romanya ve Yunanistan'dan yardım almaya çalıştı. Müttefikleri

olmamasına rağmen Sırp lar ve Karadağlılar savaşı büyük bir coşkuyla başlattılar. Ancak aynı durum Osmanlılar için de söz konusuydu. Savaşan taraflar bunu bir “uluslar ve dinler savaşı” olarak gördüler ve savaşmaya fazlasıyla motive oldular (Скоко & Опачић, 1981, ss. 121-122).

Savaş, Sırp ve Karadağ kuvvetlerinin saldırılarıyla başladı. Emekli Rus Generali Çernyaev’in idaresinde bulunan Sırp kuvvetleri Morava ve Timok Vadilerinden geçerek Bulgaristan’ı istila etmek ve bu esnada Bosna ve Hersek yönünde son kuvvetlerle hareket etmek amacıyla Vidin, Niş ve Yeni Pazar istikametinden harekete geçtiler. Ancak temmuzun sonlarına gelindiğinde Sırp ordusu, hemen bütün cephelerde yenilerek geri çekildi ve Knyazevaç (Knjazevac) ve Zajeçar (Zajecar) gibi yerler Osmanlı kuvvetlerinin eline geçti. İlk yenilgiler sonrası Prens Milan Obrenoviç, hükûmetine ateşkes için teklifte bulduysa da bu talebi kabul görmedi. Osmanlı kuvvetlerinin başarıları karşısında Sırp lar artık kendi topraklarını koruma stratejisi içine girdiler. Sırp kuvvetleri bu stratejik mücadele ile daha başarılı olduysa da ağustosun ortalarında gerilemeye başladılar. Sırbistan bir ateşkes yapmaya razı oldu ve savaşı durdurmak için Avrupa devletlerinin desteğini almaya çalıştı (Бабац, 2011, ss. 70-77).

Bir aylık ateşkes antlaşması imzalanmasının ardından barışa yanaşmayan Sırp lar Avrupa Güçler baskı yapmaya başladı. Bu arada Osmanlı İmparatorluğu tarafından önerilen barış şartları ise Avrupalı Devletler tarafından reddedildi. Ekim ayında ateşkes antlaşmasının süresinin dolmasından sonra Osmanlı ordusu yeniden taarruza geçince Sırp ordusu direnemeyerek geri çekilmeye başladı. Sonuç olarak, 31 Ekim 1876 tarihinde Rusya, Osmanlı İmparatorluğu’na 48 saat içinde birliklerini durdurması ve Sırbistan ile yeni bir ateşkes imzalaması gerektiğini içeren bir ulti matom yayınladı. Kısmî seferberlik ilan ederek Sırbistan’a destek amaçlı 20 tümenlik bir ordu kurdu. Bu durum sonucunda Osmanlı İmparatorluğu, Rusya’nın ulti matom koşullarını kabul ettiğini açıkladı (Stavrianos, 2005, s. 383). Mücadelenin sonucu Sırp lar için korkunç bir yenilgiydi. Böylece Sırp lar mağlup oldu ve ağır kayıplara uğradı. Çatışmanın sonunda Sırbistan, toplam nüfusunun altıda birini harekete geçirmiş ve bunların onda biri öldürülmüş veya yaralanmıştı (Stavrianos, 2005; Скоко & Опачић, 1981, s. 127)

Bu savaşın hemen sonrasında Osmanlı İmparatorluğu ile Rus İmparatorluğu arasında 93 Harbi başladı. Rus ordusu, müttefiki Romanya üzerinden Tuna’ya indi ve nehri geçti. Aynı zamanda, Rus ordusu Kafkas sınırında da ilerliyordu. Osmanlı İmparatorluğu,

Osmanlı komutanı Osman Paşa'nın öne çıktığı Şipka ve Plevna yakınlarında Rus ordusuna beklenmedik bir şekilde şiddetli bir direniş gösterdi. Komutanların zayıf silahları, dağınıklığı ve beceriksizliği nedeniyle, savaş Osmanlılar için zor bir görev dönüştü ve Rus kuvvetlerinin kesin zaferiyle neticelendi. Ancak Rusya'nın savaşı kazanmasına rağmen Ayastefanos Barışı (1878) ile elde edilen başarılar, İngiltere ve Avusturya-Macaristan tarafından dayatılan Berlin Kongresi (1878) ile sınırlı kaldı. Rusların Şipka'daki başarılarından ve Plevna'nın düşmesinden sonra Sırbistan tekrar savaşa girdi. 13 Aralık 1877'de Sırp ordusu savaşın ikinci bölümüne Rus gönüllüleri olmadan girdi ve General Sava Grujiç komutasındaki beş kolorduya bölündü (Павићевић, 1988, ss. 344-351). Saldırı doğu ve güneydoğuya yönlendirildi. Kula, Prokuplye (Prokuplje), Pirot, Niş (11 Ocak 1878), Leskovac, Vranje (Vranje) işgal edildi ve Sırp ordusunun bir kısmı Kosova'daki Gracanica'ya kadar girdi. 1877-1878'deki ikinci Sırp-Osmanlı Savaşı, güney bölgelerini kurtarmak ve Sırbistan'ın tam bağımsızlığını sağlamak için Sırp Prensliğinin Osmanlı devletine karşı savaşıydı. Savaş 13 Aralık 1877'den 5 Şubat 1878'e kadar sürdü. Bir müttefik olarak Sırbistan, birkaç hafta içinde Sırp ordusunun Kosova ve Köstendil'e ulaştığı başarılı bir savaş yürüttü. Bu askerî başarılar sayesinde Sırbistan, uzun zamandır beklenen bağımsızlığının yanı sıra Vranje (Vranje), Prokuplye (Prokuplje), Niş ve Pirot ilçelerini de kazandı (Павићевић, 401).

Osmanlılar, Bulgar savaş alanında tamamen kırıldılar ve artık Rus nüfuzunu durduramadılar. Ruslar Balkanları geçtiğinde Osmanlılar tamamen yenilip barış istedi. Mütareke 17 Ocak 1878'de Edirne'de, ardından 21 Şubat'ta İstanbul yakınlarındaki Ayastefanos'ta imzalandı (Stavrianos, 385). Bu anlaşma, Makedonya'nın çoğunu içeren bağımsız bir Bulgar Prensliği kurdu, Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa'daki bazı topraklardan mahrum bıraktı ve Osmanlıların Asya kıtasında fethettiği alanın bir kısmını Rusya'ya geri verdi. Ancak İngiltere ve Avusturya-Macaristan, Rusya'nın güçlenmesini engellemek istedikleri için Ayastefanos Antlaşması'nın gözden geçirilmesi gerekiyordu (Павићевић, s. 405).

13 Temmuz Berlin Antlaşması'nın ana yönü, Bulgaristan Büyük Özerk Prensliği topraklarını Ayastefanos Barışı ile elde edilenin üçte birine indirmektir. Bulgaristan, iki bölüme ayrıldı (Bulgaristan Prensliği ve Doğu Rumeli) (Скоко & Опачић, 255). Sırbistan bağımsızlığını kazandı ve topraklarını genişletti. Sırbistan; Niş, Pirot, Toplica ve Vranje ilçelerine, Karadağ denize, Nikşiç, Podgorica, Kolaşin, Bar ve Ulcinj (Ulcinj) şehirlerine, Romanya ise Kuzey Dobruca'ya kavuştu. Avusturya-Macaristan ise Bosna-Hersek'i

işgal etme ve buraya barış getirme ve Yeni Pazar Sancak'ta garnizonlar kurma hakkını elde etti. (Бабац, ss. 119-127).

Berlin Kongresi'nin yarattığı durum, Balkan ülkeleri arasında ortak çıkarların savunulmasında iş birliği kurulmasını oldukça zorlaştırdı. Büyük Bulgaristan'ın bölünmesi Bulgarlar tarafından ciddi bir adaletsizlik olarak kabul edildi. Bulgarların komşuları, Sırlar ve Yunanlılar, aynı Bulgaristan'da kendi ulusal çıkarları için büyük bir tehlike gördüler. Bunu önlemek için, Berlin Antlaşması'ndan memnun olmamakla birlikte, söz konusu antlaşmada Bulgaristan lehine kurulu güç dengesini bozacak herhangi bir değişikliğe izin vermemeye karar verdiler. Sırlar, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşlardan ve Berlin Kongresi kararlarından daha fazlasını bekliyorlardı (Ристић, 1898, s. 231). Emperyal çıkarları uğruna Sırları Avusturya-Macaristan'a kurban eden Rusya'dan ise daha fazlası bekleniyordu, bu da Büyük Bulgaristan'ın yaratılmasında kendini gösterdi (Љушић, 2001).

19. Yüzyılın Önemli Sırp Aydınlarının Doğu Sorununun Çözümüne Dair Düşünceleri

Sırp tarih yazımında Doğu Sorunu ile ilgili en önemli sentezi yazan tarihçi Vasilj Popoviç'ti.¹ (Попов, 2001; Екмечић, 2011; Терзић, 2001). Doğu Sorununun en yaygın olarak kullanılan tanımı şudur: "Doğu Sorunu, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan Yarımadası ve Doğu Akdeniz'de hayatta kalması sorunudur."² (Popović, 1928; Нарочница, 2008; Rautsi, 1993). Romantik tarih yazımından ve milliyetçiliğin yükselişinden etkilenen bu tanım, Osmanlılar tarafından ezilen Hristiyan kardeşlerini kurtarmak isteyen Balkanlarda yeni kurulan her devletin çıkarlarını kapsayacak şekilde genişletildi. Avrupa romantizmi, tamamen siyasi ve ideolojik bir ortamdan bilimsel bir formül

1 Milorad Ekmeciç, Vasil Popoviç'in yukarıda bahsedilen eserine bir önsöz verip Popoviç'in çalışmasına ve yöntemlerine genel bir bakış ortaya koymuştur. Ekmeciç de benzer bir fikirde olmakla birlikte sentezi, Doğu Sorununu Sırp halkının kaderi ve tarihindeki önemli faktörlerden biri olarak öne sürmesine rağmen yalnızca Doğu sorunuyla ilgilenmez. Doğu Sorunu ile ilgili önemli sentezler İngilizce olarak yazılmıştır: J. A. R. Marriott, *The Eastern Question: An Historical Study in European Diplomacy*, Oxford: Clarendon Press (1918); S. M. Anderson, *Eastren Question 1774-1923. A study in International Relations*, London, New York 1966; A. L. Macfie, *The Eastern Question 1774-1923*, Essex: Longman Group UK 1989.

2 Doğu Sorununun en genel tanımı, "Osmanlı İmparatorluğu'nun ortadan kalkmasıyla Avrupa'da ortaya çıkacak boşluğu doldurma sorunu" olacaktır. Rautsi, Doğu Sorununun tüm tanımlarının üç ana konuda farklılık gösterdiğine inanır: Bunların ilki Büyük Güçlerin Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili çıkarları, ikincisi Doğu Sorununun zaman dilimi ve üçüncüsü Büyük Güçlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun "lehine" müdahaleleridir.

yarattı ve daha sonra Osmanlı İmparatorluğu ile herhangi bir bağlantısı olan bütün ulusal fikirlere dönüştü. Avrupa liberalizmi, Hristiyan halkın millî fikirlerinin Osmanlılarla çatışması varsayımından yola çıktı. Doğu Sorunu, farklı zamanlarda tarihin çeşitli sorunlarının çözümünü içinde sakladı. 1683 yılına kadar olan zamanda bu, Doğu Akdeniz'in Bizans geleneğini ve kültürünü çoktan kabul etmiş İslami bir güç tarafından parçalanmış Balkan toplumlarını bütünleştirme girişimiydi (Попов, ss. 210-248).

Doğu Sorunu, Sırpların entelektüel seçkinleri için önemli bir konuydu. Doğu Sorunu konusunda ilk defa bir tartışma öneren ve çözümünden bahseden kişi Sırp yazar, edebiyatçı, gazeteci ve politikacı Yakov Ignyatoviç'ti. Sırp yazar, edebiyatçı ve politikacı Ignyatoviç 8 Aralık 1822'de Szentendre'de doğdu ve 5 Temmuz 1889'da Novi Sad'da öldü. Edebi eserleri, dokuz roman, on yedi kısa öykü, bir anı kitabı ve siyasi ve sosyal konularda bir dizi metinden oluşur. Eserlerinin en tartışmalı konusu Sırpların Voyvodina'daki yaşamıdır. *Letopis Matice srpske*, *Srpske novine* ve *Nedeljni list*'in editörlüğünü yapmıştır. Sırp-Macar anlaşmasının büyük bir destekçisi olduğundan saldırılara maruz kalmış ve Sırp burjuvazisi Viyana mahkemesinden yana olduğu için Sırp toplumundan ayrı yaşamıştır. Ignyatoviç, en yetenekli ve üretken Sırp gazetecilerden biri olarak kabul edilir. Gazetecilik çalışmasıyla Sırp ulusal ideolojisinin anayasasına önemli katkılarda bulunmuştur. Makalelerinde, ikna edici bir gazeteci polemikçisinin vizyonunu sunmuştur (Ковачевић, 2006). Ignyatoviç siyasi pratikte ünlü olmadığından siyasi gazeteciliği büyük bir hevesle ele alarak siyasi inançlarını savunabiliyordu. Ignyatoviç'in Doğu Sorunu hakkındaki ilk broşürü, 1856'da Peşte'de *Doğu Sorununun Çözümü Üzerine Hristiyan Sözü* adıyla çıktı. Avrupa ve Balkanlar'da siyasi karışıklıkların yaşandığı ve Doğu Sorununun başlamasının ve çözümünün beklenebileceği bir dönemde Doğu Sorunu üzerine makaleler ve tartışmalar yazdı. Hristiyan halklarını ortak ve evrensel bir ayaklanma çıkarmaya ve Osmanlı İmparatorluğu'nu zorla devirmeye çağırıyordu. Ayrıca Avrupa ülkelerinin tarafsız kalacağına da güvendi (Ковачевић, 1987, s. 177).

Mihailo Polit-Desančić³, Doğu Sorunu hakkındaki tartışmasını, yabancı kamuoyunu Balkanlar'daki durum ve Sırp taleplerinin gerekçesi hakkında bilgilendirmek amacıyla Almanca yazdı. Bu tartışma, ilk olarak 22 Ağustos-13 Eylül 1862 tarihleri arasında Viyana'daki "Ost und West" gazetesinde makale olarak yayımlandı ve daha sonra ayrı

3 Mihailo Polit-Desančić (1833-1920) Sırp yazar, gazeteci, Svetozar Miletiç'in sağ kolu ve Voyvodina'nın en ünlü politikacılarından biriydi. M. P. Desančić esas olarak siyasi gazetecilikle uğraştı ancak aynı zamanda edebî eserler de yazıyordu.

bir broşür olarak basıldı. (Микавица, 2007; SRB, 7, 2018, ss. 167-173). Polit'in Doğu Sorununa organik çözümü saygı, onaylama ve modern ulusal ilkenin tutarlı bir şekilde uygulanmasına dayanıyordu. Balkanlardaki devletler konfederasyonu Polit için organik bir çözümdü. Ancak Balkan halkları bir ulus-devlet konfederasyonu içinde birleşirse, her devlete kökleri, tarihi, kültürü, ulusal hayatı olan bir devlet varlığı sağlanabilir ve aynı zamanda bu devlet varlığı ittifakı güçlendirip tüm milletleri kapsamış olurdu (Полит-Десанчић, 1986, s. 166).

19. yüzyılın en önde gelen Sırp ulusal ideologlarından ve liderlerinden biri olan Svetozar Miletiç'in düşüncesi, Sırp vatandaşlığının özgürleştirici ulusal fikirlerine ve programına mükemmel bir şekilde uyuyordu. Bu yüzden Doğu Sorununu çözmeye konusundaki çalışması onun için çok önemliydi. Miletiç, önce Sırp aydınlarının sorunu nasıl tasavvur ettiğine ve Sırp halkının Osmanlı idaresi altında kurtuluşu meselesine odaklandı. Bu uğurda devletin daha fazla örgütlenmesi ve diğer Balkan devletleriyle karşılıklı ilişkilerin kurulması için bazı planlar üzerinde çalıştı.

Svetozar Miletiç'in⁴ *Doğu Sorunu* üzerine tartışması *Srpski Dnevnik*'te, Ağustos'un ortasından 1863 Ekim ortasına kadar birkaç makale olarak yayımlandı (Милетић, 1999, s. 16). Miletiç'in anlayışı Polit'inkinden önemli ölçüde farklı değildi. Aralarındaki tek fark Polit'in konuyla ilgili düşüncelerini daha fazla teorize etmiş olmasıydı. Miletiç ve Polit'in düşünceleri çok yakındı hatta ulusal programlarını eşleştirdiklerini ve temel olarak Garaşanin'in Naçertanye⁵ programında zaten yer alan fikirlerden hareket ettiklerini söylemek en doğru olur (Bataković, 1994, ss. 157-183). Miletiç'in savunduğu yöntem ulusal olarak devrimciydi. Sırbistan'ın Osmanlı İmparatorluğu'na karşı yürüttüğü Balkan halklarının silahlı mücadelesi, Balkan devletlerinin eş zamanlı savaşı ve köleleştirilmiş halkların Osmanlı gücüne karşı ayaklanmalarıydı (Милетић, 1999, s. 16).

4 Svetozar Miletić (1826-1901), 1861-1862 ve 1867-1868 yılları arasında Novi Sad'ın belediye başkanı olarak görev yapan Sırp bir avukat, gazeteci, yazar ve politikacıydı. Avusturya-Macaristan'da Sırların ve diğer halkların özgürlük ve hakları için savaşan bir siyasiydi. Miletiç, *Ujedinjena omladina srpska*'nın ("Birleşik Sırp Gençliği") kurucusu ve *Srpska narodna slobodoumna stranka*'nın ("Sırp Ulusal Özgürlük Partisi") kurucusu ve lideriydi.

5 Naçertaniye, 1844 sonunda İçişleri Bakanı Iliya Garaşanin (1812-1874) tarafından Prens Aleksandar Karacorcević (1842-1858) için yazılmış bir gizli "Sırbistan'ın dış ve ulusal politika programı" 'dır. Naçertaniye'ye göre, Sırbistan'ın Sırların ve diğer Slavların kurtuluşu ve Bosna, Hersek, Karadağ ve (Kosova ve Metohiya dahil) ardından Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olan Kuzey Arnavutluk'un ilhakı ve Srem, Backa ve Banat, daha sonra Avusturya-Macaristan'ın bir parçası olarak Sırbistan'ın ana propaganda faaliyeti, bu bölgelerdeki nüfusun Sırbistan ile birleşmeye hazırlanmasına dayanacaktır.

Sırp liberalizminin teorik gelişimi açısından bakıldığında, Polit'in ve Miletçi'inkinden daha ilginç olan, Vladimir Yovanoviç⁶ tarafından 1863'te Doğu Sorunu üzerine yapılan çalışmalardır. Jovanoviç'in soruna yaklaşımı farklı olup öncelikle Sırbistan'ın bağımsız bir ulus-devlet talebini haklı çıkarmak için kullandığı argümanlarda kendini göstermektedir. O, "klasik liberalizm"ın teorik kalıplarını uygulayarak bağımsızlık arzusunun sadece yabancı yöneticileri istememekten değil, aynı zamanda Sırp'ların doğuştan özgürlük ve demokrasiye yönelik bir eğilimi olduğu gerçeğinden kaynaklandığını kanıtlamaya çalışmıştır. Tartışmasını ilk olarak İngiliz kamuoyunu Sırp davasında kazanmak amacıyla Londra'da duyurmuştur (Јовановић,1863).

Yovanoviç, Batı Avrupa'daki liberal sivil çevrelerle kişisel ve siyasi bağları olan, zamanının herhangi bir politikacısından daha fazlasına sahip bir entelektüeldi. İngiltere'de Sırp sorunu için propaganda yaparken Gladstone ve Kobden ile tanıştı; Gençlik Hareketi'nin bir ideologu olarak Mazzini ve Garibaldi ile temas hâlindeydi; Layos Koşut ile Macarların Batı'ya göçüyle bağlarını sürdürdü. Sırbistan'da ilerici liberal burjuva düşüncesinin gelişmesine katkıda bulundu ve sivil demokrasinin gelişimini, ulusal misyonunu yerine getirmenin gerekli koşullarından biri olarak gördü. Balkanlar'daki Hristiyan halklarının, Avrupa'daki Osmanlı İmparatorluğu'nu ayaklanma ve savaşla kendi başlarına yıkacak kadar güçlü olduğuna inanıyordu. Doğu Sorununa ve çözümüne eleştirel olmayan yaklaşımı göz ardı edersek Yovanoviç'in çalışması Sırp ulusal fikirlerini ve özlemlerini Avrupa kamuoyuna ilk elden sunduğu için önemlidir. Bu sunum meselenin diplomatik dünyanın siyasi sahnelerinde kabul edilebilirliğini artırmıştır (Јовановић,1863, s. 30).

6 Vladimir Jovanović (1833-1922) Balkanlar'daki tüm Sırp topraklarının birleşmesi için bir Sırp siyaset teorisyeni, ekonomist, politikacı, filozof ve yazar idi.

Sırp Gazetelerinde (Застава, Србски Народ, Српске новине)⁷ 1875 Hersek İsyanı ile İlgili Yazıların Değerlendirmesi

Avusturya-Macaristan'daki Sırp basını, önce Hersek'te sonra da Bosna'da yaşanan ayaklanmalara büyük ilgi gösterdi. Застава,⁸ Србски Народ⁹ ve Српске новине¹⁰ gazetelerinde isyancıların Osmanlı birlikleriyle çatışmalarını ve bu vilayetlerle ilgili diplomatik olayları bildirmeyen yazı yoktu. Ayrıca söz konusu gazetelerde Osmanlı İmparatorluğu ile savaş başlamadan önce Sırbistan ile Karadağ arasındaki ilişkiler veya bu iki Prenslığın iç olayları hakkında da yazılar yazılmıştır (Васић, 2012, ss. 141-142). Avusturyalılar bu gazetelerin yazıları aracılığıyla Hristiyan ve medeniyet normları adına Bosna-Hersek'te tepki gösterilmesi gerektiğini savunuyorlardı. Bu eylemin nihai sonucu, bu eyaletlerin askeri işgali veya ilhak edilmesidir. Hükûmet yanlısı Србски Народ yazılarının bir analizi, 1875-1876 yılları arasında Avusturya'nın böyle bir adıma hazırlandığını kesin olarak doğrulamaktadır (Костић, 2015; Крестић, 1980; Пејчић, 2014).

Miletiç'in Застава gazetesi Avusturya-Macaristan'da bulunan Sırplar arasındaki etkili gazeteydi. Öte yandan Србски Народ da Obrenoviç hanedanının görüşlerini destekledi. Başından beri fazla hükûmet yanlısı olarak değerlendirildi (Србски Народ, 21 Ağustos 1875, 58). Büyük Doğu Krizi sırasında, bu gazetenin yazıları, özellikle Berlin Kongresi'nden sonra gazetenin Avusturya-Macaristan'daki Sırp hükûmetinin yarı resmî gazetesi hâline gelmesiyle sonuçlanan Prens Milan Obrenoviç'in siyasi görüşleri doğrultusunda yönlendirildi. Saatten saate, isyancıların askerî başarıları veya Prens Milan ve Prens Nikola'nın diplomatik faaliyetleri hakkında raporlar verildi (Српске новине, 21 Temmuz 1875, 161). Temmuz 1875'ten Sırbistan ve Karadağ'ın Osmanlı devleti ile savaşa girmesine kadar Avusturya-Macaristan'daki Sırplar,

7 Latince yazılmış: *Zastava, Srbski Narod ve Srpske Novine*.

8 Застава, 1866-1929 döneminde yayınlanan Vojvodina'daki Sırpların siyasi bir gazetesi idi. Vojvodina'daki Sırp halk hareketinin lideri Svetozar Miletiç tarafından kuruldu ve düzenlendi. Gazete, Avusturya-Macaristan'da ulusal eşitliği, (hem Avusturya hem de Osmanlı yönetiminden) Sırpların birleşmesini, kurtuluşunu ve bağımsız Balkan devletlerinin yaratılmasını savundu.

9 İncelediğimiz ve Застава'ya karşı çıkan Србски Народ, Yovan Grujić Yota (Jovan Grujić Jota)'nın kaleme aldığı, Macaristan'daki Sırpların hikâyesinin bambaşka bir yüzüdür. Gazete, Macaristan Başbakanı Gyula Andrassy zamanında, Karlovci Patrikhanesi'nin parasıyla 1869'da yayımlanmıştır.

10 Новине српске veya Српске новине, 5 Ocak 1834'te Dimitriye Davidoviç'in editörlüğünde yayımlanmıştır. Gazeteler 1850'den beri önce bir, sonra iki, daha sonra haftada üç kez yayınlandı. Sırbistan'ın resmi gazetesi olarak 1845'te *Srpske novine* hâline gelip Belgrad'da süreli olarak yayımlandılar.

Bosna-Hersek'teki yurttaşlarının hayatlarını gün be gün takip etme fırsatı buldular (Застава, 23 Temmuz 1875, 85).

Bu gazetelerde Prečanski Srbi'nin¹¹ siyasi liderlerinin ayaklanma ve Osmanlı İmparatorluğu ile savaş konularına yönelik tutumları analiz edilmiştir. Liberal ve muhafazakâr siyasi akımlar, tam da 1875-1876 Bosna-Hersek'teki ayaklanmayla ilgili yakıcı meseleler üzerine basının sayfalarında yer buldu. Avusturya-Macaristan'da Sırp siyasetinin ana hatlarını belirleyen siyasi olaylar bakımından 1875 yılı en önemli tarihlere biriydi. 1875'te Macaristan'da Tisza ve Andraşi arasındaki anlaşma, 15 yıl boyunca uzlaşmaz bir ulusal politika izleyecek ve halkın haklarını agresif bir şekilde yok edecek bir hükümet oluşturdu (Микавица, 2015, s. 78).

Ayrıca basın sayfalarında, Avusturya-Macaristan'ın Hristiyanları ve genel olarak Avrupa medeniyetini korumak açısından yerine getirmesi gereken misyon hakkında bir şeyler okunabilirdi. (Србски Народ, 26 Ağustos 1875, 61). Gazeteler, Hersek İsyanı başlangıcından itibaren tüm bu olaylara çok şiddetli tepki gösterdi. Haberlerde savaşlar, kahramanlar, başarılarla ilgili yazılar bulunabilirdi (Васин, 2012, s. 144; Микавица, 2015). Застава, Avusturya-Macaristan'daki Sırp'ların kamuoyunu oluşturmada ön plandaydı ancak aynı zamanda Sırbistan'ın kendisinde ve hatta Karadağ'daki siyasi tartışmalar üzerinde daha geniş bir etkiye sahipti (Застава, 27 Temmuz 1875, 87; 8, 30 Temmuz 1875). Ayaklanmanın en başından itibaren Sırp Prenslüğündeki olaylar çok dinamikti. İlk aşamada, Papaz Mihailo başkanlığında "Ayaklanmaya Yardım Komitesi" kuruldu. (Јовановић, 1990, ss. 233-244). Maddî ve manevî yardımlar toplanarak Hersek'e giden gönüllülerin birlikleri örgütlendi (Српске новине, 16 Ağustos 1875, 182).

Sırp Prenslüğünde 15 Ağustos 1875 seçimlerini Liberaller kazandılar. Hükümet, Stevca Mihailoviç ve Dışişleri Bakanı olarak Yovan Ristiç başkanlığında kuruldu. Prens ve hükümet aynı fikirde değillerdi. Yovan Ristiç, isyancılara yardım edilmesi gerektiği görüşünderken Prens Milan Obrenoviç Meclis'teki konuşmasında ılımlı ve temkinliydi (Српске новине, 15 Eylül 1875, 205). Meclisin kapalı oturumlarında, isyancıları destekleme ve Osmanlı ile olası bir savaş yönünde giden sözde gizli kararlar alındı. 10 Ekim'de Prens Milan hükümeti devirdi ve Lyubomir Kalyeviç başkanlığında bir kabine kurdu (BOA, HR.SYS. 159/20; Српске новине, 11 Ekim 1875, 228).

Henüz Nevesinje'deki isyan başlamadan önce Застава, 1875'in ilk yarısında Bosna'daki durumla ilgili raporlarında Osmanlıların Sırp nüfusuna karşı işlediği suçlar hakkında günlük olarak yazdı (Застава, 15 Ağustos 1875,90). Застава'nın bazı görüşlerinin Belgrad Hükümeti'nin görüşleri ile tamamen uyuşmadığı bir gerçektir. Novi Sad gazetesinin zaman zaman getirdiği saldırgan tonlar, Sırp Prensiğinin dış politika olanaklarıyla tam olarak uyumlu olmasa da Osmanlılarla nihai savaşı uman yankıları karşılamadı. Застава o dönemde Karadağ ve Bosna-Hersek'te de okunuyordu. (Застава, 20 Ağustos 1875, 92).

Hersek'teki çatışmalarla ilgili ilk haberler gelmeye başladığında, daha önce de belirttiğimiz gibi, Miletiç'in kendisi, Hersek İsyanı makalesinde biraz çekingen davranarak Bosna Hersek'i kendine katma girişiminin arkasında Avusturya'nın olabileceğine inanıyordu. Sırp Prensiğinin yükümlülüğü burada tepki göstererek Hersek'teki kardeşlerine yardım etmektir (BOA, HR.SYS.212/10). Застава gazetesinde *"Tam üç imparatorun ittifakı ve toplantıları hakkında bu kadar çok konuşulurken Türklerin bu tür baskılar yapmasına, Hersekliye saldırmasına ve öldürmesine izin verilmesi talihsiz bir durumdur. Herseklielerin tüm bunlara katlanmak zorunda kalmaları ya da Sırbistan ile Karadağ arasındaki, yani prensleri arasındaki kardeşlik anlaşması söz konusu olduğunda kendilerini umutsuz bir savaşa atmaları daha da üzücü. Sırbistan ya da Karadağ ya da her ikisinin de şurada burada bir tüfek ateşlenir ateşlenmez savaşa gitmek zorunda kalacağını söylemeyeceğiz ama bu onların görevidir. Kan dökülmesini önlemek ve sebepleri ortadan kaldırmak, özellikle Türk şiddet ve zulmünü önlemek için onlara karşı birlikte durmalıyız."*denmiştir (BOA, HR., SYS., 1488/62; Застава, 21 Temmuz 1875, 79).

Temmuz ayının başında Metkoviç çevresinde ayaklanmalar yaşanırken, Osmanlı şiddetine maruz kalan Nevesinje kendini korumaya çalıştı. Застава'nın sayfalarında bunun bir ölüm kalım meselesi olduğu belirtildi (Застава, 18 Temmuz 1875, 78). Aynı şekilde ilk günlerde Nevesinje ve Ljubuški civarındaki isyancıların başarıları ve Osmanlı kuvvetlerinin sayıca daha fazla ve daha iyi silahlanmış olduğu da okuyucuya anlatıldı. Avusturya, kendi çıkarları dışında, Sırp savaşçıların kendi topraklarında silahlanmalarına ve silah satın almalarına gözle görülür bir şekilde izin vererek ayaklanmaya yardım etti (Застава, 21 Temmuz 1875, Sayı 79). Sırp halkının sayfalarında Trebinje çevresinde, Vasoyeviç'de, Plyevlya (Pljevlja) yakınlarında ve Hersek'in diğer yerlerinde Osmanlılara karşı kazanılan zaferler hakkında kapsamlı yazılar yazıldı. 20.000'den fazla isyancı, Lazar Socica, Stoyan Kovaceviç, Miço Lyubibratiç'in desteğiyle Rahip Bogdan

Zimonyiç tarafından yönetildi ve Osmanlılar Plyevlya Bölgesinin tamamen dışına itildi. En şiddetli savaşlar Ozriniç ve Nevesinje yakınlarında yapıldı (Србски НароД, 21 Ağustos 1875, 58). Birkaç sayı sonra, Hersek'te artık Avusturya bayrağı kalmadığı, bunun bir Sırp ayaklanması olduğu ve liderin Miço Lyubibratiç olduğu belirtildi. İsyancılar kendilerini Sırbistan ve Karadağ için bir yardım kampanyası başlattılar ve Belgrad'da Sırp Kahramanlarına Yardım Komitesi kuruldu (Застава, 8 Ağustos 1875, 87).

Bosna'da ilk çatışmalar başladığında, Застава, Bosna, Hersek, Karadağ ve Sırbistan'dan gelen Sırpların birleşmesi hakkında coşkuyla yazdı ve okuyucular, Osmanlı ordusunun tüm sınır boyunda haftalarca kaldığına tanıklık edebildi (Застава, 20 Ağustos 1875, 92). Hersek'te isyancıların yoğunlaştığı merkezler de vardı: Mostar, Lyubuški, Konyic, Stolac, Lyubinye (Ljubinje), Trebinje (Trebinje), Klobuk, Nikşiç, Kolaşin, Priyepolye (Prijeopolje), Plyevlya, Foca, Gacko, Nevesinje (Србски НароД, 7 Ağustos 1875, 54). Gradiška ve Kostaynica, Bosanski Brod, Mostar, Trebinje ve Nevesinje ağustos ayı boyunca tüm etkinliklerin odak noktasındaydı (BOA, HR.SFR.1. 58/38). Mücadele zordu ve isyancılar için en büyük sorun silahların zayıf olması, mühimmat ve ilaç eksikliğiydi. Bu haberlere göre Osmanlılar, Jablanica, Livno ve Derventa'daki Sırp halkına karşı korkunç suçlar işlediler (Застава, 29 Ağustos 1875, 96-97).

Sırp isyancı liderler Petar Peciya (Petar Pecija), Miço Lyubibratiç, Bogdan Zimonyiç ve Rahip Luka Vukaloviç'in portreleri hakkında yazılarla sık sık karşılaşılabilirdi (Застава, 14 Eylül 1875, 106). Osmanlının artık bu illerde düzeni sağlayacak gücünün kalmadığı ve Ortodoks nüfusun 2/3'ü ile Bosna'nın Osmanlı zulmüne karşı mücadeleye başladığı vurgulanarak Bosna'da ayaklanmanın başlaması hakkında da yazılar yazılmıştı. Hersek'te yapılan sert savaşlarla ilgili düzenli bir rapor yoktu. Macar Kont Andraşi'ye göre, Hersek'te düzeni sağlamak için Sırbistan ve Karadağ'ın müdahale etmemesi gerekiyordu (Србски НароД, 21 Ağustos 1875, 58). Ayaklanmaya mümkün olduğunca yardımcı olmak için Avusturya-Macaristan'daki Sırp halkını olabildiğince korkutmak ve canlandırmak amacıyla atmosfer, ulusal ve romantik yazılarla renklendirildi. Vožd (Lider) Kara Yorgi (Karadorde) ve Stefan Duşan krallığının parlak işlerine atıfta bulunulması bundandır (Крестић, 1977, s. 174).

Ünlü makalelerinde Svetozar Miletiç, Monarşi, Sırbistan, Karadağ'daki Sırplar arasındaki durum ve aynı zamanda Avusturya-Macaristan ve Rusya'nın siyasetini analiz etti ve bunlar hakkında yazdı. Miletiç, "Türklerle Savaş" adlı makalesinde Türklerle

hesaplaşma zamanının geldiğine ve isyancılara mümkün olan her şekilde yardım etmek için çalışmaların yapılması gerektiğine inanıyordu. Liberallerin lideri, isyancılara karşı olan düşmanca tutumdan sorumlu olduğunu düşünerek Macar seçkinlerinin politikasına da atıfta bulundu (Милетић, 2002, ss. 447-452). Miletiç, Avusturya-Macaristan'ın Hristiyanların sempatisi için her ne pahasına olursa olsun savaşması gerektiğini (birinci aşama) ve ardından açık ilhak için zemin hazırlaması gerektiğini iddia etti. Öte yandan, Doğu Sorununun çözülmesinden sonra kıskançlık ve kibir ortamında ortaya çıkacak olan Balkan devletleri, tamamen güçlü komşularının kontrolü altına gireceklerdi (Милетић, 435).

Милетић, "Prens Milan korkmamalı, risk almalı, çünkü bu şekilde ün ve devlet kazanılır", demiştir. (Милетић, 435). Застава'nın aksine, muhafazakâr Српски Народ ve Српске новине Bosna-Hersek'ten gelen haberleri daha yumuşak bir biçimde Osmanlı askerî müfrezelerinin Nevesinje yakınlarındaki Sırp sivillere yönelik saldırıları ve hükûmetin yetkilileri aracılığıyla sahadaki durumu sakinleştirme girişimleri hakkında halkı bilgilendirmek için kullandı. Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek'in bir bölümünü işgal etmeyi amaçladığı haberleri yazılarda dolaşırken, askerî müdahaleyi hemen hayata geçirmeyen Sırp diplomasisine de övgüler yağdı. Hersek'teki çatışmanın ilk gününden itibaren Belgrad'da hükûmetin izlediği politikadan olumlu bir şekilde bahsedilmiş ve en güzel sözlerle Prens Milan Obrenoviç hakkında yazılar yazılmıştır. Bu anlamda örnekler tipiktir: *"Bu önemli anda, Sırbistan Osmanlı'dan daha organize ve gelişmiş durumdadır ve Prens Milan Obrenoviç, Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilan etmediği için kendisine saldıranların (liberaller ve Застава tarafından) aksine Sırp halkının zaferi ve parlak geleceği için doğru şekilde sorumlu bir politika izlemiştir."* (Српски Народ, 14 Ağustos 1875, 56; Српске новине, 14 Ağustos 1875, 181). "Öte yandan Babiali, Bosna-Hersek'teki durumu görmeyi her şekilde reddediyor ve eskisi gibi devam etmenin mümkün olduğu konusunda kendini kandırıyor." Avrupa'nın Balkanlar'da yaşayan Hristiyanlara nasıl yardım etmesi gerektiğine dair iddialar Српски Народ gazetelerinin sayfalarında yer aldı (Српски Народ, 15 Aralık 1875, 87). 1876 baharında, Sırbistan-Karadağ ve Osmanlı İmparatorluğu arasında savaşa doğru gidilirken, basın yazılarında bu durum daha belirgin bir hâle geldi (Српске новине, 30 Haziran 1876, 143). Застава ve Miletiç, Sırbistan ve Karadağ arasında bir anlaşmanın ve Osmanlı İmparatorluğu ile nihai bir silahlı çatışmanın gerekliliğini her zamankinden daha güçlü bir şekilde vurguladılar (Застава, 7 Mart 1876, 31).

Србски Народ Miletić'e yönelik saldırılarını yoğunlaştırdı. Sava ve Tuna'nın her iki tarafındaki liberaller, savaş politikaları nedeniyle bu gazetelerde sistematik olarak eleştirildi. Ancak Србски Народ sayfalarındaki saldırılarda Bosna Hersek'teki isyancılara karşı kötü söz söylenmemesine özen gösterildi, onlar hâlâ varlıkları için savaştan Sırp kahramanlarıydı. Србски Народ'u düzenleyen Grujić Yota, Belgrad ve Cetinye'nin isyan meselesine çözüm getirecek bir anlaşmaya doğru ilerlendiği hakkında giderek daha fazla konuşulduğunu, ancak bunun Sırbistan ve Avusturya Monarşisi'ndeki liberallerin isteklerine uygun olduğunu yazdı. Sırbistan ve Karadağ'ın da Babiali'ye karşı düşmanlıklarını giderek yoğunlaştırdıkları Србски Народ'da yazılmıştı (Србски Народ, 12 Nisan 1876, 24). Застава, Sırbistan ile Karadağ arasında Osmanlı İmparatorluğu'na karşı verilen savaşı desteklemek için en yoğun kampanyayı geliştirdi (Застава, 18 Mayıs 1876, 75). Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilanının arifesinde, Србски Народ Avusturya-Macaristan'daki Sırp nüfusunun hükûmete sadık olduğunu ve tek yıkıcı faktörün Svetozar Miletić ve partisi olduğunu bildirdi (Србски Народ, 28 Haziran 1876, 42). Macar hükûmeti beklemedi, tıpkı Србски Народ'ın yazdığı gibi, 5 Temmuz 1876'da Miletić vatana ihanet suçlamasıyla tutuklandı (Застава, 6 Temmuz 1876, 100). Bosna-Hersek'teki ayaklanma ve Voyvodina'da yaşayan Sırp'ların siyasi durumuna büyük ölçüde etkiledi. Bu bölgede yaşayan Sırp'lar, Bosna Hersek halkına hem maddi hem de manevi destek verdiler.

Sonuç

Avrupa tarihinde Doğu Sorunu, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünün getirdiği diplomatik ve siyasi sorunları kapsar. Bu ifade belirli bir sorun için geçerli olmayıp, 18. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Osmanlı İmparatorluğu tarafından yönetilen Avrupa topraklarındaki istikrarsızlık da dâhil olmak üzere ortaya çıkan çeşitli sorunları içermektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasının ana mesele olduğuna inanıldığından, Avrupalı güçler Osmanlı topraklarındaki askerî, stratejik ve ticarî çıkarlarını korumak için bir güç mücadelesine girişmişlerdir. Rusya, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden faydalanmayı beklerken Avusturya-Macaristan ve Birleşik Krallık, İmparatorluğun korunmasını kendi çıkarları için en uygun yol olarak gördüler. 1875'te başlayan Hersek İsyanı ve Osmanlı İmparatorluğu ile Sırbistan-Karadağ arasındaki savaşlar (1876), Balkan Krizinin (1875-1878) önemli bir aşamasıydı.

Sırp Prenslüğünün uzun vadeli dış politika planı, Sırp halkının Osmanlı yönetiminden kurtarılması ve bu toprakların Sırbistan'a ilhak edilmesiydi. Bu hedef komşu kardeş Karadağ Prenslüğü tarafından paylaşıldı. Bu politikanın gerçekleştirilmesinde Sırbistan ve Karadağ iş birliği yaptı ancak başka bir bakımdan Sırbistan ve Karadağ bu oyunda birincilik için savaştan rakiplerdi. Zor durumlarda, Sırbistan ile Karadağ arasında iş birliği ve dayanışma vardı. İşte, bu dayanışma, Bosna-Hersek'teki ayaklanma örneğinde de görülebilir. 19. yüzyılın Sırp aydınları, önde gelen siyasi düşünürleri aynı görev için bir araya gelmişlerdi. Sırp aydınları, dergi ve gazetelerde yazılar yazıp yayımlayarak, Sava ve Tunna'nın iki yakasındaki Sırp halkı arasında bir kamuoyu oluşturdular. Novi Sad'da, yani Avusturya-Macaristan'da yayımlanan *Застава* ve *Србски Народ*, Sırbistan Prenslüğündeki kamuoyu üzerinde de büyük bir etkiye sahipti. Sırp prensi Milan Obrenoviç de basılı kelimenin önemini ve gücünü ihmal etmemiştir. Bu nedenle *Српске новине* devlet politikasını destekledi ve Bosna-Hersek'teki olayları günlük olarak bildirdi. Ayrıca bu gazetede Osmanlı İmparatorluğu ile savaş başlamadan önce Sırbistan ile Karadağ arasındaki ilişkiler veya bu iki prenslikteki iç olaylar hakkında da yazılar yazılmıştır. Avusturya-Macaristan'ın medeniyet normları adına Bosna-Hersek'te tepki göstermesi gerektiği fikrinin, adı geçen gazetelerin yazıları aracılığıyla ortaya çıktığını belirtmek önemlidir. Bu eylemin nihai sonucu, Bosna-Hersek'in askerî olarak işgal edilmesidir. Avusturya yanlısı *Србски Народ*'un yazılarının bir analizi, 1875-1876 yılları arasında Avusturya'nın böyle bir adıma hazırlandığını su götürmez bir şekilde doğrulamaktadır. Bu eğilim, Rusya ile Avusturya-Macaristan arasında 1876 Reichstadt Anlaşması ile gerçekleşmiş ve 1878 Berlin Kongresi'nden sonra kamuoyu tarafından tanınmıştır.

Tartışılan bir diğer önemli konu, Sırp gazetelerinin Osmanlılara karşı tutumudur. Bu gazetelerde yayımlanan her yazıda Osmanlılara Türk deniyordu. Osmanlı kelimesi sadece devlete veya hükûmete hitap etmek için kullanılmıştır. Ama Türk kelimesi her zaman uygulamadaydı. Sırp gazeteleri, isyanlar sırasında Osmanlı yönetimini ve Osmanlı'nın veya ordusunun Sırlara veya genel olarak Bosna Hersek halkına yaptığı her vahşeti eleştiriyorlardı. Hersek Ayaklanması bağlamında incelenen üç gazetenin de ana söylemi Osmanlı karşıtı (Türk karşıtı) idi. Gazetede söylemin altında yazarların ve editörlerin imzası bulunmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, yazarlar ve editörler Sırp Prenslüğü ve Voyvodina'dan önde gelen isimler, gazeteciler ve politikacıydı. Bu isimler, Sırp halkının ve diğer Hristiyanların Osmanlı yönetiminden kurtuluşu fikri için kılıçla değil, kaleleriyle birleştiler.

Evaluating Articles in Serbian Newspapers (Застава, Србски Народ, and Српске новине) About the Herzegovina Uprising in the Framework of the Great Eastern Crisis (1875-1878)

Tanja Čerevicki

The Eastern question is an international diplomatic issue that arose in the 19th century, and the Great Eastern Crisis was one of the most dynamic periods during its development. The rebellion that broke out in Herzegovina in 1875 developed quickly and started a new crisis that would become an international problem with the intervention of the Great Powers within the framework of the European balance of power. The April Uprising of 1876, the 1876 Montenegrin-Ottoman War, the 1876 Serbian-Ottoman War, the Constantinople Conference of 1876, and Pan-Slavism made their weight felt in the process that followed, one which also left the Ottoman Empire in a difficult situation and resulted in the Russ-Turkish War (1877-1878).

✉ PhD Student, Hacettepe University, tcerevicki@gmail.com,

ORCID 0000-0002-4677-0807

📄 Balkan Studies Foundation
DOI: <http://doi.org/10.51331/A029>
Journal of Balkan Studies, 3 (1), 2023
balkanjournal.org

The uprising that broke out in the Nevesinje District of Herzegovina in July 1875 had great consequences on the fate of the Ottoman Empire. In the beginning of the revolt, the public opinion was provoked by the Pan-Slavic supportive groups in Serbia and Montenegro and began to demand support for the uprising and its leaders. The rebels' plan was to liberate the Nevesinje region first and then widen their activities into the other parts of Herzegovina.

Russia showed the greatest interest in the Eastern question. With the 1774 Treaty of Küçük Kaynarca, Russia gained the right to present itself as the protector of the Orthodox Christians in the Ottoman Empire, and Russia's rival was the Austro-Hungarian Empire. Meanwhile, Great Britain and France defended the survival of the Ottoman Empire due to their economic interests in the Mediterranean. Montenegro's covert support for the uprising alongside Russia's involvement caused it to become a big issue in Europe. When the Ottoman army proved unable to suppress the revolt, the Sublime Porte accepted a meeting with the rebels upon the request of the European states. However, the Sublime Porte rejected the plea for Bosnia-Herzegovina to become an autonomous province under the administration of a Christian governor. Because the rebels were covertly supported by Montenegro and Serbia with weapons and volunteers, the Serbian-Ottoman War in 1876 was unpreventable.

Immediately after Serbia declared war on the Ottoman Empire, Montenegro followed suit. The two principalities were in competition for leadership regarding the South Slavic unification. The material and moral support from the Russian Pan-Slavists, such as the activities of the Russian ambassador Nikolay Ignatyev in Istanbul and the Russian consuls in the Balkans, increased the Pan-Slavic pressure on the Serbian and Montenegrin principalities. This Slavic repression left Serbian Prince Milan Obrenović in doubt about how to handle the situation and what attitude to take regarding his desire to support the revolts but not to engage in direct conflict with the Sultan. The Montenegrin Prince Nikola Petrović openly showed his pro-war sentiments. From his perspective, war was the only acceptable solution. Prince Milan Obrenović knew that Serbia was not ready for war, and the Great European powers could be presumed to remain unsupportive regarding the outbreak of war due to their own interests.

Despite having no allies, the Serbs and Montenegrins started the war with great enthusiasm. However, the same can be said about the Ottomans. The warring parties

saw this as a “war of nations and religions” (Скоко & Опачић, 1981, pp. 121–122) and were highly motivated to fight. In the face of the successes of the Ottoman forces, the Serbs entered into a strategy of protecting their own lands. Serbia agreed to an armistice and sought the support of European states to stop the war (Бабац, 2011, pp. 70–77). Serbs didn’t receive any support from the Greeks and Romanians, nor did the Montenegrins want to fight except in Herzegovina where Ottoman forces were insignificant. Thus, the Serbs were defeated and suffered heavy losses. At the end of the conflict, Serbia mobilized one-sixth of its total population, of which one-tenth were killed or wounded in the province (Stavrianos, 2005; Скоко & Опачић, 1981, p. 127). The wars of the Ottoman Empire with Serbia and Montenegro (1876) were an important phase of the Balkan Crisis. These wars were one of the causes of the Russo-Turkish War (1877-1878) and meant not only the loss of the Balkan peninsula territories for the Ottoman Empire but also a change in the balance of power in Europe.

The Eastern question was an unavoidable topic for the Serbian intellectual elite. The most prominent members of the Serbian intelligentsia discussed solutions on how to end Ottoman rule in the territories where Serbs made up a majority of the population. When the Herzegovina Uprising broke out in 1875, important Serbian newspapers informed about the recent events in Herzegovina and sympathized with the rebellions, demanding war against the Ottomans. Serbian politicians and the public saw war as the only solution for the Balkan people to the Great Eastern Crisis.

The first to propose a discussion on the Eastern question and talk about a solution was the Serbian writer, journalist, and politician Jakov Ignjatović. He made significant contributions to the constitution of the Serbian national ideology. Ignjatović’s first pamphlet on the Eastern question appeared in Pest in 1856 under the title “The Christian Word on the Resolution of the Eastern Question.” He called on the Christians living in the Balkans to raise a common and universal revolt and to overthrow the Ottoman’s rule (Ковачевић, 1987, p. 177). Another important Serbian politician was Mihailo Polit-Desančić, who wrote a discussion on the Eastern question in German in order to inform the foreign public about the situation in the Balkans and the defended Serbian agenda (Микавица, 2007, Srpski biografski rečnik, 7, 2018, pp. 167–173). A confederation of states in the Balkans was an organic solution for Polit-Polit-Desančić (Полит-Десанчић, 1986, p. 166). Svetozar Miletić (1826-1901) was one of the most prominent Serbian national ideologists and leaders of the 19th century, and discussing the

Eastern question and the status of Serbs in Austro-Hungary and the Ottoman Empire was his main occupation. He worked on some plans for the further organization of the state and the establishment of mutual relations with other Balkan states, thus supporting the idea of a confederation of Balkan states (Милетић, 1999, p. 16). Miletic and Polit-Desančić shared this idea, which was also a part of *Načertanije* (1844), the Serbian foreign policy program (see Bataković, 1994, pp. 157–183). The work of Vladimir Jovanović regarding the development of political ideas in Serbia occupied an important place. Jovanović's approach toward resolving the Eastern question was a bit different (Јовановић, 1863). Jovanović had more personal and political ties to liberal civic circles in Western Europe than any politician of his time. He believed that the Christian peoples of the Balkans were strong enough to overthrow the Ottoman rule in Europe on their own through rebellion and war (Јовановић, 1863, p. 30).

These Serbian political thinkers, politicians, and journalists were responsible for creating public opinion among the Serbs. This study analyzes the articles from three Serbian newspapers, *Застава* [Flag], *Србски Народ* [Serbian People], and *Српске новине* [Serbian News] with regard to the Herzegovina Uprising. These newspapers were important because they were widely read among the Serbs living in the Principality of Serbia as well as in the Austro-Hungarian Empire and provide valuable information about the main standpoints of Serbian national inspiration and the important events that took place during the uprising, the the Serbian-Ottoman and Montenegrin-Ottoman wars. The Serbian press in Austria-Hungary also showed great interest in the uprisings. No edition of *Застава*, *Србски Народ*, or *Српске новине* occurred that did not report on rebel clashes with Ottoman troops or diplomatic events related to these provinces (Васин, 2012, pp. 141–142).

Застава was a newspaper published by the Serbs in Vojvodina between 1866-1929. The newspaper was initiated by Svetozar Miletic. *Србски Народ* was first published in 1869 in Sremski Karlovci, Serbia by Jovan Grujić Jota. This newspaper's main purpose was to confront the writings of Svetozar Miletic and be the opposition. *Новине српске* (later known as *Српске новине*) was first published under the editorship of Dmitry Davidović in 1834. The newspaper started to be called *Српске новине* in 1845 and became the official newspaper of the Principality of Serbia. Miletic's newspaper *Застава* was definitely the most influential newspaper among Serbs in Austria-Hungary. Upon analyzing the articles in *Србски Народ*, it clearly had a pro-governmental

status and supported the views of the Obrenović dynasty (Србски Народ, August 21, 1875). Also, the study was able to mainly find reports in the newspapers about the military successes of the rebels or the diplomatic activities of Prince Milan Obrenović and Prince Nikola Petrović (Српске новине, July 21, 1875). From July 1875 until Serbia and Montenegro entered into war with the Ottoman state in June 1876, the Serbs in Austria-Hungary had the opportunity to follow the lives of their compatriots in Bosnia and Herzegovina (Застава, July 23, 1875).

The attitudes of the political leaders of Serbs that were living in Austro-Hungary can be seen in the newspaper articles. They showed much concern toward the issues of uprising, rebels, and constantly approving the pro-war status of Serbia with the Ottoman Empire. In addition, one could read something about the mission that Austria-Hungary had to fulfill in protecting Christians and European civilization in general within the newspaper's pages (Србски Народ, August 26, 1875). Articles found in the Serbian newspapers reacted very vigorously to all these events from the beginning of the Herzegovina Revolt, with information about the battles and heroes found on every page (Васин, 2012, p. 144; Микавица, 2015) Застава was at the forefront of forming the public opinion of Serbs in Austria-Hungary, but it also had a wider influence on the political debate in Serbia itself and even in Montenegro (Застава, July 27, 1875; July 30, 1875).

Even before the story of the rebellion began in Nevesinje, the newspaper Застава had been writing daily about the atrocities and crimes the Ottomans committed against the Serbian population in its reports on the situation in Bosnia in the first half of 1875 (Застава, August 15, 1875). Застава developed the most intense campaign to support the wars of Serbia and Montenegro against the Ottoman Empire (Застава, May 18, 1876). Unlike Застава, the conservative newspapers Србски Народ and Српске новине were more careful when writing about the news from Bosnia and Herzegovina and informing the public about attacks by Ottoman troops on Serbian civilians near Nevesinje; this was an attempt by government officials to calm the situation on the front. The idea that Austria-Hungary was aiming to occupy a part of Bosnia-Herzegovina could be found circulating in the articles (Србски Народ, December 15, 1875; Костић, 2015; Крестић, 1980; Пејчић, 2014).

The important matter discussed here involves the attitudes of the Serbian newspapers toward the Ottomans. In every article published in these newspapers, the Ottomans were called Turks. The word Ottoman was used only to address the state or the government, but the words Turks and Turkish were applied all the time. The Serbian newspapers criticized the Ottoman rule and every atrocity that had been done by the Ottoman or their army toward the Serbs or the general populace in Bosnia and Herzegovina during the revolts. The main discourse of all three analyzed newspapers in the context of the Herzegovina Uprising was anti-Ottoman (i.e., anti-Turkish). The discourse in these newspapers was the signature of the writers and the editors. As was already mentioned, the writers and the editors were prominent figures, journalists, and politicians from the Principality of Serbia and from Vojvodina. United, these men fought not with sword but with pen for the idea of liberating the Serbian people and other Christians from Ottoman rule. Using the written word and its influence, they were able to defend their political attitudes and further use their writing to mobilize and create the desired mass opinion in the Principality of Serbia and in Bosnia and Herzegovina.

Kaynakça / References

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Hariciye Nezareti Katalogları

Hariciye Nezareti Petersburg Sefareti (HR.SFR.1): 58/38, 60/23, 181/30, 181/35.

Hariciye Nezareti Siyasi Kalemi (HR.SYS): 57/8, 159/3, 159/8, 159/20, 212/10, 1488/62, 1863/2.

Gazeteler:

Српске новине Sayı 161, 21 Temmuz 1875.

Sayı 181, 14 Ağustos 1875.

----- 182, 16 Ağustos 1875.

----- 205, 15 Eylül 1875.

----- 228, 11 Ekim 1875.

----- 143, 30 Haziran 1876.

Застава, Sayı 78, 18 Temmuz 1875.

Sayı 79, 21 Temmuz 1875.

- 85, 23 Temmuz 1875.
- 87, 27 Temmuz 1875
- 88, 30 Temmuz 1875.
- 90, 15 Ağustos 1875.
- 92, 20 Ağustos 1875.
- 87, 8 Ağustos 1875.
- 96-97, 29 Ağustos 1875.
- 106, 14 Eylül 1875.
- 31, 7 Mart 1876.
- 75, 18 Mayıs 1876.
- 100, 6 Temmuz 1876.

Србски Народ, Sayı 54, 7 Temmuz 1875.

- Sayı 56, 14 Ağustos 1875;
- 58, 21 Ağustos 1875.
- 61, 26 Ağustos 1875.
- 87, 15 Aralık 1875.
- 24, 12 Nisan 1876.
- 32, 17 Mayıs 1876.
- 42, 28 Haziran 1876.

Monograf ve Makaleler:

Akyay, B. (2015). "1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Sırasında Karadağ Sınırındaki Askerî Durum Üzerine Bir İngiliz Subayın Memorandumu". *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 1-30.

Anderson, S. M. (1966). *Eastren Question 1774-1923. A Study in International Relations*. London, New York.

Aydın, M. (2004). "Osmanlı-Sırp, Karadağ Savaşlarında İngiltere'nin Balkan Politikası". *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* . 15 (15), 139.

Бабац, Д. (2011). Српска војска у ратовима за независност (1878-1876), Београд.

Bataković, D. (1994). "Ilija Garašanin's Načeratnije: A Reassessment", *Balkanica*. vol. XXV-1, Belgrade, 157-183.

Бешлин, Б. (2005). Европски утицаји на Српски либерализам у XIX веку, Ср. Карловци-Нови Сад.

- Васин, Т. Г. (2012). “Устанак у Босни и Херцеговини у светлу пречанске штампе - 1875-1878”. Устанци и побуне Срба у Турској у XIX веку (поводом 170 година од избијања Нишке буне), Ниш.
- Екмећић, М. (1973), *Ustanak u Bosni: 1875-1878*, Sarajevo;
- Екмећић, М. (2011). Дуго кретање између клања и орања: Историја Срба у Новом веку (1918-1919), Београд.
- Јовановић, В. (1863). Србски Народ и источно питање. Београд.
- Јовановић, С. (1990). Влада Милана Обреновића, I, Београд.
- Ковачевић, Д. М. (1987). Јаков Игњатовић о источном питању. Погледи Јакова Игњатовића на источно питање од револуције 1848. До почетка велике источне кризе 1875. године, Зборник Матице Српске за историју, 36, Нови Сад.
- Ковачевић, Д. М. (2006). Јаков Игњатовић. Политичка биографија 1822-1889, Београд.
- Крестић, В. (1977). “Срби у Угарској према устанку у Босни и Херцеговини“. Међународни научни скуп поводом стогодишњице устанка у Босни и Херцеговини и Другим балканским земљама у Великој источној кризи 1878-1875, II, Сарајево, 174-184.
- Крестић, В. (1980). Историја Српске штампе у јужној Угарској 1914-1791, Нови Сад.
- Љушић, Р. (2001). Историја Српске Државности. II, Србија и Црна Гора – нововековне Српске Државе, Београд.
- Macfie, A. L. (1989). *The Eastern Question 1774-1923*, Essex: Longman Group UK.
- Marriott, J. A. R. (1918). *The Eastern Question. An Historical Study in European Diplomacy*. Oxford: Clarendon Press.
- Микавица, Д. (2007). Михаило Полит-Десанчић: вођа Српских либерала у Аустроугарској, Нови Сад.
- Микавица, Д. (2012). “Српско-мађарско јавно мњење о устанку у Босни и Херцеговини 1878-1875”. Устанци и побуне Срба у Турској у XIX веку (поводом 170 година од избијања Нишке буне). Ниш.
- Микавица, Д. (2015). “Херцеговачки устанак и источно питање у светлу Политике Српских либерала у Аустроугарској 1875-1878: Светозар Милетић, новосадска Застава, Лаза Костић“, Херцеговачки устанак 1878-1875. *Čorovićevi susreti*, Gacko, 47-86.
- Милетић, С. (1999). Сабрани списи, књига I, (наз. ЧеДомир Попов и Дејан Микавица), Београд.
- Милетић, С. (2002). Сабрани списи. III, Београд.
- Ортаџли, И. (2004). Најдужи век империје. Београд.

- Павићевић, Б. (1988). Русија и босанско-херцеговачки устанак : 1875-1878. Београд.
- Пејчић, П. (2014). Српске новине Димитрија Давидовића. Београд.
- Полит-Десанчић, М. (1986). Источно питање и његово органско решење, Нови Сад.
- Popović, V. (1928). *Istočno pitanje. Istorijski pregled borbe oko opstanka Osmanlijske carevine u Levantu i na Balkanu*, Sarajevo.
- Попов, Ч. (2010). Грађанска Европа (1914-1774). Друштвена и Политичка историја Европе (1914-1871). Београд.
- Rautsi, I. (1993). *The Eastern Question revisited. Case studies in Ottoman Balance of Power*. Helsinki University Printing House.
- Ристић, Ј. (1898). Дипломатска историја Србије. II, Београд.
- Скоко, С. & Опачић, П. (1981). Српско-турски ратови: 1878-1876. Београд.
- SBR, (Српски биографски речник). Cilt 4, Novi Sad 2009, 340-347;
- Cilt 7, Novi Sad, 2018, 167-173.
- Stavrianos, L. (2005). *Balkan posle 1453. Godine*. Beograd.
- TDV İslâm Ansiklopedisi*. (2010). 38, 352-357.
- Терзић, С. (2001). Међународни научни скуп Европа и Источно питање (1923-1878): Политичке и цивилизацијске промене. Београд.
- Yalçın, E. (2005). "Şark Meselesi Ve Emperyalistlerin Türk Politikası". *İktisadî, İdari, Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 76.

Savaş Düşüncesinin Bosnalı Alaaddin Sâbit Divânı'nda Somutlama ve Güzelleme Bağlamında Görünümü

Burak Koç

ÖZET: Akademiye ve bazı edebiyatçılar, sanatçılar, çeşitli sanatlarla ilgilenen halk arasında klasik Türk şiirinin; toplumdan, gerçeklikten, sosyallikten uzak olduğu, bu edebiyatın 'sırça köşkte' belirli üslup seviyesinde toplumun, insanlığın meselelerine kayıtsızca ayrı bir edebi dil tercih ettiği görüşü kısmen de olsa yer bulmaktadır.

Döneminin aynası şairin; toplumun, hayatın bir parçası olması muhakkak ki şairi toplum ve insanlık meselelerine, gerçekliğine yönlendirecektir. Bu gerçekliğin, muhatabı tarafından fark edilebilmesi için ilgili sanat dalının gösterenlerine dair bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Edebi metnin gösterenlerinin de kelimelerden, mecazlardan oluşmasından ötürü edebi metinleri değerlendirirken gösterenleri, mecazlı yapıyı göz önünde bulundurmak metnin anlam katmanlarını açacaktır. Şairin kullandığı mecazlı dilin ifadede oluşturduğu farklılıktan kaynaklı, metni anlamada eksik kalındığı için şiire hakkıyla nüfuz etmek birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir.

Klasik Türk şiirinin mazmun sistemi içerisinde mecaza bağlı gelişen tasvirler klasik Türk şiirinin simgeci tarafına dikkat çekmektedir. Bununla beraber klasik Türk şiirinin merkezini savaş istiaresi olarak da belirlemek mümkün görünmektedir. Savaş istiaresine ve mazmunlara dayalı olarak sevgilinin bakışının oka, kılıca benzetilmesi; saçlarının halata, darağacına benzetilmesi anlamsız değildir. Cihangir bir devletin belirttiği şaşaalı unsurların hepsi edebiyatta

✉ PhD Student, Univerity of National Defence, bkoc@hho.msu.edu.tr,

0000-0003-1600-704X

Balkan Studies Foundation
DOI: <https://doi.org/10.51331/A030>
Journal of Balkan Studies, 3 (1), 2023
balkanjournal.org

Received: 01.09.2022

Accepted: 01.11.2022

kendi dili, estetiği içerisinde ortaya çıkmıştır. Şairler savaşla ilgili olarak ordunun savaşmaya değil; kanı kirlenen düşmanın kanını hacamatla temizlemeye, saçlı uzayan düşmanın saçını vakıf berber hizmeti sunarak ücretsiz tıraş etmeye gittiğini güzelleme bağlamında belirtmektedir. Bu noktada şair için savaş; bozulmuş olan âlemin tabiatını kurtuluşa, selâmete erdiren doğal şifa olmakla beraber kötüyü, kirliyi ortadan kaldırmaya dayanmaktadır.

Bu makalede, XVII. yüzyıl şairlerinden Bosnalı Alaaddin Sâbit'in *Divân*'ındaki savaşla ilgili beyitler, gösterenlerden hareketle güzelleme ve somutlama noktasında incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Bosnalı Alaaddin Sâbit, güzelleme, somutlama, savaş.

Abstract: Among the literati and scientists, the view is found that classical Turkish poetry prefers a separate literary expression, where literature when removed from society, reality, and sociality is at a certain level indifferent to the issues of society. Being involved with life will lead a poet to the reality of society and humanity, and the relevant art must have knowledge about signifiers to be noticed by the poet's addressee.

Metaphorical structures will increase the meaning of a text while evaluating literary texts. This article has come across depictions of war in their literal and figurative meanings in classical Turkish poetry and draws attention herein to the ethnosymbolist approach. The focus of Turkish classical poetry appears to be determinable as the metaphor of war. Based on this, metaphors in classical literature such as the image of a lover's gaze as an arrow or her hair as a bow string are not meaningless. The flamboyant elements that a nation has stated have emerged in literature in its own language.

The poets imply that the army is not in war for fighting but to clean the blood of the enemy with cupping or to shave their hair for free. For the poet, war is the natural healing that saves the corrupted world, and based on this idea, war is based on eliminating and correcting evil. This article will examine the couplets about war in the *Divan* of the Bosnian Alaaddin Sâbit, a 17th-century poet, in terms of embellishment and concretization.

Keywords: Bosnian Alaaddin Sâbit, Embellishment, Concretization, War.

Giriş

Edebî eser çağının bir şahidi ve yazıldığı dönemin bugüne taşıyıcısıdır. Eserlerin yazıldığı dönemde yaşananlar, aynı zamanda eserin yazılmasını tetikleyen birer kod durumundadır. Ancak bu kodların açığa çıkması, şiir diline dair bilgi sahibi olmaktan geçmektedir. Şiirde edebî bir dil özelliği taşıyan mecazlı dil dolayısıyla kimi zaman şiirin ardındaki hayatı, mesajı vb. unsuru yakalamak kolay olmayabilir. Deleuze; bu edebî dilin, dil içinde yeni bir dil açmak, adeta yabancı bir dil icat ederek edebiyatın ardında gizleneni görmek veya duymak için dilde delikler açmak olduğunu söyler (Kahramanoğlu, 2020 s. 50).

Mecazlı dil yapısını bünyesinde barındıran eserden bütün bir cemiyeti göremememizin sebebiyse sanat yapıtının kendisi ile bir anlam ilgisi içine girebilecek bir süjeye gereksinim duymasından kaynaklanmaktadır (Tunalı, 2018 s. 154). Sanat yapıtlarına, bilhassa şiire nüfuz etmek, şiirle anlam ilgisine girmek ve şiirin söz katmanlarının ardındaki girift yapıyı ortaya çıkarmak, belirli bir şiir disiplinine ve okuma hassasiyetine sahip olmayı gerektirmektedir. Bunun yanı sıra şiirin gerçeklik boyutu ise şiir disiplini

gereği sürekli olarak karşımıza çıkan bir başka husustur. Bu hususta şunu da unutmamak lazım ki mecaz, hakikate götüren köprü¹ olarak bilinmektedir. Ve bu noktada makalenin amacı XVII. yüzyıl şairlerinden Bosnalı Alaaddin Sâbit'in *Divân*'ını merkeze alarak *Divân*'daki beyitlerden hareketle hakkında çok az çalışma bulunan klasik Türk şiiri ve savaş literatürüne bir katkı yapmaktır. Buradan hareketle makalenin dolduracağı boşluk ise klasik Türk şiirini ön planda tutmak kaydıyla, somutlama ve güzelleme yöntemine başvurmak suretiyle şiirde mecaza dayalı olarak yer alan gösterenleri göz önünde bulundurarak Türk savaş felsefesinin şiirdeki görünümünü ortaya koymaktan ibarettir.

Bir medeniyetin, edebiyattaki izinin göstergelerinden biri olma özelliğini taşıyan klasik Türk edebiyatı, Osmanlı Devleti'nin dayanmış olduğu İslâm medeniyetinin bir aynası olarak karşımıza çıkmaktadır ve klasik Türk şiirinde de savaşa ve silaha dair terimlere, bazen gerçek bazen de mecazi manalarıyla sıklıkla rastlanır. Klasik Türk şiirinin mazmun sistemi içerisinde değerlendirebileceğimiz bu kullanımlar, klasik Türk şiirinin simgeci yaklaşımı öne çıkaran tarafına vurgu yapmaktadır. Bununla beraber klasik Türk şiirinin, Tanpınar'ın öne sürdüğü saray istiaresinin yanı sıra adeta savaş istiaresi olarak belirleyebileceğimiz bir merkezden gelişmiş olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Klasik Türk şiirinin sevgilisi tam olarak savaşın merkezinde yer almaktadır ve Tanpınar'ın saray istiaresi yaklaşımını savaş istiaresi bağlamında göz önünde bulunduracak olursak şairlerin savaşı güzelleme düşüncesi etrafında yansıtması oldukça manidardır. Ahmet Hamdi Tanpınar, klasik Türk şiirini açıklarken saray istiaresinden hareket etmektedir ve bunun için de saray kelimesiyle ilgili olarak, sarayın feyzin ve aydınlığın kaynağı muhteşem bir merkeze, hükümdara, onun cazibe ve iradesine bağlı olduğunu dile getirir. Her şeyin onun etrafında döndüğünü, ona doğru koştuğunu, ona yakınlığı nispetinde feyizli, mesut olduğunu; bütün mefhumların ve vücudumuzun kendisinin bu bağlamda saray olduğuna işaret eder. Hepsinin hükümdarı vardır, bütün Orta Çağ ve Rönesans edebiyatlarında, hayal sistemlerinde görülen bu saltanatların bir kısmının her kültürde aynılığını ve aşktan hareketle sevgilinin de hükümdara benzediğini, kalp âleminin hükümdarı rolünde olduğunu ifade eder. Sevgilinin bütün davranışları Tanpınar'a göre hükümdarın davranışlarıdır; sevmez, sevmeyi kabul eder, hatta hükümdar gibi ihسانları vardır, bilhassa konumuzla ilgili olmak üzere cevreder, işkence eder, öldürür. Filhakika sevgili kaşı, gözü, kirpiği, yan bakışı ile de hükümdar gibi silahlıdır

1

El-Mecâzü kantaratü'l- hakıka(ti): Mecaz hakikate götüren köprüdür.

(Tanpınar, 2015 s. 27-29) Tanpınar'ın bu tahlilinde sevgilinin sevmemesi, sevlilmeyi kabul etmesi, cevretmesi, bir hükümdar özelliği göstermesi, sevgilinin savaş unsurlarıyla eşdeğer olan güzellik unsurları dolayısıyla vücuduna ve silahlı oluşuna dikkat çekmesi önemlidir.

Savaşçı Türk Sevgili

Sevgili kelimesinin edebi metinlerde gösteren olarak savaşçı anlamında ve güzellemeye bağlı gelişen savaş felsefesi noktasında “Türk” kelimesiyle ifade edilmesi oldukça önemlidir. Bu hususta klasik Türk edebiyatındaki teşbihler, mazmunlar devletin dayandığı dünya görüşünden ve onun belirtmiş olduğu ileri askeri güçten de unsurlar taşır ve sevgilinin bakışının bir oka ya da kılıca benzetilmesi yahut saçlarının halata, darağacına benzetilmesi anlamsız değildir. Yani, cihangir bir devletin belirtmiş olduğu o şaşaalı unsurların hepsi, edebiyatta kendi dili ve estetiği içerisinde tezahür etmiştir (yy, 1984 s. 10). Sevgilinin çeşitli uzuvları ise bir güzelleme unsuru olarak savaş aletlerini andırmaktadır. Hatta bu sevgili cevri oku atar, cana kasteder kimi zaman da zulüm ve eziyette aşırı davranarak sınırları zorlar. Sevgilinin en belirgin vasıflarından olan yaralayıcılık o dönemin sosyal hayatının bir parçası olan ok, yay, kılıç, hançer, mızrak ve top vb. bazı savaş araç gereçleriyle ifade edilir (Erdoğan, 2013). Onun gözü, bakışları, kirpikleri ve kaşları sırasıyla kılıç, hançer, ok, zülüfleri de bir kementtir. Ayrıca kaşlar okunu fırlatmaya hazır bir yaydır. Hepsini birer silâh tasavvuruna bağlı bu teşbihler ona vurucu ve kan dökücü bir portre çizer (Akün, 2013 s. 136). Bahsettiğimiz üzere “sevgili” kelimesi aynı zamanda sözlüklerde “Türk”² kelimesiyle de karşılanmaktadır. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te kelimenin tanımı şöyle yapıyor: “... (Sevgili için kullanıldığında cevri, eziyeti çok olmasından kinâye). Güzel, dilber, civan.” (Ayverdi, 2006 s. 3216) Ötügen *Türkçe Sözlük*'te de benzer olarak kelimenin anlamı, “... Genç ve güzel kimse. Güzel; civan. (Teninin beyazlığı ve âşığa karşı acımasızlığı ile canlandırılan) güzel ...” (Çağbayır, 2007 s. 4946) olarak aktarılıyor. Kelimenin bu anlamda kullanımından hareketle “Türk” ve “sevgili” kelimelerinin metinde birlikte yer almasının ve her iki anlama çağrışım yapmasının oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz. Türk kelimesinin sevgiliye isim olması Türklerin savaşçı kimliği ve sosyokültürel şartlarıyla doğrudan ilgilidir. Örnek beyitle-
rde de bu ilgiye şahit olmak mümkündür.

2 Türk ve sevgili kelimelerinin ilişkisi için bk. Şadi Aydın, *Türk: Klasik Fars Şiirinde Sevgili*, Ankara, İskenderiye Kitaplığı, 2012.

XV. yüzyılın hem önemli şairlerinden birisi olan hem de devlet erkânı arasında gördüğümüz Ahmed Paşa; Türk, göz ve ok arasında bağlantı kurarak sevgiliyi şöyle anlatıyor:

Türk-i çeşmin tîr-keşinden cânı kim kurtara kim

Ne kadar kim gözlerem tîr-i kazâ eksik degil (Paşa, 1992 s. 204)

XVI. yüzyıl şairlerinden Bâkî; kan dökücü özelliğe sahip göz, kirpik ve kaştan, oku ve yayı elinde olan iki sevgiliden bahsetmektedir:

Hûnî göz ile ol müje vü ebruvânı gör

Tîr ü kemân elinde iki Türkmânı gör (Bâkî, 1994 s. 147)

XVI. yüzyılın bir diğer şairi Tâcîzâde Cafer Çelebi'de ise Türk kullanımını sevgili, güzel anlamında şöyle görürüz:

Türk-i tîr-endâzı kim cân ile dil sayyâdudur

Uykuya varmış kemîn-gehde kemânın yasdanur (Çelebi, 1983 s. 230)

Cinânî'nin beytindeki Türk kullanımı ise bize hem doğrudan savaşçı bir Türk'ü hem de sevgili anlamında kullanılan Türk'ü vermektedir:

Gönül ol Türk hışmından hazer kıl

Husûsâ mest ü yalın hançeri var (Pala, 2016 s. 463)

Savaşın İki Meclisi: Bezm ve Rezm

Savaş düşüncesini anlamak adına Klasik Türk şiirinin gelişmesinde etkili olan “Bezm” ve “Rezm” meclisine de ana hatlarıyla değinmek gerekir. Eğlence meclisi bezm meclisi olarak varlık bulurken; rezm meclisi ise savaş, cenk meclisidir. Aslında bu her iki meclis birbirini destekler mahiyettedir. Nitekim ana hatlarıyla eğlence meclisi anlamına gelen bezmin temelleri sevgiliye, sevgilinin değinmiş olduğumuz güzellik unsurlarına ve dolayısıyla savaşa dayanmaktadır. Rezm meclisi yani savaş meclisinin temellerinde ise yine sevgili düşüncesi ve sevgiliye bağlı olarak gelişen, temsil ettiği her bir güzellik unsuru doğrudan savaşa işaret eden sevgilinin güzelliğine dair gösterenler vardır. Zaman zaman devlet adamlarıyla bizzat harbe iştirak eden klasik Türk edebiyatı şairleri, dizelerinde eğlence meclisinden olduğu kadar savaştan ve onunla ilgili âdetlerden de söz ederler. Zaten ordu millet bir toplumun şiirini ve şairlerini askerlikten uzak görmek yanlış olur. Nitekim doğrudan doğruya savaşı konu alan gazavatnâmeler,

fetihnâmeler bir yana, farklı konularda yazılmış manzumelerin içinde bile askerî adlelerle karşılaşmak mümkün görünmektedir (Öztoprak, 2000 s. 167-168).

Güzelleme ve Somutlama Bağlamında Türk'ün Savaş Felsefesi: Bosnalı Alaaddin Sâbit Örneği

Jacques Derrida, metnin bitmiş bir yazınsal bütün, bir kitapta kapanmış bir içerikten öte bir farklılıklar ağı olduğunu, sürekli olarak kendisinden başka bir şeye göndermede bulunan izlerin üretimi olması yönüyle şimdiye kadar ona atfedilen bütün sınırları aştığını ifade eder. Derrida'nın söylediği üzere metin aslında sonu olmayan, her yeni bir gözle yeniden, baştanbaşa okunan bir içeriktir. Bu içerikse kendinden başka 'şey'lere göndermede bulunan izlerin de yeniden okunması, üretilmesidir (Kahramanoğlu, 2020 s. 64). Derrida'nın yaklaşımından hareketle söylemek mümkün ki bu izler klasik Türk şiiri için bizatihi gösterenlerin kendisidir. Gösterenler işaret ettikleri izlerle bize klasik Türk şiirinin savaş felsefesini vermektedir. Yahya Kemal Beyatlı; bizim felsefemiz şiirimizdir demektedir. Savaşla ilgili estetik güzelleme savaş felsefesinin göstereni, izidir. Bir Türk savaş felsefesinden bahsedeceksek bunun bir ayağı da muhakkak klasik Türk şiiri, edebiyatı olmalıdır (Alpyağıl, 2010 s. 28).

Şiirin varlığı başlı başına çoğu kez savaşın, var oluşun bir parçası olarak yorumlanmakta ve muhtevası da bu perspektifte oluşturulmaktadır. Ahmed Refik, *Harp Mecmuası* dergisindeki "Harp Edebiyatı ve Eski Şairlerimiz" isimli yazıda savaş ve klasik Türk şiiri ile ilgili şunları söylemektedir: "Osmanlı harsı en ziyade harp üzerine müessesdir. Tarihimiz tetkik edilecek olursa, pâdişâhlarımızın ve millet efrâdının medeniyet şubelerinin kâffesinden ziyâde harp ve askerlik gâyesine ehemmiyet verdikleri ve bu gâyenin istihsâli için çalıştıkları görülür. Hiçbir devir yoktur ki, o devrin şairleri en âşıkâne şiirleri arasında bile, harbi terennüm etmesin. Hiçbir kasîdegûmuz yoktur ki pâdişâhın veya sadrâzamın icrâatını tebcil ve tekrîm için kasîde per-dâz olduğu sırada her türlü evsâfından evvel, methettiği zâtın askerliğini, feth u zaferini satvet-i şemşîrini, cihângirliğini kâffe-i fezâ'line müreccihan tasvîr ve takdîr eylesin." (Refik, Şevval 1335 s. 327)

Şiirin hem İslâmiyet'te hem de Türklerde üstlendiği sorumluluk, çok büyük bir önem arz etmektedir. Türklerin İslâmiyet'i benimsemesiyle beraber ise şiir bakımından gelen nokta çok daha önemli bir yerde durmaktadır ve şiir de güçlenerek edebiyat sahasındaki varlığını pekiştirir. Şiir bir iç kale sanatı olarak önemlidir çünkü dil, vasıta olarak

değil malzeme olarak kullanıldığı zaman milletin iç kalesidir. Böyle alınınca, bir milletin insanının, tarihinin, kültürünün ta kendisi köpüğü, çiçeği ve tacıdır. Şiirle yapılan sanat, bir iç kale sanatı olur. Zaferlerini yavaş yavaş oradan yapar. Şâirin Roma'sı kartallarını zamanla surlarının dışına çıkarır (Tanpınar, 2015 s. 42). Tanpınar'ın dile getirdiği "...Unutmamalı ki her devrin beşer telakkisi kendine göredir. Mutlak bir insan tasavvur edemeyeceğimiz gibi onun her zaman ve mekân için mutlak bir ifadesini isteyemeyiz. Eski şairlerimiz güzel olmak haysiyetiyle beşeri olan eserler vücuda getirdiler. ... Bize düşen şey, umumi mülâhazaları bir tarafa bırakıp altı asır süren bu asil mahsullerinden alabileceğimizi almaktır." (Tanpınar, 2015 s. 184) cümlesinde estetik güzelleme düşüncesinin temellerini *güzel olmak haysiyeti* vurgusunda görürüz. Öylesine bir güzelliştir ki döneminin beşeriyeti dahi bu güzellikle içkindir. Ve tabi bu güzelleme düşüncesi klasik Türk şiiri üzerinde değerlendirecek olduğumuz savaş felsefesinde de kendisini gösterenlere bağlı bir şekilde 'görünür' kılacaktır. Bu görünürlük şairler tarafından güzelleme ve güzellemeye benzer olarak somutlama etrafında, duyulduğu anda olumsuz çağrışım oluşturabilecek savaş, ölüm, yara, saldırı vb. gibi kelimeleri kullanmaksızın ifade edilmektedir.

Bu noktada örnek beyitlerle konu edineceğimiz XVII. yüzyıl şairlerinden Bosnalı Alaaddin Sâbit, *Divân*'ındaki bir beyitte savaşı bozulmuş olan âlemin tabiatını kurtuluş ve selâmete erdiren tabi' bir şifa şerbeti olarak görmektedir:

Mizâc-ı 'âlemi tashih ider bozulmuş iken

Şifâ-yı mahzdur ol şerbet-i salâh ü sedâd (Sâbit, 1991 s. 181)

Savaş felsefesiyle ilgili olarak değerlendirebileceğimiz beyitte Sâbit, ordunun savaşa gitmesinin arkasındaki motivasyona işaret etmektedir. Gaddar olan düşmanla savaşılacak olmasının hayali, gönlü gamla dolu olsa da askerin gönlündeki gamı, kederi gidermektedir:

Hayâli gönline girdükde hasm-ı gaddârun

Ne rütbe pür-gâm ise eyler inşirâh-ı fu'âd (Sâbit, 1991 s. 180)

Gaddar düşmanın hayali gönlüne girince, gönlü ne kadar gam dolu olsa da açılır.

Bosnalı Alaaddin Sâbit; düşman devletin ve ordusunun savaş karşısında yaşadığı durumun sancısının vebadan beter bir çiban olduğunu söyleyerek düşmanın barışa can

atarcasına bir istek duymasına şaşılmaması gerektiğini ifade etmekte ve somutlama olarak da savaşı düşman için bir çıban, çıban sancısı olarak dile getirmektedir:

Cân virüp sulha tehâlük itse de ma'zûrdur

Bir çıban var sancısı tâ'ûndan bed-ter gibi (Sâbit, 1991 s. 298)

Bosnalı Alaaddin Sâbit, Osmanlı ordusunun elindeki kılıçla kafirlerin başının ücretsiz tıraş edilmesi düşüncesine dikkat çektiği beyitte göreceğimiz üzere, savaş felsefesini kötü olanın ortadan kaldırılması ve bu noktada çıbanın yok edilmesini barışa bağlı olarak aslında bir şifa, temizlik düşüncesi etrafında açıklamaktadır.

Sâbit; savaşa düşman cephesinin dışında Osmanlı cephesinden baktığında savaş, güzelleme noktasında düşmanda olduğu gibi “kötü, pis, kirli” olanı güzelleştirme bağlamında değil zaten güzel kabul edileni, şiir dilinin estetiği içerisinde güzellemeye dayalı olarak yansıtır. Buna göre Türk için yardım ve zafer yol göstericiyken; fetih de bir arkadaştır:

Cihân-endîşe sadrâ ser-bülend-i âsûmân kadrâ

Beşâretlerle nusret reh-nümündür feth hem-pâdur (Sâbit, 1991 s. 238-239)

Sâbit, bu beytinde de temizlik düşüncesine dayalı olarak savaş felsefesinden bahsetmektedir. Beyitte cihad yollarının tamamıyla süpürüldüğüne, arındırıldığına ve bununla beraber feyiz bulutlarıyla da cihad yollarının temizliğinin tamamlandığına, bu yolu “su”lamak suretiyle hayatı devam ettirme yönünde adım atıldığına Sâbit’in işaret ettiğini söyleyebiliriz:

Süpürdi yolların deşt-i cihâdun reşha-pâş oldu

Nesim-i feth farrâş ü sehâb-ı feyz sakkâdur (Sâbit, 1991 s. 238)

Cihad çölünün yollarını baştan aşağı süpürüp suladı. Fetih rüzgârı onun süpürgesi, feyiz bulutları da su dağıtıcısı oldu.

Sâbit’in şiirde hem Firavun’dan bahsetmesi hem de aynı anda yed-i beyzaya temas etmesi bizi telmih yoluyla Hz. Musa mucizesine götürmektedir. Yed-i beyzâ, Hz. Musa’nın elini koynuna sokup daha sonra beyaz renkli çıkarması olarak bilinen mucizesidir (Levend, 2015 s. 142). Kılıcın beyaz olmasından hareketle Sâbit, kılıcı yed-i beyza mucizesiyle eşdeğer tutarak yed-i beyza olarak hem güzellemekte hem de somutlamaktadır. Aynı zamanda bir peygamber mucizesine işaret etmek suretiyle kılıcı kutsamakta, gösterdiği mucizeler dolayısıyla yüceleştirmektedir:

Çıkar şemşîri görsün mu'cizâtı Nemçe Çâsârı

Yed-i beyzâ-yı tîg arz idecek Fir'avn-i 'uzmâdur (Sâbit, 1991 s. 239)

Sen kılıcını çıkar da bir Firavun'a benzeyen Nemçe Kırallı, kılıcın yed-i beyzası ile çıkacak mucizeleri görsün.

Bosnalı Alaaddin Sâbit; döneminde kullandığı dille, benzetmeleriyle dikkat çeken bir şairdir. Osmanlı ordusunun aslında savaşmadığını, kılıç adlı bir tıbbi alet kullandığını belirterek ölümü güzelleme düşüncesi etrafında ifade etmektedir. Şaire göre kılıç ve buna bağlı olarak savaş; düşmanın pis kanını dünyadan kaldıran, akıtan bir hacamatçısıdır:

Hakîm- i hâzik-i tîgün 'urûk-ı düşmenden

Dimâ'-ı fâsid akıtdı çü nişter-i fassâd (Sâbit, 1991 s. 181)

Sâbit'in yazdığı güzelleme ve somutlama düşüncesine örnek olması noktasında önemli olan beyitte şair, bugün de sağlık hizmetlerinde ve bilhassa dikiş gibi temel cerrahi işlemlerde kullanılan sütüreyle kılıcı benzer tutarak Osmanlı ordusunun aslında savaşmadığını, kılıç adlı bir tıbbi aletle vakıf hizmeti sunmak suretiyle kâfirlerin başını ücretsiz tıraş ettiğini söyleyerek ölümü güzelleme düşüncesi etrafında ifade etmektedir:

Tîg dirler bir sütüreyle sığandı hidmete

Kâfiri hasbî tıraş itdi vakf-berber gibi (Sâbit, 1991 s. 297)

Sâbit'in bu beytinden hareketle Türk devletinin savaş felsefesini ana hatlarıyla temizlik, kötü olanı ortadan kaldırma düşüncesi etrafında açıklayabiliriz.

Sâbit; bir başka beytinde de bağıryanık düşman askerinin, gazilerin tertemiz bir saf sudan yapılan elindeki hançerin üstünde susuzluğunu gidermek üzerine soluyarak can vermesine şaşılmasında gerektiğini çünkü o hançerin, kılıcın vb. savaş aletinin öldürmek yerine gittiği bölgeye hayat, adalet, güven, huzur getirdiğini, savaş ve güzelleme ilişkisi bağlamında söylemekte ve aynı zamanda hançer, kılıç gibi savaş aletlerinin su verilerek yapılmasına telmihte bulunmaktadır:

N'ola dil-teşne düşmen soluyup cân virse üstinde

Kef-i destinde hançer bir içim âb-ı musaffâdur (Sâbit, 1991 s. 238)

Bosnalı Alaaddin Sâbit; *Divân*'ında gazilerin kılıcının ışığı karşısında gözü kamaşan düşmanın gece körlüğü, halk arasındaki ismiyle tavukkarası hastalığına yakalanmak suretiyle tavuk gibi baş üstü olduğunu güzellemeye başvurarak söylemektedir:

Ser-nigûn oldu şu'a'ından misâl-ı mâkiyân

Hiyre itdi didesin tîg-i guzâtun pertevi (Sâbit, 1991 s. 333)

Bosnalı Alaaddin Sâbit, bir savaş aleti olarak kılıcı güzelleme estetiği noktasında gökyüzünde asılı diyerek yüceltmekte ve kılıcı şekil benzerliğinden de hareketle yıldırımla irtibatlandırmaktadır ancak yıldırımın kılıçla karıştırılmaması gerektiğini, o kıvılcımların askerin kılıcından çıktığını söylemektedir. Sâbit'in burada başvurduğu güzellemenin temeli savaş anında iki farklı kılıcın birbirine vurmasıyla çıkan kıvılcıma işaret etmektedir -yıldırımın oluşması da negatif yüklü bulutların pozitif olan yerle etkilenen bir kanal oluşturması neticesindedir- ve aynı zamanda yıldırımın renk olarak da kılıçla olan benzerliğine, her ikisinin de parlamasına dikkat çekmektedir:

Asıldı küngure-i âsümâna şemşîrûn

Anun kılâğısıdur sanma berk-i sâ'ika-zâd (Sâbit, 1991 s. 180)

Sâbit askerin elindeki parlak, ateş yağdıran ve çok hızlı kan döken kılıcı; düşmanın başına inen, adeta düşen bir yıldırıma benzetmektedir:

İner fark-ı ser-i a'dâ-yı dîne sâ'ika-âsâ

Fürûzân tîg-i âteş-bârı kim berk-i şerer- zâdur (Sâbit, 1991 s. 238)

Sâbit, kılıç yerine hançeri de kullanmaktadır ve bir üstteki beyte benzer olarak hançerin zafer kazanma yolunda kıvılcım yağdırdığını, mücevher bir ayna olduğunu ifade ederek hançeri güzelleme estetiği bağlamında ifade etmektedir:

Mücevher âyinedür hançer-i şerer- bârun

Cemâl-i feth ü zafer gösterür çü nakş-ı murâd (Sâbit, 1991 s. 181)

Bosnalı Alaaddin Sâbit, Osmanlı ordusunu düşman sinesine giren bir hançere benzetmek suretiyle somutlama yapmaktadır. Ordu, asker gibi genel bir isimlendirmeye başvurmaksızın hançer kullanımıyla orduyu somutlamaktadır:

'Urûk-ı düşmen-i bî-dîne şöyle girdün kim

Derûn-ı sîne-i a'dâya hançer-ı pûlâd (Sâbit, 1991 s. 180)

Düşmanın sinesinin derinlerine giren bir hançer gibi, kâfir düşman bölüğüne girdin.

Sâbit şu beytinde Osmanlı ordusunun, elindeki orağa benzeyen kılıçla düşmanı demet demet ederek bir yere, savaş meydanına yığıldığını ve hasat zamanının geldiğini söylemekte, kılıcı da bir orağa benzetmektedir:

Demed demed idüp a'dâyı dâs-ı şemşiri

'Acep ki düşdi şitâ faslına zamân-ı hasâd (Sâbit, 1991 s. 182-183)

Bosnalı Alaaddin Sâbit; yine üstteki beyte benzer olarak savaş meydanını bozuk karpuzların olduğu bir karpuz tarlasına, kanın kırmızı renkli akmasından hareketle düşmanın kesilmiş kafasını karpuzla hatta henüz olgunlaşmamış, karpuz tadı olmayan ve halk arasında "kabak" olarak bilinen meyveye benzetmektedir. Sâbit, başı kesilen düşman ordusunun başının kabak gibi yuvarlandığını ve savaş meydanının bozulmuş karpuz tarlasına döndüğünü söylemektedir. Şairin güzellemeyle ilgili olarak karpuz kelimesine başvurması içi kırmızı olan karpuzun kesildiğinde suyunun kırmızı renkli akmasıyla ilgilidir. Bununla beraber kanın renginin de kırmızı olması tam manasıyla güzellemeyi ve somutlamayı karşılayacak şekilde karpuzun şair tarafından niçin seçildiğini açıklamaktadır:

Büride kelleler oldı kabak gibi galtân

Bozulmuş 'arsa-ı büstâna döndi sahn-ı cihâd (Sâbit, 1991 s. 183)

Sâbit atı hızlı olması dolayısıyla rüzgâra benzetirken; atıyla hızla gelen ordu karşısında düşman ordusunu da servinin sallanması ve düşman ordusunun korkudan titremesi yönüyle ilişkilendirerek somutlamaya başvurmaktadır:

Sür'at- esb-i sabâ- refâtârın iş'âr eylese

Ditreşürler sadme-i sarsar yemiş 'ar'ar gibi (Sâbit, 1991 s. 296)

Rüzgâr gibi giden atını ortaya çıkarsa şiddetli kasırganın çarptığı servi gibi (korkudan) titreşirler.

Bosnalı Alaaddin Sâbit'in şu beytinde sadece savaş güzellemesini değil diğer beyitlere göre dönemi yansıtmaya noktasında daha açık bir şekilde fark edilen tarihi bir olayı görüyoruz. Sâbit'in, Kırım Hanı Selim Giray'la irtibatı vardır ve Sâbit, beyitte Selim Giray Han'ın yaşadığı bir olayı dile getirir. Beytin somutlama ve güzelleme

düşüncesi etrafında önemi, savaşa gelen “Karpuz, Karpuz” isimli kişinin Ebu Cehil’le irtibatlandırılarak söz güzellemesi bağlamında dile getirilmesidir:

Misâl-i hanzal-ı Bû-Cehl hâke urdı anı

Gelince rezmine karpuz didikleri ırgâd (Sâbit, 1991 s. 183)

Beyti daha net anlamak adına nesre çeviride şöyle bir anlam karşımıza çıkmaktadır: Savaşa Karpuz dedikleri işçi gelince Ebu Cehil karpuzu³ gibi (acı, kötü bir şekilde) onu toprağa attı. Selim Giray, 1690 yılında 30.000 Tatar askeriyile Kırım’dan ayrıldığında Niş’in elden çıktığını haber almış, Sofya’da orduya katılmıştır. Niş’i ele geçiren Veterani, Rumeli’de Hristiyanları ayaklandırarak karışıklığa sebep olmuştur. Selim Giray, ayaklanmanın merkezi Üsküb’e gelmiş ve burada huzuru sağladıktan sonra aynı yıl içerisinde hükümet kurmak isteyen asıl adı Karpoş olup Osmanlı tarihlerinin Karpuz adıyla kaydettikleri Hristiyan’ı iki yüz kadar kuvvetiyle ele geçirerek kazığa vurdurmuştur (Sabit, 1991 s. 10). Beyitte Sâbit, Kırım Hanı Selim Giray’ın bastırıldığı bu isyanı ve savaşı açıklamaktadır.

Bir beytinde savaşı “tabi bir şifa şerbeti” olarak değerlendiren Sâbit; şu beytinde de kırmızı tatlı şerbeti, kara toprağın kana kana içeceği düşman kanına benzetmektedir. Düşman kanının Osmanlı ordusu tarafından akıtılması -güzel eliyle sâdır olması- ve düşman kanını bütün susamışlığıyla kara toprağın içmesi yönüyle güzelleme bağlamında şerbet olarak karşımıza çıkan düşmanın kırmızı, tatlı kanıdır:

Kana kana içdi hûn-ı düşmeni hâk-i siyâh

Teşnelik hükm ile kırmız şerbet-i sükker gibi (Sâbit, 1991 s. 298)

Sâbit; kahramanlık gösterisinde bulunan çarın, Rusların yenilgisiyle sonuçlanan Osmanlı-Rus savaşı neticesinde yüzünün mor bir nilüfer yaprağına döndüğünü ifade ederek güzelleme noktasında nilüfer yaprağından hareketle çarın yüzünü mor olarak yansıtmıştır:

Bir yüz aklık itdi serdâr-ı cenâb-ı pâdişâh

Mosmor oldu rûy-ı çâr evrâk-ı nilüfer gibi (Sâbit, 1991 s. 298)

3 Ebu Cehil karpuzu bugün de tadı olmayan, kabak, kelek karpuz denilen karpuzlar için kullanılmaktadır ve sağlık için tehlikeli olduğu hatta ölüme sebep olabileceği yönünde bilgiler vardır. “Ebucehil karpuzlarının yaprakları ve meyveleri tıpkı malumumuz olan karpuzlarınkı gibi olup yalnız mahsulleri ufak ve zehir gibi de acıdırlar.” Ahmet Salahaddin Bey, Kâbe Yollarında Surre Alayı Hatıraları, haz. İsmail Kara, Yusuf Çağlar, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2017, s.107. Ayrıntılı bilgi için bk. Fikret Aknerdem, “Canını Seven Acı Kavuna Dikkat Etsin”,<https://www.aa.com.tr/tr/saglik/canini-seven-aci-kavuna-dikkat-etsin/96017> (Çevrimiçi), Erişim tarihi:11.07.2022.

Bütün bu somutlama ve örneklemelerin dışında genel bir ifade olması dolayısıyla Kızilelme mefkûresi çoğu zaman özel bir bölgeye işaret etmesiyle bilinmektedir ve aslında bu noktada bizatihi bir somutlamanın da ta kendisidir. Sâbit'in beytinde de "Kızilelme"yi, beyit bağlantısı içerisinde büyük Roma somutlamasıyla ve önemli olanın onu almaya dayalı olmasıyla görmekteyiz:

Beçi pâmâl idüp Romiyetü'l- kübrasını feth it

Kızıl Elmâsın al kim emr-i elzem anı almadur (Sâbit, 1991 s. 239)

Avrupa'yı ayaklar altına alıp büyük Roma'yı fethet. Kızilelmesini al ki önemli olan onu almaktır.

Sonuç

Yapılan çalışmalarla günümüzde bu tür söylemlerin ve ifadelerin kısmen azaldığı dile getirilmekle beraber, tam anlamıyla klasik Türk edebiyatının da sosyolojik bir yönünün bulunduğunu kabul ederek günlük hayattan uzak olmadığını söylemek, bazı ezber bilgiler sebebiyle kimi zümreler için oldukça imkânsız görünmektedir. Ancak sanatçılar ve edebiyatçılar da toplumun bir parçası olduğu için durum bilinenin veya bilinmek istenenin tam tersidir.

XVII. yüzyılda yaşayan Bosnalı Alaaddin Sâbit'te, Rusların görünümü savaş temelli olarak ana hatlarıyla güzelleme ve somutlamaya dayalı olarak yer almaktadır. Buradan hareketle söylemek mümkün ki Türk devletinin savaş düşüncesi bugün de olduğu üzere sadece bir fetih değil, güzelleme düşüncesinden yola çıkan bir temizlik, 'kötü'yü yok etme ve ortadan kaldırmaktır. Bunun yanında Bosnalı Alaaddin Sâbit *Divân*'ından örnek verdiğimiz beyitler elbette bir bütünün parçasıdır. Ancak parçalar dahi bize klasik Türk şiiri üzerinden tarih, tıp ve siyaset bilimiyle ilgili bir okuma yapabileceğimizi göstermektedir. Türk kelimesinin aynı zamanda sevgili anlamına da gelmesinden ötürü sevgilinin güzellik unsurlarından hareketle, millet olarak Türklerin savaşçılığı yönüne beyitlerde ve çeşitli metinlerde temas edilmiştir. Şiirler bize Osmanlı-Rus savaşını verirken genel mahiyette Türk devletlerinin savaş felsefesini de vermektedir. Özetle savaş, Kıvâmî'nin Fatih'in Karaman'ı fethi üzerine söylediği beyitte gördüğümüz üzere, evliya mezarının temizlenmesi ve her ne kadar 'çöp' varsa hepsinin yok edilmesinden ibaret bir düşünce biçimi olarak temizlik güzellemesi ve somutlamasıyla karşımıza çıkmaktadır:

Mezâr-ı evliyâyı eyleye pâk
Gidere ne kadar var-ısa hâşâk

Örnek beyitlerden ve klasik Türk şiirinin savaş merkezli sevgili düşüncesinden hareketle şiirin penceresinden o dönemdeki düşman algısının yansımalarını; Rus ordusuna ve çara yönelik olarak hem toplumun hem de halkın hislerini ve düşüncelerini görmenin mümkün olduğu anlaşılabilir. Aynı zamanda dönemin bir 'entelektüel'i olan şairin, savaşa dair hem kendi düşüncesine hem de halkın düşüncesine, hislerine edebî ve sanatsal eserlerin toplumu yansıtmaları sayesinde şiir aracılığıyla ulaşabileceğimizi gözlemleyebiliriz. Bir an için tüm tarihi kaynakların kullanılmayacak duruma geldiğini ve bize bilgi edinebilmek için bir kaynak gerektiğini varsayarsak bu gözlemlerimizden hatta sadece incelediğimiz şiirlerden hareketle söyleyebiliriz ki divanlar ve divanların haricindeki birçok edebî eser, hemen bir tarihî kaynak olarak okunmak suretiyle bilgi noktasında bizi aydınlayabilecektir. Bu okumada önemli olan şiir dilinin hakikatine dikkat etmek ve şiire yaklaşırken okumaları, değerlendirmeleri bu hassasiyetle yapmaktır. Nitekim şiir dilinin hakikati, gerçekliği aktarması hususunda oldukça önemli bir yerde durmaktadır. Şair, hassas bir terazide kelime tartmasıyla şairliğini ispatlarken, elbette günlük hayattaki, yaşadığı dönemdeki olayları doğrudan bir gerçeklik olarak şiirine dâhil etmeyecek, şiir dilinin imkânları ve kuralları nispetinde birtakım söz oyunları ile toplumun sesi olacaktır.

Klasik Türk şiirine olan bakış açımızı değiştirerek bu metinleri okuduğumuzda, görecelerimizin geçmişte ve sürekli dile getirilenlerden farklı olacağı düşüncesindeyiz. Şiirde geçen bir beyit, müstakil bir tarih kıtası savaşın başlama sebebini, savaş sürecini, savaş esnasında ve sonrasında halkın durumunu, ordugâhı, barış aşamalarını ve barış anlaşmalarını şiire dayalı bir dil içerisinde güzelleme, somutlama yoluyla söz sanatlarını da kullanarak vermektedir.

Kronolojik olarak resmî tarih okuması yapmaktan ziyade iki devlet arasındaki siyasi ilişkileri, savaşı vb., tarihi kaynakları da göz önünde bulundurarak şiir üzerinden okumak hem savaşın etkilerinin hissedilmesi noktasında hem de bir şiirden hareketle savaşa ve savaşan ülkelerin durumuna dair bilgi edinmek için oldukça önemlidir. Çoğu zaman bir divandan, bir şiirden, bir beyitten şiir dilinin farkındalığıyla okuma yapmaya özen göstererek bilgi edinmek, tarihi bilgi veren birçok kaynaktan ifade hususunda

daha değerli olabilir. Hatta bu edebi kaynaklardan elde edilen bazı bilgilere tarih bilimini konu edinen çeşitli kaynaklardan ulaşmak kimi zaman mümkün olmayabilir.

Görüldüğü üzere klasik Türk şiiri, tarihe vb. birçok bilime kaynak olmak suretiyle ışık tutabilecek durumdadır. Klasik Türk edebiyatına müracaat edilerek yapılan her çalışma ilgili alan üzerine söz söyleme ve ifade etme gücümüzü artırarak bilgi sahibi olmamız noktasında bir pekiştirici görevi üstlenecektir. Şairin şahitliği perspektifinden tarihe bakmak bizi tezyin edecek, tanıklığı kaçınılmaz olarak bir arşiv belgesi kadar önümüzü aydınlatacaktır.

Sonuç olarak Türk edebiyatının temelini oluşturması noktasında öne çıkan ve edebî olarak büyük önem taşıyan klasik Türk edebiyatı da birçok dünya edebiyatında olduğu üzere topluma dair meseleleri olan, gerçeklikleri şiir dili nispetinde işleyen, bir bütün olarak toplumun birçok sorununa dair psikolojik, sosyolojik açıdan eğilimleri yansıtan, çözüm sunan ve yaşamın özünü oluşturan insanın çeşitli meselelerini işleyen, değerlendiren, yorumlayan bir edebiyattır. Bütün bunları inkâr ederek klasik Türk edebiyatının toplumdan uzak durduğunu ifade etmek ve onun fildişi kulesine çekildiğini söyleyerek bir ret yaklaşımında olmak, ancak ve ancak bu edebiyatın imkânlarından uzaklaşmaya ve sanat noktasında her alanda bir verimsizliğe ve kısırlığa yol açacaktır. Aksine, ondan faydalanma noktasında gösterilen eğilimler ve ona bilinçli bir “göz”le yaklaşma, sanatın ve bilhassa şiirin “kut” sallığına binâen sözümüzü, işimizi, yaptığımız çalışmaları güçlü ve daha etkili, orijinal kılacaktır.

Edebî eserin dönemine şahitliği kadar, gelecek zamanlara yaptığı tesir de bir noktada tarihçilerin, devlet yetkililerinin ve de halkın dikkatini çekmelidir. Resmî tarih söyleminin ve edebiyat tarihiyle ilişkisi bağlamında tarih kanonunun dışında bir okuma yöntemi olarak şiirler; görülmeme ihtimali olan isimleri, kahramanları ve olayları açığa çıkarması ve aktarması noktasında oldukça önemlidir.

The Appearance of the Idea of War in the Contexts of Establishment and Beauty in the Divan of the Bosnian Aladdin Sâbit

Burak Koç

A literary work is a witness to an era and carries the period in which it was written to the present. What has occurred while a work is written also carries a code that triggered the writing of the work. However, the disclosure of these codes occurs through the knowledge of the language of poetry. Metaphorical language has the characteristic of a literary language in poetry and is therefore sometimes the inspiration behind the poem, as well as its message, and catching on to this element might not be easy. Deleuze stated this literary language to create a new language within the language and to open perspective in the language in order to see or hear what is hidden beyond the literature by inventing a foreign language. (Kahramanoğlu, 2020, s. 50) The reason one

✉ PhD Student., University of National Defence, bkoc@hho.msu.edu.tr,

ORCID 0000-0003-1600-704X

📄 Balkan Studies Foundation
DOI: <http://doi.org/10.51331/A031>
Journal of Balkan Studies, 3 (1), 2023
balkanjournal.org

cannot see a whole society from a work that contains the figurative language structure is due to the fact that a work of art needs a subject that can enter into a meaningful relationship with itself. At this point, the purpose of the article is to focus on the Bosnian Aladdin Sâbit's *Dîvân*, one of the poets of the 17th century in order to contribute to classical Turkish poetry and war literature, which contains very few studies based on the couplets in this *Dîvân*. The gap that this study will fill consists of revealing the appearance of the Turkish war philosophy in poetry, considering the signifiers in the poem based on metaphor, by applying the method of concretization and beautification, provided that classical Turkish poetry is at the forefront.

Civilization in the literature of the trail remains one of the indicators of the Islamic civilization that has withstood the Ottoman State the classical Turkish literature is a mirror and in terms of weapons and war in classical Turkish poetry, sometimes real and sometimes it's common with a metaphorical meaning. These uses, which we can evaluate within the metaphor system of classical Turkish poetry, emphasize the side of classical Turkish poetry that highlights the symbolic approach. However it seems possible to say that classical Turkish poetry has developed from a center that we can almost define as the desire for war, as well as the desire for the palace put forward by Tanpınar. The lover of classical Turkish poetry is at the center of the war, and if we consider Tanpınar's approach to palace occupation in the context of war occupation, it is quite significant that poets reflect around the idea of beautifying the war. When Tanpınar explains classical Turkish poetry, he acts from the desire of the palace, and for this reason, regarding the word palace, he states that the palace depends on a magnificent center, the ruler, the source of light and light, his charm and will. He points out that everything revolves around him, that he is running towards him, that he is happy and happy in relation to his proximity to him; that all concepts and our body itself are palaces in this context. They all have rulers and some of these reigns are seen in all medieval and renaissance literature, imagination systems, are the same in every culture and based on love, the lover is similar to the ruler, expressing that he is in the role of the ruler of the heart realm. According to Tanpınar, all the behavior of a lover is the behavior of a ruler; he does not love, accepts to be loved, even has gifts like a ruler, surrounds, tortures, kills, especially in relation to our topic. Indeed, the elephant is armed like a monarch with his beloved eyebrow, eye, eyelashes and side gaze. In this analysis of Tanpınar, it is important that the lover does not love, accepts to be loved, surrounds, shows

the characteristics of a ruler, draws attention to the lover's body and armament due to the elements of beauty that are equivalent to the elements of war. (Tanpınar, 2015, s. 27-29) It is very important that the word dear is expressed with the word "Türk" in the sense of warrior as it shows in literary texts and in the point of the philosophy of war that develops due to beauty. Based on the use of the word in this sense, we can say that it is very important that the words "Türk" and "dear" appear together in the text and have a connotation with both meanings. The fact that the Turkish word is the name of the lover is directly related to the warrior identity and sociocultural conditions of the Turks. It is also possible to witness this interest in the sample couplets in the article. In this regard, in the parables in classical Turkish literature, the metaphor also carries elements from the worldview on which the state is based and the advanced military power that it has stated, and it is not meaningless to compare the lover's gaze to an arrow or sword, or to compare his hair to a rope, a gallows. In other words, all of those magnificent elements that a great state has indicated have been manifested in literature in its own language and aesthetics. Wounding, which is one of the most obvious qualities of a lover, is a part of the social life of that period with arrows, bows, swords, daggers, spears and cannons, etc. it is expressed in some combat equipment. These similes, all connected to the concept of a weapon, paint a striking and bloodshed portrait of him.

Jacques Derrida states that the text is a network of differences beyond a finished literary whole, a closed content in a book, that it exceeds all the limits hitherto attributed to it in that it is the production of traces that are constantly referring to something other than itself. As Derrida said, the text is actually content that has no end, and is read from the beginning to the beginning, every time with a new eye. This content, on the other hand, is the re-reading and production of traces that refer to 'things' other than oneself. Based on Derrida's approach, it is possible to say that these traces are the ones that show themselves in classical Turkish poetry. (Kahramanoğlu, 2020, s. 64) The demonstrators give us the philosophy of war of classical Turkish poetry with the traces they point out. Yahya Kemal Beyatli says that our philosophy is our poetry. Aesthetic beautification related to war is the manifestation of the philosophy of war, its trace. If we are going to talk about a Turkish philosophy of war, one of its pillars of it should definitely be classical Turkish poetry and literature. (Alpyağıl, 2010 s. 28)

At this point, we will take the subject with sample couplets, XVII. Sabit, one of the poets of the century, sees the nature of the world that has been disrupted by the war as

a healing syrup that brings salvation and peace in a couplet on his *Dîvân*. Sâbit; states that the enemy should not be surprised that the enemy longs for peace, saying that the pain of the situation experienced by the enemy state and its army in the face of war is a boil worse than the plague, and in concrete terms, he expresses the war as a boil, a boil for the enemy. Sâbit, as we will see in the couplet where he draws attention to the idea of shaving the heads of infidels for free with the sword in the hands of the Ottoman army, explains the philosophy of war around the elimination of the bad and the elimination of boils at this point, actually a healing, cleansing thought depending on peace. According to the poet, the sword and, accordingly, war; is a cupper that removes the dirty blood of the enemy from the world and drains it. As an example of Sâbit's idea of beautification and concretization, the poet expresses the idea of beautifying death by saying that the Ottoman army did not actually fight, shaving the heads of infidels for free by providing foundation services with a medical instrument called a sword, keeping the sword similar to the suture used in health services and especially basic surgical procedures such as suturing. Sâbit; he likens the battlefield to a watermelon field with damaged watermelons, the enemy's decapitated head to a watermelon, even a fruit that has not yet ripened, does not taste of watermelon and is popularly known as "pumpkin", based on the fact that blood flows red. Sâbit says that the head of the decapitated enemy army rolls like a pumpkin, and the battlefield turns into a spoiled watermelon field. The poet's reference to the word watermelon in relation to beauty is related to the fact that the watermelon, which is red inside, flows red when it is cut and when it falls. However, the fact that the color of the blood is also red explains exactly why the watermelon was chosen by the poet in such a way as to meet beauty and concretization.

For a moment, and assuming all the historic resources will not be available if the situation had a source for us to learn this observation, we have analyzed the poem even just with the movement of the court and outside of court, we say most literary work, now as a historical source will be able to enlighten us on a point of information by reading. The important thing in this reading is to pay attention to the truth of the poetic language and to make the readings and evaluations with this sensitivity when approaching the poem. As a matter of fact, the truth of the poetic language stands in a very important place in terms of conveying reality. While the poet proves his poetry by weighing words on a delicate scale, of course, he will not directly include the events of everyday life in

his poetry as a reality, he will be the voice of society with a number of word games in accordance with the possibilities and rules of the poetic language.

When we read these texts by changing our perspective on classical Turkish poetry, we think that what we will see will be different from what has been expressed in the past and constantly. In the poem the last verse, the reason the war started on the continent of date a detached, the process of war, the people of the state during and after the war, the camp, the peace, the stages of peace agreements in a language based on the poetry of praise, through concretization allows using rhetoric.

Rather than deciphering chronologically the official history reading, we can study the political relations between the two states, the war, etc. considering historical sources, reading through poetry is very important both at the point of feeling the effects of the war and at this point, starting from a poem, to get information about the war, the state of the warring countries. In most cases, obtaining information from a divan, a poem, or a couplet by taking care to read with awareness of the poetic language may be more valuable in terms of expression from many sources that provide historical information, and even some information obtained from these literary sources may sometimes not be possible to access from various sources that are the subject of historical science.

As a result, featured in Turkish literature and literary point which is of great importance as the basis of many of the world's literature in classical Turkish literature with the issues of society as is in reality, according to the language of the poetry of the functioning of the society as a whole, many of the problems of the psychological, sociological perspective, trends, reflecting and providing solution handles the various issues that make up the essence of life, evaluates, and interprets the literature it is. Denying all this, taking a rejection approach by saying that classical Turkish literature is staying away from society and retreating to the ivory tower, will only lead to a departure from the possibilities of this literature and inefficiency and infertility in the point of art for each field.

Notes

For an extensive analysis of modernity's notion of liberty, see Berlin, 1969; Christman 1991; Christman 2005; Meskill 2013; Skinner, 2002.

"Aristotle noted the motive of Cleisthenes at 1319B21: (wishing to increase the democracy)" Keaney, 1992, p. 22.

The electorate's disappointment with the political system is constantly rising. On behalf of *Kathimerini* newspaper, the political Barometer of the Public Issue pollster records the electorate's growing frustration and alienation from the political system; eight out of ten (78%) citizens are disappointed with the government's work, and nine out of ten (89%) are disappointed by the opposition. The stance of the citizens toward the parties is also deteriorating: Political parties and their leaders –except for Mrs. Aleka Papariga- see their popularity decrease, a tendency toward depoliticization is rising, and one-third of the citizens chose to abstain from voting. At the same time, George Papandreou's, the Prime Minister's, and PASOK's images are deteriorating, despite their lead in the polls. "Expands the frustration of voters from the political system", *Kathimerini*, Oct. 10, 2010, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_10/10/2010_418257 (accessed Dec.17, 2011).

The delegitimization of political parties and state institutions in Greece is a highly disconcerting development. In a recent poll, only 39% of interviewees said they would vote for PASOK or the New Democracy. This is a historic low for Greece. Furthermore, eight out of ten citizens express disappointment with the government, and nine out of ten express disappointment with the main opposition party. *Ibid*

As the Guardian noted: "Eurozone policymakers too often treat democratic accountability as a luxury rather than a necessity, as shall be made amply clear this week when Brussels will force the Athens parliament to pass a raft of sharp spending cuts, tax hikes and privatisations – despite the hostility of Greek voters". Quoted in *The Democratic Deficit in Europe and the Crisis in the Periphery*, 29 June 2011. <http://www.macroresilience.com/2011/06/29/the-democratic-deficit-in-europe-and-the-crisis-in-the-periphery/> (accessed May 11, 2020).

We refer here to the global demonstrations held on October 15th in more than 950 cities in 82 countries around the world, October 15th: Dreaming of a "new global citizen power", *Periodismo Humano* (Human Journalism), Oct. 12, 2011, <http://english.periodismohumano.com/2011/10/12/october-15th-dreaming-of-a-%E2%80%9Cnew-global-citizen-power%E2%80%9D/> (accessed May 3, 2012). See: "'Indignant' protests to go global on Saturday", France 24, Oct. 15, 2011; Article quote: "Protesters will take to the streets worldwide on Saturday, inspired by the 'Occupy Wall Street' and 'Indignants' movements, to vent their anger against alleged corporate greed and government cutbacks. The organisers, relying heavily on Facebook and Twitter, say demonstrations will be held in 951 cities across 82 countries in Europe, North America, Latin America, Asia and Africa." <http://www.france24.com/en/20111015-indignant-protests-go-global-saturday> (accessed May 3, 2012) and "'Indignant' protests across Asia", *Bangkok Post*, Oct. 15, 2011. Article quote: "Protesters across the Asia-Pacific region Saturday joined worldwide demonstrations inspired by the 'Occupy Wall Street' and 'Indignants' movements." <http://www.bangkokpost.com/news/asia/261525/indignant-protests-across-asia> (accessed May 3, 2012).

According to the findings from the Sociopolitical Changes Observatory 2.0. <http://news.in.gr/greece/article/?aid=1500047071> (accessed May 30, 2020).

Annual survey on trust in institutions. Confidence indicators 2007-2015. Public Issue, 30 November 2015. <http://www.publicissue.gr/12356/institutions-2015/> (accessed May 30, 2020).

Kaynakça

- Akün, Ö. F. (2013). *Divan Edebiyatı*. İSAM Yayınları.
- Alpyağlı, R. (2010). *Türkiye'de Bir Felsefe Gelen-ek'i Kurmaya Çalışmak*. İz Yayıncılık.
- Ayverdi, S. (2006). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* (Vol. III). Kubbealtı Neşriyat.
- Bâkî. (1994). *Bâkî Divânı*. S. Küçük (Ed.) Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çağbayır, Y. (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük* (Vol. IV). Ötüken Neşriyat.
- Çelebi, T. C. (1983). *The Life And Works Of Tâcizâde Cafer Çelebi, With A Critical Edition Of His Divân*. İ. E. Erünsal (Ed.) Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Erdoğan, M. (2013). *Divan Şiirinde Sevgili*. Kitabevi Yayınları.
- Kahramanoğlu, K. (2020). *Şâirane Barınmak Klasik Şiirimizin Kökleri ve İzleri*. Çizgi Kitabevi.
- Levend, A. S. (2015). *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*. Dergâh Yayınları.
- Nâbî, Y. (1997). *Divân* (Vol. I). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Öztoprak, N. (2000). Divan Şiirinde Osmanlı Geleneğinin İzleri. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (3), 167-168.
- Pala, İ. (2016). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. Kapı Yayınları.
- Paşa, A. (1992). *Ahmet Paşa Divanı*. A. N. Tarlan (Ed.). Akçağ Yayınları.
- Refik, A. (Şevval 1335). Harp Edebiyatı ve Eski Şairlerimiz. *Harp Mecmuası*(21).
- Sabit. (1991). *Zafername*. T. Karacan (Ed.). Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Sâbit, B. A. (1991). *Sâbit Divanı*. T. Karacan (Ed.). Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2015). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. Z. Kerman (Ed.). Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2015). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. A. Uçman (Ed.). Dergâh Yayınları.
- Tunalı, İ. (2018). *Eстетik*. Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, G. E. (1998). *Edirneli Kâmî ve Divanının Tenkitli Metni* (Vol. I). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- yy. (1984). *Açık Oturum 1 Siyaset ve Sanat*. Akabe Yayınları

The Roles of Judo And Football in Promoting Kosovo's Statehood in the International Arena

Ylli Sokoli

Abstract: This research focuses on the role the sports of judo and football have in promoting Kosovo's statehood in the international arena. Through this research, I will analyze the challenges Kosovo has with regard to sports and show the opportunities Kosovo has in its international promotion of statehood, in which sports diplomacy plays a very important role. Kosovo declared independence from Serbia in 2008 but has yet to become a member of the United Nations. Since it became a part of international sports organizations, it has played against countries that do not recognize its independence. Kosovo uses sports to gain recognition to some extent, with the sport that has most influenced its international promotion being judo due mainly to the Olympic medals that Kosovo won and the fuss this created in the international media. Still, other sports such as football have also had a positive impact. The sport matches the Republic of Kosovo has held in countries and against countries that do not recognize its independence have had great importance in promoting Kosovo's statehood because the audiences in these countries recognize Kosovo.

Keywords: sports diplomacy, judo, football, Kosovo, international promotion

 MA Student, Univerity of Prishtina, yllisokoli1@gmail.com

 0000-0002-1638-8404

 Balkan Studies Foundation
DOI: <http://doi.org/10.51331/A032>
Journal of Balkan Studies, 3 (1), 2023
balkanjournal.org

 Received: 29.10.2022
Revision: 26.12.2022
Accepted: 31.12.2022

Introduction

The Republic of Kosovo declared independence from Serbia in 2008 and has since gained sympathy from other countries. Kosovo has also been recognized by foreign audiences to a certain extent when Kosovar athletes became the focus of international media headlines after their successes in sports such as judo and football. Kosovo's membership in sports organizations such as the International Olympic Committee, FIFA (World Football Federation), and UEFA (European Football Federation) in some form has provided a kind of symbolic pressure on states to recognize Kosovo's independence.

Although sports are meant to be removed from politics, they have contributed to promoting Kosovo's statehood. Serbia has tended to not allow Kosovo to apply to the UEFA because it is not a member of the United Nations (UN), but once Kosovar sports journalists pointed out that sport is removed from politics, Kosovo's application to UEFA was accepted. The sports that have promoted Kosovo's statehood the most are judo and football.

With regard to judo, Kosovar athletes have managed to win Olympic gold medals and other medals in sports events held in countries that do not recognize Kosovo's independence, such as the Russian Federation. The judo athlete Majlinda Kelmendi won first place in a sports competition in Kazan, Russia, which raised the Kosovo national flag in a country that strongly opposes Kosovo's statehood. The Russian Federation made attempts to block Kosovo from participating in judo sporting events held in Russia, but these attempts were unsuccessful.

With regard to football, Spain did not want to play against Kosovo with the latter's symbols, but this initiative was also unsuccessful due to FIFA's intervention. Other blockades from states that have not recognized Kosovo's independence have come from Ukraine, Bosnia and Herzegovina, and Serbia. Athletes who have become subject to blockades have come from such sports as handball, basketball, and boxing. However, even these blockades somewhat contributed to promoting Kosovo due to being mentioned in the reports of influential media companies such as Deutsche Welle. Sports diplomacy has had a very positive impact on promoting Kosovo's statehood.

This research is based on secondary data and addresses the research question of what role sports have had in promoting Kosovo's statehood in the international arena. The research uses news and journal articles for data collection and analysis. I selected certain international media companies that have written about Kosovo for the analysis due to their international reputations. The importance of the article stands in the analysis it brings to the situation with regard to sports in Kosovo and its importance for Kosovo's international position, and the study recommends that the Kosovo government make more investments in sports. This research was conducted between March-December 2022.

Soft Power

Soft power is a term that is used to describe power structures that exist apart from economic and military power in international relations. Soft power is the ability to get what a state wants through attraction and persuasion rather than from any tangible form of threat. States can use public diplomacy to attract others (Nye, 2011 p. 31) in terms of such things as a country's culture, policies, and ideals. Figuratively, the difference between soft and hard power is the same as the difference between a carrot and a stick with a country spreading its influence based on material items (hard power) or a variety of resources (soft power). The forms in which soft power is used to spread influence include such things as public diplomacy, information, and philanthropy (Rotham, 2011 p. 50).

In principle, the clear difference between soft and hard power can be explained in terms of how they operate. Soft power is more indirect; it is not coercive and uses a variety of policies and actions that bring nations together in terms of endearing each other. Hard power is coercive, direct, and straightforward. Countries use hard power (i.e., force) and tangible power resources to achieve their goals. The use of soft power makes countries do something voluntarily, and its processes involve fewer conflicts of interest (Gallarotti, 2011 p. 28)

Sports diplomacy

Since the 20th century, sports have played political and diplomatic roles. One tennis table championship happened in 1971; it opened the way for communication between

the USA and China and was known as Ping Pong Diplomacy. Meanwhile, the 2002 FIFA World Cup helped to improve relations between host countries. Some examples where sports played a negative role involved the political boycotts of the USA and USSR in the 1980s, as well as the disqualification of South Africa while it remained under an apartheid regime (Dubinsky, 2019 p. 3).

A relationship exists between sports and diplomacy and can be divided into two categories. The first category involves governments using traditional sports as a dialogue between states. Sports serve as an instrument for sending diplomatic messages. One example of this category is how South Korea and North Korea had been represented under one flag in the 2018 Winter Olympics, which reignited their diplomatic relations. The second category involves non-traditional sports diplomacy and non-state actors being found to send a message or be represented in some way. For example, Germany aimed to get rid of negative stereotypes of its Nazi past by hiring translators for foreigners during the 2006 World Cup, thus creating a positive image of Germany (Abdi et al., 2018, pp. 2-3).

Some governments may use sports diplomacy as a tool to reduce conflict and poverty or as a tool for dialogue. Murray (2012) is an author who considers politics, diplomacy, and sports to be mixable but probably should not be mixed. Diplomacy involves dialogue and compromise that is not “covered by nationalistic fervor” (p. 577), whereas sports can be easily influenced by nationalism, with matches between opposing sides able to be seen as a short-war competition. In other words, sports can bring nationalist feelings to the table more so than diplomacy.

Kosovo’s Status as an Independent State and Sports

Kosovo is a country located in the Balkan region of Europe and declared its independence from Serbia in 2008. Kosovo did not become an immediate member of the United Nations (UN; Young, 2022). After Kosovo declared its independence, Serbia proposed a resolution to the UN Assembly that aimed to ask the International Court of Justice (ICJ) whether Kosovo’s unilateral declaration of independence (UDI) violated international law with the original question being phrased as, “Is the unilateral declaration of independence by the Provisional Institutions of Self-Government of Kosovo

in accordance with international law?" (International Court of Justice 2010). In 2010, ICJ came up with an opinion answering the question raised by the UN General Assembly. ICJ (2010) declared Kosovo's UDI to not violate international law nor Resolution 1244/1999; ICJ also stated that Kosovo's independence had not occurred due to the efforts of "provisional institutions" because those who had declared the independence represented the people of Kosovo and, as such, had been democratically elected. Among the countries that do not recognize Kosovo's independence are Bosnia and Herzegovina, Cyprus, Georgia, Greece, Romania, Russia, Serbia, Slovakia, Spain, and Ukraine (Ministry of Foreign Affairs and Diaspora- Republic of Kosovo, 2022).

Different reasons exist as to why these countries do not recognize Kosovo's independence. Serbia and Russia strongly oppose Kosovo's independence due to the brotherly relations these states have with one another, with Serbia considering Kosovo part of its territory (Ozturk, 2022). Regarding the five EU member states of Cyprus, Greece, Romania, Slovakia, and Spain, the issue is not Kosovo itself, but the local politics of entities within these states that seek secession or more autonomy, In the case of Spain, Catalonia seeks independence; in Cyprus, the issue is the de facto state of the Turkish Republic of Northern Cyprus, while Greece stands with Cyprus for the same reason; and in Romania and Slovakia, the issue is the presence of large Hungarian ethnic groups calling for autonomy (Turp-Balazs, 2021). Regarding Ukraine and Georgia, Ukraine considers "Kosovo [to have] violated international law and the territorial integrity of a UN member state" (Argumentum, 2022), with Georgia having taken a similar approach. Georgian Prime Minister Giorgi Kvirikashvili pointed out that Georgia respects the principle of inviolability of borders (B92, 2017). As for Bosnia and Herzegovina, it does not recognize Kosovo's independence amid fears of the request for secession from Republika Srpska, which is an entity within Bosnia and Herzegovina, as well as one of the three members of the Presidency of Bosnia, Milorad Dodik, considering Kosovo to have violated the territorial integrity of Serbia (European Western Balkans, 2020).

After the Kosovo War ended, sports policies focused on building a national sports system. This has included infrastructure development, as well as political elements such as international recognition and Kosovo's cooperation with the international community. Among other things, Kosovar sports have aimed to build peace among the ethnic communities in Kosovo (Giulianotti et al., 2016, p. 7). The sports infrastructure is not that developed, at least not at fulfilling international criteria, and this has been

an obstacle for children's professional development in all kinds of sports. Most of the sports in Kosovo operate as non-governmental organizations, clubs, associations, or sports federations, which means these structures hold a kind of autonomy that is differentiated from politics, which somehow fulfills the international criteria of neutrality toward politics. Kosovo has 35 registered sports federations and 867 sports clubs (Alaj et al., 2018, pp. 45-46).

The Role of Judo in Kosovo's International Promotion

The judoka Majlinda Kelmendi put Kosovo in international newspapers such as *Euronews* after her success at the London 2012 Olympic Games. In addition to *Euronews*, the British Broadcasting Corporation (BBC) newspaper has also often written about Majlinda Kelmendi. Various reporters visited the athlete's house and reported on her and the Republic of Kosovo. *The Guardian* newspaper also wrote about how Majlinda Kelmendi was not allowed to represent the Republic of Kosovo because Kosovo was not a member of the International Olympic Committee. Majlinda Kelmendi stated, "The fight for recognition continues", referring to the International Olympic Committee's recognition of Kosovo (Saliu, et al., 2022 pp. 69-72). Other than the World Championship in Chelyabinsk in 2014 and the European Judo Championship, in Russia in 2016, Kosovo was also represented with all its state symbols in the non-recognizing state of Brazil, for the 2016 Judo World Championships (Rexhepi, et al., 2021 pp. 31-32).

During the 2016 European Judo Championship, the Russian hosts refused to recognize Kosovo's national status. However, these efforts were unsuccessful, as the Kosovo flag was raised up during Majlinda Kelmendi's victory ceremony after she took first place and won the gold medal in that sports competition (Giulianotti et al., 2016, p. 10). Majlinda Kelmendi has been named Kosovo's ambassador due to how she has promoted and created a positive image for Kosovo. The reason why she is considered a dignified diplomat is because of the medals she has won in countries that do not recognize Kosovo's independence and oppose Kosovo's international subjectivity (Rexhepi, et al., 2021 pp. 31-32).

Other judokas who have won various medals for Kosovo in international competitions are Nora Gjakova and Distria Krasniqi, who have both played important roles in the

internationalization of Kosovo's statehood through sports and by creating a positive image of Kosovo (Rexhepi, et al., 2021 pp. 31-32). During the Tokyo 2020 Olympic Games, these two Judokas won two gold medals for Kosovo (Bytyçi, et al., 2021), which the newspaper *Politico* (Hajdari, 2021) considered as "having gained [Kosovo] international recognition ... at the Olympics". Another important victory for Kosovo involved Distria Krasniqi's gold medal victory in the Judo Grand Slam 2022 in Tbilisi, Georgia (Euronews-Albania, 2022).

The Role of Football in Promoting Kosovo's Statehood

Kosovo's memberships in FIFA and UEFA are seen as part of Kosovo's strategy to be recognized internationally through the use of soft power. Kosovo's membership in these sports organizations has also occurred as a form of symbolic pressure on states to get them to recognize Kosovo's independence (Brentin & Tregoures, 2016).

Media companies such as BBC, CNN, and *The Guardian*, wrote articles when Kosovo became a member of FIFA and UEFA, returning international attention to Kosovo. Apart from the media aspects, Kosovo is also known for having hosted many football matches (Rexhepi & Sahiti, 2021 p. 32). Kosovo initially had difficulty joining UEFA, as the latter only considered UN member states to be eligible to join UEFA. However, journalists from Kosovo pointed out that politics should be removed from sports and that Kosovo being required to be a UN member state in order to become a UEFA member was political (Giulianotti et al., 2016, p. 9).

Kosovo was even placed in the world's attention with the success of footballers from Kosovo. Footballer Xherdan Shaqiri was born in Kosovo but had emigrated to Switzerland and raised his team Bayern's cup in the finals of the European Champions cup in 2013 while covered with the Kosovar flag. This action caused a worldwide media frenzy, putting Kosovo back in the world's attention. Apart from Xherdan Shaqiri, other footballers have played on respected European, Australian, and even Chinese teams who also promoted their country of origin (Saliu & Llundj, 2022 p. 72).

The successes of Kosovar football have not stopped. An important chronicle in 2019 from the prestigious British media company, the BBC, showed the success the Kosovo football team had had with their 15 games win streak. In addition, the BBC has written

other important articles about the Republic of Kosovo, its history of independence, and Kosovar athletes during the time of the former Yugoslavia, such as the Kosovar football icon Fadil Vokrri. Such sports news from highly reputable media organizations brought international attention to Kosovo (Jennings, 2019). Situation and important cases for promoting its statehood have involved Kosovo's football matches with countries that do not recognize its independence.

In March 2021, the Kosovo football team played against Spain to qualify for the FIFA World Cup Qatar 2022. Spain is also one of the countries that do not recognize Kosovo's independence. Spain even opposes its independence and stated that it would not play against Kosovo if the latter were represented by a flag or symbols displaying the statehood of Kosovo. However, FIFA forced Spain to play, and the Spanish media considered this case a diplomatic victory for Kosovo (Rexhepi & Sahiti, 2021 p. 32).

One important victory for Kosovo was against the Cyprus football team, with a final score of 2-0 on June 2, 2022 (BBC, 2022). Kosovo's matches with countries that do not recognize Kosovo's independence are extremely important for Kosovo because Kosovo is presented to international audiences at these matches. A game on June 5, 2022 in Prishtina also forced Greece's national football team to face Kosovo's national football team (UEFA, 2022). On September 27, 2022, Kosovo won 5-1 against the non-recognizing state of Cyprus (Eurosport, 2022).

Racial slurs may occur in sporting events and give a negative international image, but this has not been the case for Kosovo. The prestigious British media tabloid, the *Daily Mail*, wrote an article about Kosovo football after Kosovo had played a match against England for the Euro 2020 qualifiers. The English fans were warmly welcomed in Kosovo, despite their bad experiences in countries such as Montenegro and Bulgaria where they had encountered racism (Shergold, 2019).

Kosovo's Internationalization Through Other Forms

Other forms have occurred through which Kosovo has been internationalized, such as the international media attention it has received due to sports. By this, the study emphasized the international media attention given to Kosovo as a result of the obstacles Kosovar athletes participating in various sporting events had encountered in countries that do not recognize Kosovo's independence.

In 2016 political obstacles occurred for sports journalists trying to obtain visas to enter Ukraine, when Kosovo was competing in handball tournaments. Although Kosovo was part of this sports competition, sports journalists had been denied entry to Ukraine for political reasons (Giulianotti et al., 2016, p. 10). Then regarding basketball, in 2018, the Kosovar U-16 basketball players' visa issuance was delayed by Bosnia and Herzegovina, putting young Kosovar basketball players at risk of not being able to participate in the European tournament (Isufi, 2018). Kosovar athletes even encountered obstacles with the sports tournaments held in the state of Serbia. Kosovar boxers were barred from entering Serbia once the athletes spotted wearing Kosovo state symbols (Cerkini, 2021).

Kosovar athletes have managed to raise the flag of Kosovo in large countries such as Russia and Brazil that do not recognize Kosovo's independence causing Kosovo to get promoted in the audiences of these countries, not through any political channel of diplomacy such as the Ministry of Foreign Affairs but through sports instead (Konushevi, 2021).

Conclusion

Based on the above data, I can conclude that Kosovar sports and athletes have played important roles in promoting the Republic of Kosovo's statehood. I was able to answer the research question of what role sports have had in promoting Kosovo's statehood in the international arena based on the collected data, with the answer being that sports are an activity that have promoted Kosovo in countries that do not recognize its independence.

Several countries do not recognize Kosovo's independence, and some even strongly oppose it, but Kosovo has managed to appear with its anthem, flag, and state symbols in these countries, all thanks to the sports of judo and football.

Some examples of states that do not recognize Kosovo's independence but are places where Kosovo has managed to raise its flag or use its state symbols include the Russian Federation, Spain, Bosnia and Herzegovina, Ukraine, Serbia, and Georgia while other countries that do not recognize Kosovo's independence but have played against Kosovo with all its state symbols include Greece and Cyprus.

Countries such as the Russian Federation, Serbia, Bosnia and Herzegovina, and Ukraine have tried to prevent Kosovar athletes and/or Kosovar sports journalists from entering their state territories. Despite the obstacles to entering state territories or being represented by state symbols, Kosovo has managed to overcome these. For example, Spain's attempt to not play against the Republic of Kosovo during the qualifications for the FIFA World Cup Qatar 2022 failed due to FIFA's intervention.

The main sports that have made Kosovo the subject of the globally influential media are mainly the sports of judo and football. Meanwhile, other sports such as basketball, handball, and boxing have also made Kosovo a media topic due to the obstacles placed on Kosovar athletes by states that are opposed to Kosovo's statehood. In addition to the successes of Kosovar athletes playing for Kosovo, Kosovo has also been promoted by Kosovar athletes playing for other European teams. Footballers have made Kosovo the main topic of the world media, such as Xherdan Shaqiri when he appeared covered in the Kosovo flag upon his team winning an important football championship. The role of sports diplomacy in promoting Kosovo's statehood is vital for its international promotion.

Kosovo's obstacles in sports involve technical and political issues that Kosovar athletes have faced when dealing with countries that do not recognize Kosovo's independence. In all cases where data was able to be collected, the study has concluded that Kosovo has managed to eliminate these obstacles. The presence of Kosovo in sports events in countries that do not recognize its independence and the matches that Kosovo plays with these countries continue to be of great importance because Kosovo's statehood is presented to these international audiences. While I consider just this presence to have been of great importance when adding the times that Kosovo won a sporting event in these countries or against these countries. Kosovo is also seen not just to have gained recognition but to have also created a good image. Recommendations regarding how to further the international promotion of the Republic of Kosovo through the sports of judo and football include the following:

- The Kosovo government should financially invest in sports, in particular football and judo, and should also create an infrastructure for this and develop new staff.
- Friendly international football matches should be promoted, especially with countries that do not recognize Kosovo's independence.

- A portion of the state budget should be added just for the international promotion of Kosovo and its successes in the sports of judo and football.
- Judokas should be interviewed more and footballers promoted more in Kosovo during international sporting events.
- Social networks should be used and promotions carried out using hashtags with regard to Kosovo, especially for sporting events involving football and judo.
- Kosovar athletes who contribute to the international promotion of Kosovo should be given awards.

Bibliography

- Abdi, K., Talebpour, M., Fullerton, J., Ranjkesh, M. J., & Nooghabi, H. J. (2018). Converting sports diplomacy to diplomatic outcomes: Introducing a sports diplomacy model. *International Area Studies Review*. doi:10.1177/223386591880805
- Alaj, I., Arifi, F., & Metaj, Z. (2018). Structural Characteristics of Sport Organizations. *Sport Mont*, 45. doi:10.26773/smj.180210
- Argumentum. (2022, November 01). Ukraine won't recognize Kosovo, says its Ambassador to Belgrade. Tirana, Albania: Argumentum. Retrieved December 27, 2022, from <https://www.argumentum.al/en/ukraine-wont-recognize-kosovo-says-its-ambassador-to-belgrade/>
- B92. (2017, November 21). Georgia will not recognize Kosovo, says Georgian PM. Serbia. Retrieved December 27, 2022, from https://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2017&mm=11&dd=21&nav_id=102853
- Brentin, D., & Tregoures, L. (2016). Entering Through the Sport's Door? Kosovo's Sport Diplomatic Endeavours Towards International Recognition. *Diplomacy & Statecraft*, 361.
- British-Broadcasting-Corporation. (2022). *Cyprus vs Kosovo*. BBC. Retrieved June 4, 2022, from <https://www.bbc.com/sport/football/61677892>
- Bytyçi, F., & Berisha, I. (2021). *Kosova rrëmben dy medalje të arta në Tokio*. Pristina: Radio Evropa e Lirë. Retrieved April 18, 2022, from <https://www.evropaelire.org/a/kosova-medalje-te-arta-ne-tokio-/31377933.html>
- Cerkini, V. (2021). *This is discrimination: Challenges of being an athlete from Kosovo*. Deutsche Welle. Retrieved April 18, 2022, from <https://www.dw.com/en/this-is-discrimination-challenges-of-being-an-athlete-from-kosovo/a-59768212>

- Dubinsky, Y. (2019, February 7). From soft power to sports diplomacy: a theoretical and conceptual discussion. *Place Branding and Public Diplomacy*. doi:10.1057/s41254-019-00116-8
- Euronews-Albania. (2022). *Xhudistja Distria Krasniqi fiton medaljene artënë Gjeorgji*. Euronews Albania. Retrieved June 4, 2022, from <https://euronews.al/sport/2022/06/03/xhudistja-distria-krasniqi-fiton-medaljen-e-arte-ne-gjeorgji/>
- Eurosport. (2022, September 27). Kosovo vs Cyprus UEFA Nations League. Retrieved October 1, 2022, from https://www.eurosport.com/football/uefa-nations-league/2022-2023/live-kosovo-cyprus_mtc1326406/live.shtml
- EWB. (2020, September 18). Dodik voted against recognition of Kosovo, Džaferović and Komšić in favor. Sarajevo, Bosnia and Herzegovina: European Western Balkans. Retrieved December 27, 2022, from <https://europeanwesternbalkans.com/2020/09/18/dodik-voted-against-recognition-of-kosovo-dzaferovic-and-komsic-in-favor/>
- Gallarotti, G. M. (2011, March 30). Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*. doi:10.1080/2158379X.2011.557886
- Giulianotti, R., Collison, H., Darnell, S., & Howe, D. (2016, December). Contested states and the politics of sport: the case of Kosovo - division, development, and recognition. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 7.
- Hajdari, U. (2021). *Kosovo wins international recognition... at the Olympics*. Prishtina: Politico. Retrieved April 18, 2022, from <https://www.politico.eu/article/kosovo-tokyo-olympics-medals-judo-international-recognition/>
- ICJ. (2010). Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo. Hague, Netherlands. Retrieved September 25, 2022, from <https://www.icj-cij.org/en/case/141>
- Isufi, P. (2018). *Kosovo Accuses Bosnia of Delaying Basketball Players' Visas*. Prishtina: Balkan Insight Research Group. Retrieved April 18, 2022, from <https://balkaninsight.com/2018/08/09/kosovo-accuses-bosnia-of-delaying-basketball-players-visas-08-09-2018/>
- Jennings, P. (2019). *The remarkable Mr Vokrri: Kosovo's football rise*. BBC Sport. Retrieved April 18, 2022, from <https://www.bbc.com/sport/football/49625260>
- Konushevi, A. (2021). *Pa diplomaci të sportit e kulturës*. Radio Evropa e Lirë. Retrieved April 18, 2022, from <https://www.evropaelire.org/a/diplomaci-sporti-dhe-arti-/31358561.html>
- MFAD. (2022). Lista e Njohjeve. Prishtina, Kosovo. Retrieved October 15, 2022, from <https://mfa-ks.net/lista-e-njohjeve/>

- Murray, S. (2012). The Two Halves of Sports-Diplomacy. *Diplomacy & Statecraft*. doi:10.1080/09592296.2012.706544
- Nye, J. S. (2011). *The Future of Power*. New York: Public Affairs.
- Ozturk, T. (2022, April 29). Russia will not recognize Kosovo's independence: Envoy. Belgrade, Serbia: Anadolu Agency. Retrieved December 27, 2022, from <https://www.aa.com.tr/en/europe/russia-will-not-recognize-kosovos-independence-envoy/2576505>
- Rexhepi, R., & Sahiti, V. (2021, August). The impact of sports diplomacy on improving Kosovo's international image. *Prizren Social Science Journal*, 31-32.
- Rotham, S. B. (2011, March 30). Revising the soft power concept: what are the means and mechanisms of soft power? *Journal of Political Power*. doi:http://dx.doi.org/10.1080/2158379X.2011.556346
- Saliu, H., & Lljunji, V. (2022). Cultural Diplomacy of Kosovo after the Declaration of Independence. *Vilnius University Press*, 69-72.
- Shergold, A. (2019, November 19). ENGLAND FAN VIEW: After racism and Nazi salutes in Bulgaria and Montenegro, we had a VERY different reception in Kosovo, as grateful locals bought beers, waved St George's flags and thanked their 'liberators'. England, United Kingdom: Daily Mail. Retrieved December 27, 2022, from <https://www.dailymail.co.uk/sport/football/article-7701565/How-Englands-visit-Kosovo-left-warm-glow-ugly-experiences-Montenegro-Bulgaria.html>
- Turp-Balazs, C. (2021, February 2021). Explainer: The EU's Kosovo awkward squad. Retrieved December 27, 2022, from <https://emerging-europe.com/news/the-explainer-the-eus-kosovo-refuseniks/>
- UEFA. (2022). *Kosovo vs Greece*. UEFA. Retrieved June 5, 2022, from <https://www.uefa.com/uefanationsleague/match/2034445--kosovo-vs-greece/>
- Young, A. (2022, August 13). Kosovo. Retrieved September 14, 2022, from <https://www.britannica.com/place/Kosovo>

Help-Seeking Behaviors and Mental Well-Being of Albanian Immigrants in Malaysia

Voltissa Thartori,
Nik A. Hisham Ismail,
Faizah Idrus,
Siti Kholijah Kassim

Abstract: The objective of this study is to explore the life experiences of 18 ethnic Albanian immigrants from Albania and Kosovo currently living in Malaysia or who'd previously lived in Malaysia and currently live in Australia. Specifically, the study explores (i) the obstacles and barriers immigrants face in Malaysia and (ii) the role stigmatization has had regarding the immigrants' help-seeking behaviors. The study uses the phenomenological case study design and in-depth semi-structured interviews for collecting the data. The results show that narrations regarding phenomena such as cultural shock, permanent residence status, stigmatization toward the immigrants, and being labeled with terms such as *Mat Salleh* [Westerners] have adversely affected the immigrants' mental well-being. In addition, the Albanian immigrants, especially the females, felt safer confiding their burdens and challenges with family members and close friends. Negative perceptions, stigmatization, and labeling are among the psychological explanations the Albanian immigrants experienced. These inevitable shortfalls affect the immigrants' mental well-being and correspond similarly to the experiences of many immigrants all over the world.

Keywords: ethnic Albanian, immigrants, mental well-being, phenomenological study, help-seeking behavior

Dr., UCSI, Kuala Lumpur Malaysia, voltisat@gmail.com
Prof. Dr., International Islamic University Malaysia, nikahmad@iium.edu.my
Assoc.Prof., International Islamic University Malaysia, ifaizah@iium.edu.my
Assis Prof., International Islamic University Malaysia, sitikhelijahkassim@iium.edu.my

0000-0003-3482-4385
0000-0003-1944-3402
0000-0002-2340-429X
0000-0002-7043-0108

Balkan Studies Foundation
DOI: <http://doi.org/10.51331/A033>
Journal of Balkan Studies, 3 (1), 2023
balkanjournal.org

Received: 02.11.2022
Revision: 20.12.2022
Accepted: 31.12.2022

Introduction

Immigration has been and still is a global social phenomenon. Individuals who are unhappy or dissatisfied with their own countries due to many economic, political, and personal reasons choose to leave their homeland and migrate to other countries. This movement is often associated with hopes and dreams for a better life and a desire to achieve goals that were probably impossible to attain in their homeland. Some immigrants commonly leave for a better life without having given much thought kamariah@uniswa.edu.my about a particular destination, and might even have chosen unknown destination. Thus, some immigrants might not have made preparations or did not plan to migrate strategically, practically, systematically, or psychologically.

As a result, the exodus of immigrants to other countries can be stressful and may result in adjustment and situational difficulties and challenges. Hence, many immigrants are unfortunately found to suffer and be vulnerable to mental and psychological problems. In addition, barriers in the new environment such as language, cultural, religious, social, economic, and political differences impact the immigrants' well-being. Indeed, living in a new environment that is unlike one's own country may be highly challenging and stressful. Immigrants residing in a new country are exposed to life stressors and challenges while assimilating, adjusting, adapting, integrating, and harmonizing within a new environment and new community, and even with new friends. This phenomenon may affect immigrants' psychological and mental well-being. The experience of migration can be a stressful decision for immigrants due to the psychological and physical challenges. Numerous narrations in the literature have highlighted mental stress among immigrants moving to a new country, namely in terms of language, cultural barriers, social support, employment prospects, and financial and educational opportunities (Sainula et al., 2020; Voltissa & Ismail, 2021). Due to the complications of shifting to a new environment, immigrants undoubtedly will have difficulty adjusting to new way of life. Maladjustment causes stress, which has been proven to negatively affect immigrants psychological and mental well-being. Furthermore, stress has the potential to harm personal development, interpersonal relationships, and physical health and can lead to loneliness, depression, and alienation.

Nevertheless, mental health issues among immigrants are among the social and psychological problems that are often overlooked and not discussed openly. In many cases, immigrants are afraid to reveal and disclose their mental health challenges and difficulties due to the fear of being stigmatized. In addition, De Vylder et al. (2020) stated the stigmatization of mental illnesses and other issues to implicate labeling and a devaluing of individual worth. Thus, revealing how one is suffering from mental issues and difficulties is a choice that could trap one into being discriminated, labeled, prejudiced, and stigmatized by others. In other words, revealing or disclosing mental health challenges and difficulties may lead to negative perceptions from others who are confronted with individuals with mental health issues. Consequently, people tend not to seek the necessary treatments to avoid being labeled as crazy or as a lunatic. Moreover, de Andino & de Manami (2022) also stated perceived discrimination by mental health sufferers to also be associated with help-seeking attitudes. Discrimination can be general in terms of ethnicity, race, skin color, language, and religion; however, many have found the practice of discrimination to also be associated with mental and psychological well-being. Chiang et al. (2022) referenced young adults and find adolescents to be less likely to confide in anyone and more likely to have no one to confide with, as well as their help-seeking behaviors to be connected to their concerns regarding the impacts of being stigmatized, labeled, or experiencing prejudice. Furthermore, al-Maglash et al. (2022) stated such factors as validity, accessibility, cost, easiness, approach ability, and user-friendliness of intervention programs to affect individuals' choices when seeking help for their mental health.

In addition, immigrants do not seek help for their psychological problems for numerous reasons. For instance, the stigma of being labeled as a crazy person is deeply rooted in many societies' social and cultural norms and may lead to individuals not seeking help. As a result, worries, sadness, and sometimes madness remain untreated and difficult to diagnose and treat. Attitudes and perceptions toward seeking psychological help are greatly influenced by an individual's cultural norms and beliefs. Every culture perceives mental health problems and help-seeking behaviors differently. The fewer demonological explanations a society has for mental illnesses and disorders, the better individuals respond toward professional help. Lua et al. (2022) stated help-seeking behaviors to be related to life satisfaction, with different affects for different societies based on how well individuals adapt to the sensitive perspective of the community to

which they've migrated. Bryant et al. (2021) posited individuals' mental health to be related to living arrangement, sexuality, age, sense of belonging, and ethnicity. Thus, in order to avoid all the negative perceptions from society, an individual would normally first seek help and informal support from family members, friends, and peers. Martinez et al. (2022) stated mental health to be viewed as a stigmatized condition and many people to opt to approach help-seeking behaviors first through their network of family members and friends, followed by a community-based organization, and finally by professional help. This statement is also supported by Seon et al. (2022), who expressed help-seeking behaviors among young adults to be categorizable under informal and formal approaches, depending on the type of help they are seeking. Another study from Alviar and del Prado (2022) described help-seeking behaviors to generally be supported by family, friends, peers, and religious institutions. For example, many would turn to religion to find solace in prayer and meditation, as well as other religious practices that deal with mental health issues. However, some would feel shameful and guilty in seeking help from religious institutions due to it having practices and teachings that are considered to typify strictness and rigidity.

Help seeking behaviors may also be gender-based issues or issues universal to both genders. However, females in reality perceive seeking help for mental health issues as something positive and acceptable. Research has shown female victims of mental health to be better than their male counterparts at seeking help for mental health problems and difficulties. Ratnayake and Hyde (2019) explained how individuals with high levels of mental health literacy, especially female sufferers, will engage more in help-seeking behaviors compared to those with lower levels of mental health literacy, especially males. Brown et al. (2022) claimed individuals' perceived need to be a key barrier to help-seeking behavior, with many males perceiving themselves to be less likely to need to seek help for mental health issues. Sifat et al. (2022) stated individuals' positive views, perceived needs, and mental health literacy to be the motivating factors behind help-seeking behaviors among female. Another study (Burke et al., 2022) addressed the ability of factors such as socio-cognitivism, systemic risk, individual perceived need, and societal structural to influence young men's attitudes toward help-seeking behaviors regarding mental health issues. Lipson et al. (2022) posited that the significance of inequalities experienced by young adults is related to the identification of help-seeking behaviors between males and females. Furthermore, greater internalized mental health

stigmatization is positively related in both genders to help-seeking attitudes. Norwali et al. (2022) maintained that male respondents believe help-seeking behaviors could be seen as weak and a breach of a male's masculinity. This attitude is very much related to interpersonal dilemmas (e.g., communication, information accessibility, misconceptions, religious beliefs, stigmatization, and professionals' practices regarding ethical standards) that could hinder men's help-seeking behaviors.

Method

This qualitative study employs the phenomenological case study as its method. The phenomenological case study approach is designed to explore specific phenomena as described from the experiences of ethnic Albanian diaspora immigrants who are residing in Malaysia or had for a while and have since migrated to Australia as their permanent residence. The phenomenological is design used to interpret these immigrants' lived experiences, and a case study was conducted to gain an in-depth understanding of Albanian immigrants and their experiences using an inductive procedure. The qualitative design of the study has been an excellent way for it to obtain rich and thick data.

Sampling

The study uses purposive and snowball sampling methods to recruit participants. Ilker et al. (2016) asserted purposive sampling to be a non-probability sampling technique that researchers can use to choose a sample in a population. The technique is useful due to the study having limited resources, time, and manpower. Furthermore, the technique is suitable as the researchers do not aim to generalize the results for an entire population. According to Cooper and Schindler (2003), purposive sampling allows researchers to select individuals based on their unique features, experiences, attitudes, or perceptions. Snowball sampling, also referred to as chain referral sampling, is also a non-probability method for selecting a survey sample and is typically used to locate populations. Parker et al. (2019) proposed snowball sampling to be one of the most popular sampling methods in qualitative research. This technique usually starts with initial contacts (i.e., seeds) who fit the criteria for becoming a participant in the research. The participant is then asked to recommend other potential participants for the research. The search for participants goes on until the researcher finds the target sample size has been achieved and the saturation point has been established. Snowball

sampling is also a commonly used method in qualitative studies for identifying and estimating hidden people. Another factor that makes snowball sampling important is that it is a low-cost and effective way of locating individuals that are difficult to find. Snowball techniques can also be used in many settings to collect data very quickly and is undoubtedly an effective method for the primary exploration of phenomena and populations. The use of snowball sampling has been essential in the current research for finding participants through other participants due to the Albanian embassy no longer being present in Malaysia nor any authority representing the Albanian people there. Thus, snowball sampling has allowed the researcher to effectively locate the hard-to-find population (Biernacki & Waldorf, 1981). These two techniques of purposive and snowball sampling have been used to select Albanian immigrants living in Malaysia as well as those residing in Australia. A qualitative case study by its nature entails a relatively small sample size. Therefore, this study has recruited and interviewed 18 female Albanian immigrants, with two female participants taking part in the pilot study.

Data Analysis

According to Creswell (2013), data analysis in the case study approach includes steps similar to those found for other qualitative methods, such as data management, reading, describing, classifying and interpreting. After collecting the data from interviews, the researchers organized the material by creating folders for each data collection method. All the interviews were recorded, transcribed into narrative texts, and numerically coded alongside the first names of the participants. The researchers carefully read the transcripts, listened to the recordings, and identified the significant statements that reflect the participants' understanding of their experiences and other issues related to the mental well-being of ethnic Albanian immigrants.

The researchers analyzed the data by organizing them according to the main ideas and then generated the themes. Themes are the conceptual elements that summarize the aspects of the data (Merriam, 2009). Firstly, the researchers read all the transcriptions repeatedly in order to familiarize themselves with the transcribed data and be more comfortable for analyzing them. Secondly, the researchers developed the coding template table to generate the main ideas.

To ensure inter-rater reliability, two experts also expressed agreement or disagreement with themes the researchers had generated. Five themes were generated from

18 female participants. Next, the researchers assessed the inter-rater reliability for the themes, calculating it by finding the percentage of agreement between the researchers and the two experts.

Triangulation

In qualitative research, the validity of a study is related to whether the research findings are valid and certain. Accuracy is a term that explains whether the research findings precisely mirror the situation, and if sufficient proof is found to uphold the research findings. Triangulation is a strategy qualitative researchers utilize to establish validity in their investigations by breaking down a research question from numerous points of views. Guion (2002), stated triangulation to involve multiple methods of external analysis that are able to enhance the utilization of multiple external data collection methods concerning an equivalent event. Triangulation is a technique in which the researcher analyzes data, then presents the results to an audience to understand the experience of a standard phenomenon. Cohen et al. (2002) described triangulation as an attempt that help explore and explain complex human behaviors using a variety of methods to offer a more balanced explanation to readers. A blended design combines qualitative designs and is an excellent way to obtain rich and thick data. Therefore, the researcher used a blended design in this research to attain one of the aspects of triangulation. A phenomenological case study design is often seen from two perspectives: a case study design with phenomenological interviews or a phenomenological study that's bounded in time and space by a case study design. Therefore, the researchers expanded the sampling size and interviewed people who had lived in Malaysia in order to fulfil the space and time aspect regarding the mental well-being of Albanian immigrants living in Malaysia as well as those who had previously lived in Malaysia. Reaching a point of data saturation is far more achievable with the case study design than with phenomenology. One further point to add is that a particular phenomenology can be better understood with a good sampling method.

Findings

This study's findings are grouped under five themes. The themes generated from this study were aimed at answering the research objectives. Therefore, each theme is discussed in the findings with illustrated quotes from the participants.

Research Question 1: *What are the psychological barriers faced by ethnic Albanians in Malaysia and Australia?*

Three themes emerged for this question: a) cultural shock, b) permanent residence status and c) the *Mat Salleh* [Westerner] phenomenon.

Cultural Shock

Several informants claimed cultural shock to have been a major obstacle for them. Cultural shock is inevitable, and anyone who travels abroad may experience some form of cultural shock such as language, food, culture, or tradition. For example, the informants reported challenges in getting acquainted with the new culture and language in Malaysia and Australia. They claimed that they had a hard time understanding local people, as they did not speak neither English nor Malay. Some informants also reported having problems and difficulty adjusting to local cuisines. For example, the Participant 12 explained how she had been devastated and sick during her first two years staying in Malaysia. The food was different from Albania, and thus adjusting was difficult in the beginning.

It [the food] was very overwhelming for me. Thus, I was sick for about two years, so it was a bad experience for me when I moved to Malaysia; and I was young, the food was not good. Everything that we used to eat there had sugar....it was so strange to me why they had sugar in everything. Even the chicken had sugar. So, I got sick. You know I was really ill for about two years. (Participant 12)

As for the participants, many opted for fast food such as McDonald's, Burger King, and Kentucky Fried Chicken due to being unable to access the cuisine from their homeland. Meanwhile, cultural shock signifies the feelings of fear and confusion that a person experiences due to their inability to adjust and feel comfortable in a new cultural environment that is starkly different from their country of origin. Similarly, the Albanian immigrants also reported facing many other barriers, including feeling homesick, anxious, and nervous while adapting to the new culture, traditions, norms, severe language barrier, and hot weather. The cultural shock was a challenge to the immigrants' psychological and mental well-being. Furthermore, many of the respondents reported being very unhappy there in Malaysia because they missed their families back home dearly.

Permanent Residency Status

Another theme emerged was permanent residency (PR) status, particularly with regard to the adversity ethnic Albanian immigrants faced in getting PR status in Malaysia. According to the respondents, getting PR status in Malaysia is full of challenges. Despite even having resided for more than 20 years in Malaysia, they specified attaining PR status in Malaysia to entail many challenges. Therefore, many who had applied were known to commonly be found to have been rejected. For example, one of the respondents narrated how her application for PR status was rejected more than two times, so she decided to migrate to Australia. Meanwhile, another respondent stated how failing to get PR status despite being married to a Malaysian had been a great disappointment for her. She had spent more than 20 years in Malaysia, was married to a local, and had a Malaysian son yet was ineligible for attaining PR status. Regretfully, the locals still considered her as a foreigner. Another respondent added how her biggest disappointment in Malaysia had been her family's application for PR status being rejected. Her father had filed for PR status five times, and each application had been rejected. She highlighted that she could speak the local language, adhere to Malay customs and went to a national school, yet she could not be considered eligible for PR status.

We said that maybe Malaysia is our home you know; we wanted to stay there, not just for a while, but a long-term stay there... forever... We applied three times... for this PR, but it didn't come through. (Participant 12)

I consider myself to be half Malaysian because my son is Malaysian... I'm still a foreigner...that's what makes me feel unhappy. You can live here for 20 years [and] marry a local...but you will never be eligible for a PR. (Participant 10).

Meanwhile, two informants who had left Malaysia after 10-18 years of residing there stated that they had been given Australian PR status after being there for only two years.

In Australia...I actually don't have any disappointments here...the government granted me PR status after two years, then my family was given not just PR status but also citizenship... We are all Australian citizens. (Participant 16)

We might get PR status here in Australia... Once you enter this country... they show you a pathway for getting PR status and then citizenship. (Participant 8)

According to the respondents who now reside in Australia, they had been stressed and felt like foreigners in Malaysia after a series of attempts to get PR status. Now, however, they felt elated and shared a sense of belonging after being accepted as citizens in Australia. They believe that Australia is a nation of immigrants. Thus, gaining Australian PR status and citizenship is relatively easy, especially for ethnic Albanian immigrants from Europe. However, because of Malaysia's federal constitution, it places more conditions on immigrants who wish to obtain PR status and citizenship.

Still, the informants also shared that attaining PR status would give them a sense of security and ease their worries about the future. Immigrants with children indicated not wanting their children to repeatedly apply for visa renewals to reside long term in the country, as the process is so tedious and sometimes upset their feelings as well as their sense of self-esteem and humanity. Having permanent residency gives a person peace of mind and security, as well as other numerous benefits. Having PR status in Malaysia may allow one to seek employment and other social benefits such as medical and social support, while many who'd migrated to Australia felt happy and welcomed in Australia.

Mat Salleh Labeling

The ethnic Albanian immigrants faced significant challenges as they tried to engage and send their children to Malaysian national schools. Some of the immigrant children reported being bullied and discriminated against due to being labeled as different. Their struggles to adjust and conform with the norms and values of the local schools appeared to have been undetectable by their peers, teachers, and schools. Several respondents stated how local children had verbally bullied their children with name calling. Somehow, the phrase *Mat Salleh* [Westerner] has a somewhat skewed connotation with a negative meaning and is labeled toward the Albanian children. The ethnic Albanian immigrants claimed that their children were still seen as European in school, even though the children tried to fit in and conform to the national school culture just like other Malaysian students. They also claimed how some of their children had been intentionally discriminated against in school by their peers, such as how the local students had perceived and assumed that all *Mat Salleh* are from England and non-Muslim. For example, an Albanian mother who considered herself to be happy and liked her life in Malaysia meanwhile reported being disappointed with how her children had been labeled, discriminated against, and verbally abused in school. Those bad experiences

had made her question her sense of belonging and rejection by the local Malaysians. Another participant said that her peers had always called her a *Mat Salleh* and that she couldn't accept it; she felt bad because the local people perceived her to have the same mentality as Europeans.

They [the children] were always bullied..., being called names [negative narrations] by their school peers, such as Orang Puteh [white person] or Mat Salleh... What was disturbing for my children is that they wanted to fit in with the Malaysian children because they had been born in Malaysia. They kind of felt like Malaysian kids, but the authorities treated them as if they were foreigners all the time, even though they were very much a part of the Malaysian culture. (Participant 16)

I speak their language, I was born here, they never [accepted me], they always called me a foreigner, they always call me Mat Salleh [with negative connotations]. (Participant 1)

Research Question 2: *How does self-stigmatization prevent the help-seeking behaviors of immigrants in Malaysia and Australia?*

The two themes that emerged for this question are a) perceptions toward mental well-being and b) help-seeking behaviors.

Perceptions Toward Mental Health

The study reported many ethnic Albanians immigrants to have felt ashamed to share information about their mental well-being. They were reluctant to share information about their mental being and related issues with others, instead choosing to be discreet about their apprehensions. Some immigrants thought they would be able to protect their self-image and family dignity by doing so. Other immigrants believed that being labeled as having an unsound mental well-being was absurd and shameful in reality. For example, one respondent stated that she would be embarrassed to admit if she had any psychological or mental instabilities, even to family members. People tend to prejudge and label those who suffer from psychological/mental instability. Thus, prejudices and discrimination are quite common for these unfortunate sufferers. Another respondent pointed out how she had also been prejudiced in Albania and had had adverse perceptions toward people suffering from psychological/mental illnesses. She honestly

believed that those who suffered from mental illnesses were weak and helpless individuals. She could not confide in anyone when she was in Albania. In Malaysia, however, the openness and abundance of information portrayed mental instability positively.

Sometimes people are judgmental, or they will think you are crazy. (Participant 2)

I would be embarrassed because... I am concerned about others' opinions. I don't know, maybe the upbringing or the culture in which we were raised, because we were always judged... They [the locals] are judgmental... No matter what you do, good or bad, you will still be judged... So, for me, it matters. (Participant 3)

Help Seeking Behaviors

Family members and close friends are the individuals to whom ethnic Albanians would turn to get help and share their grievances. Many immigrants stated family members are the first individuals in whom they would confide their problems before turning to friends. Still, they were selective and careful in choosing family members and friends who are trustworthy, honest, and non-judgmental.

First, I will discuss with my family... and... they will be the first people to know... And maybe my friends, because of course they are close. (Participant 7)

So, I guess family comes first... and then, of course, I don't mind sharing with my close friends, but of course I feel more satisfied discussing with my parent's family in general. (Participant 8)

The participants in the study reported seeking help from family and close friends when they had any emotional pain or concern. Family support is undeniably vital to everyone, especially those who live abroad and far away from their country. Thus, confiding one's problems and worries with others, especially with family members, makes the family unit stronger. The Albanian immigrants felt safe and secure sharing their issues with family and close friends in order to find solutions to their problems. The ethnic Albanian immigrants found it difficult to open up to everyone due to fear that people's perceptions would be closely related to stigmatization. Stigmatization is visible in various forms such as fear, bias, shame, embarrassment, rejection, and avoidance. For most individuals, stigmatization is one of the barriers to seeking help for mental health issues among sufferers in the community.

Discussion and Conclusion

Lindner et al. (2022) stated that self-actualization might not only concern its benefits but may also include all facilities and infrastructures that promote well-being, such as housing, student loans, health insurance, and aptitude toward living. This was observed among the ethnic Albanian immigrants, who either stayed in Malaysia or migrated to other countries such as Australia when they perceived the challenges that they had previously encountered again after migrating to Malaysia as students as well as after graduation. The other aspect of self-actualization is the immigrants' feeling of inclusiveness within the new society to which they had migrated despite having different objectives for migrating. This could be seen among the ethnic Albanian immigrants' apprehension and satisfaction in Malaysia and Australia with regard to how well they were accepted by the host countries. Even though most of them had migrated to Malaysia because of the public unrest and war in their countries, many had also come to Malaysia to continue their education. At the beginning of their migration, they had great challenges acculturating in the Malaysian society. Madi et al. (2021) viewed immigrants to maybe feel that the host country might be better for them by observing how well they are treated and welcomed by the local community. As a result, perceptions of discrimination and a lack of positive responses from the local community toward ethnic Albanian immigrants was a normal finding. While the experience of discrimination can be equally hard and painful for different immigrant groups, the immigrants commonly observed and generally accepted incidences of discrimination, stereotyping, labeling, and prejudices. This study has identified some of the cases ethnic Albanian immigrants have experienced, and the difficulty they encountered was in regard to obtaining PR status, which is essential for enhancing a sense of belonging due to the ethnic Albanian immigrants expectation of belonging to a community.

The foreigner stereotype was another barrier ethnic Albanian immigrants had to deal with: By referring to the immigrants as *Mat Salleh* [Westerners], the locals perceived the ethnic Albanians immigrants as foreigners. In this study, the participants expressed their dissatisfaction due to local perceptions and the rejection their children experienced in the local schools. Somehow, the participants tolerated this quandary their children experienced; in reality, however, children stating what they see without filtering their words is part of their natural development, regardless of their differences.

Bernal et al. (2022) realized language competency to be another aspect of individual self-actualization and a good indicator for acculturation. A high level of language competency, especially with some competency in the host nation's language, has been associated with lower levels of acculturation stress. Murphy et al. (2000) found positive feelings such as hopefulness, joy, happiness, and peace to assist in overcoming this stress, compared to negative feelings such as nervousness, anxiety, sadness, and guilt which they associated more with acculturation stress and lower levels of psychological functioning and well-being. The challenges ethnic Albanian immigrants face were greatly related to their ability to master the local language and to communicate with the local community. Despite English being the second language in Malaysia, most people, especially those in rural areas with lower education levels, are still unable to communicate well in English. Janely et al. (2022) examined the cultural shock of students who communicate in English in foreign lands based on the perspective of distinctive cultural backgrounds and lifestyles. In their study, ethnic Albanian immigrants mentioned ways locals differ from them such as how they greet, talk, interact, socialize, behave, eat, think, maintain eye contact, and manage their time. From another perspective, Hesty & Nur (2022) noticed cultural differences such as communication, language, food, dress, individualism, food, family structure, perceptions, religion, time orientation, tradition, and weather to cause students to experience cultural shock abroad. Also, in regard to well-being, Swerdlick et al. (2018) noted that immigrants' well-being may also involve their economic and financial struggle to survive and to maintain a living, their social life and family responsibilities in the host country as well as in their homeland. Some ethnic Albanian immigrants had to find part-time jobs to meet their financial needs as well as those of their parents in their home countries. his study was able to see how the experiences and challenges that the immigrants went through had strengthened their self-esteem, self-actualization and resilience toward challenges as immigrants.

The second part of the study examined the effects of survival and help-seeking behaviors among ethnic Albanian immigrants. Guarneri et al. (2018) stated negative aspects of well-being such as stigmatization to always be a common denominator in mental health issues, as well as other constructs such as race, ethnicity, and gender. In general, perceived stigmatization and self-stigmatization negatively affect individuals' well-being and willingness to seek help, and men are more commonly found to find experience

this negative aspect of well-being than women. This result shows similarities to the greater willingness female ethnic Albanian immigrants have to seek psychological help as a method of early intervention with regard to their mental health issues compared to their male counterparts. Goncalves, M., & et al. (2022) stated men's help-seeking behaviors to depend on their perceptions toward the male gender; to be unique to individual, interpersonal, and sociocultural factors; and to impact their life based on traditional gender stereotypes. In general, the respondents mentioned that they would seek help from individuals who were close to them, such as their family and friends. Among the reasons mentioned as to why the Albanian immigrants turned to their families, and close friends for help was that they didn't want other people to know about their problems and concerns. According to the respondents, Albanian people are quite prejudiced towards people with problems and, as a result, hide their issues from their communities to maintain their image. In summary, ethnic Albanian immigrants have trouble opening up to people because they do not know what people might think of them. This fear of people's perceptions and opinions is closely associated with the stigmatization they have toward people's perceptions. Therefore, to prevent their name from being tarnished in public, they feel they have to hide any weaknesses, such as their emotional pain and psychological/mental health issues. Shu et al. (2022) posited fear of losing reputation to be related to stigmatizations toward mental illnesses; however, the nature of this relationship seems to be bidirectional. Participants argued that fear of losing reputation was either the cause of their mental health difficulties or the consequence of having mental health difficulties and being stigmatized for them. In both cases, a loss of reputation directly added stress, whether by tarnishing their reputation or by tarnishing their family's reputation. Yongbin Kim et al. (2022) stated emotional self-control to be significantly associated with unfavorable help-seeking attitudes. This could be seen in the current study with the ethnic Albanian immigrants' positive responses in regard to dealing with the difficulties and problems they face, both for those living in Malaysia and those living in Australia. Moreover, this study also showed self-compassion to be a significant aspect of resilience for many ethnic Albanian immigrants' ability to maintain and sustain their relationships in their family and the society where they currently live.

In conclusion, many ethnic Albanian immigrants' experiences with regard to settling down in their host countries (i.e., Malaysia and Australia) are similar to those of many

other immigrants all over the world. The most significant lesson would be the importance mental/psychological health and well-being have in maintaining sanity and helping one charter new episodes in life.

Funding: The authors have no funding to disclose.

Conflicts of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Informed Consent: Informed consent was obtained from all individual adult participants involved in the study.

References

- Alviar, S., & del Prado, A. (2022). "You Should Pray About It": Exploring Mental Health and Help-Seeking in Filipino American Catholics. *Asian American Journal of Psychology*. Vol. 13 (1). DOI://https://doi.org/10.1037/aap0000266.
- Al-Maglash, D., AlSavari, A., & Nakatani, E., (2022). *Academic Help-Seeking Behaviours of Undergraduate Pharmacy Students in Saudi Arabia: Usage and Helpful of Resources*. *Healthcare*. Vol. 10 (7). 1264. DOI://https://doi.org/10.3390/healthcare10071264.
- Bernal, D., R., Misiaszek, K., H., & Ayala, J., (2022). Second-Class Citizens? Subjective Social Status, Acculturative Stress, and Immigrant Well-Being. *SN Social Sciences*. Vol. 2. DOI://https://doi.org/10.1007/s43545-022-0371-2.
- Biernacki, P., & Waldorf, D. (1981). *Snowball Sampling: Problems and Techniques of Chain Referral Sampling*. *Sociological Methods & Research*. Vol 10(2). pp.141-163.
- Bryant, A., Cook, A, Egan, H., Wood, J., & Mantzios, M., (2021), Help-Seeking Behaviors for Mental Health In Higher Education. *Journal of Further and Higher Education*. DOI://https://doi.org/10.1080/0309877X.2021.1985983.
- Brown, J., S., Lisk, S., Carter, B., Stevelink, S., Van Lieshout, R., & Michelson, D. (2022). *Can We Actually Change Help-Seeking Behaviour for Mental Health Problems Among the General Public. Development of PLACES Model*. *International Journal of Environment Res. Public Health*. Vol. 19 (5), 2831. DOI://https://doi.org/10.3390/ijerph19052831.
- Burke, L., John, M., & Hanna, P., (2022). *A Qualitative Exploration of How Young Men in The UK Perceive and Experience Help-Seeking for Mental Health Difficulties*. *Children and Youth Review*. Vol. 137. ISSN 0190-7409. DOI://https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106440.

- Chiang, S., Chin, C. A., Meyer, E. W., Sust, S., & Chu, J. (2022). *Asian American Adolescent Help-Seeking Pathways for Psychological Distress*. *Asian American Journal of Psychology*. Vol. 13 (2). pp. 194–206. DOI://<https://doi.org/10.1037/aap0000241>.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2002). *Research methods in education*. Routledge.
- Cooper, D. R., & Schindler, P. S. (2003). *Business Research Methods* (8th edition). USA: McGraw-Hill.
- Creswell, J., W. (2013). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- de Andino, M., & de Manami, W., (2022). *The Moderating Role of Cultural Factors and Sub-Clinical Psychosis on The Relationship Between Internalized Stigma, discrimination, and Mental Help-Seeking Attitudes*. *Stigma and Health*. Vol. 7 (2), 214-225. DOI://<https://doi.org/10.1077/sah0000377>.
- DeVylder, J. E., Narita, Z., Horiguchi, S., Kodaka, M., Schiffman, J., Yang, L. H., & Koyanagi, A. (2020). *Stigma Associated With The Labeling of Schizophrenia, Depression, and Hikikomori in Japan*. *Stigma and Health*. Vol. 5(4). pp. 472-476. DOI://<https://doi.org/10.1037/sah0000215>.
- Goncalves, M., Ferreira, C., & Machado, A. (2022). *Men Victims of Stalking in Portugal: Predictors of Help-Seeking Behaviours*. *European Journal of Crime Policy Res*. Vol. 28. pp. 117-134. DOI://<https://doi.org/10.1007/s10610-021-09481-8>.
- Guarneri, J., A., Oberleitner, D., E.; & Conolly, Sara. (2018). *Perceived Stigma and Self-Stigma in College Students: A Literature Review and Implications for Practice and Research*. *Basic applied Social Psychology*. Vol 41 (1). pp. 48-62. DOI://<https://doi.org/10.1080/01973533.2018.1550723>.
- Guion, L., A., (2002). *Triangulation: Establishing the Validity of Qualitative Studies*. Extension. Institute of Food and Agriculture Sciences. University of Florida. USA.
- Hesty, H., & Nur, S., (2022). *Cultural Shock Experienced by Indonesian Students in the United States of America*. *Journal on English Language Teaching and Learning, Linguistic and Literature*. Vol 10 (1). DOI://<https://doi.org/10.24256/ideas.v10i1.2688>.
- Ilker, E., Sulaiman, A., M., & Alkassim, S., (2016). *Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling*. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*. Vol. 5 (1). pp. 1-4. DOI://<https://doi.org/10.11648/j.ajtas.20160501.11>.
- Janely, C., Wulandari, F., & Angelina, Y. (2022). *An Analysis of Cultural Shock Encountered by Indonesian People Communicating in English in Foreign Countries*. *ELSA*. Vol. 2(2). pp. 1-10.
- Jin Li Shu., Alleva, J., M., & Stutterheim, S., E., (2022). *Perspective on Mental Health Difficulties Among Second-Generation Chinese Individuals in Germany: Stigma, Acculturation, and Help-Seeking*. *Community and Applied Social Psychology*. Vol 32 (4). DOI://<https://doi.org/10.1002/casp2620>.

- Lindner, T., Koster, W., D., & der Waal, J., V., (2022). Different Understanding of Welfare Benefit Among the Dutch Public. A Focus Group Study. *Social Policy Administration*. Vol. 56 (4). DOI://https://doi.org/10.1111/spol.12816.
- Lipson, S., Zhou, S., Abelson, S., Heinze, S., Jirsa, M., Morigney, J., Patterson, A., Singh, M., & Eisenberg, D., (2022). *Trends in College Student Mental Health and Help-Seeking by Race/Ethnicity: Findings From The National Healthy Mind Study 2013-2021*. *Journal of Affective Disorders*. Vol. 306. pp. 138-147. ISSN 0165- 0327. DOI://https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.03.038.
- Lua, Y., Q., Majeed, N., M., Hartonto, A., & Leung, A., (2022). Help-Seeking Tendencies and Subjective Well-Being: A Cross-Cultural Comparison of The United States of America and Japan. *Social Psychology Quarterly*. Vol. 85 (2). pp.164-186. DOI://https://doi.org/10.1177/01902725221077075.
- Madi, D., Bobowik, M., Verkuyten, M., & Basabe, N., (2021). Social Inter-group and Temporal Intra-Personal Comparisons: Responses to Perceived Discrimination and Protective Mechanisms of Eudaimonic Well-Being. *International Journal of Intercultural Relations*. Vol. 86. pp. 74-84. DOI://https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2021.10.007.
- Martinez, A., Calsa, C., Laud, J., & Brown, J., (2022). *I Don't Know where To Seek For Help, So I Just Kept Silence: A Qualitative Study on Psychological Help-Seeking Among Filipino Domestic Workers in The United Kingdom*. *SSM- Qualitative Research in Health*. Vol. 2.
- Merriam, S., (2009). *Qualitative Research. A Guide to Design and Implementation. Revised and Expanded from Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. The Jossey-Bass. Higher and Adult Education Series. USA
- Murphy, B., Hawthorne, G., Pinzone, T., & Evert, H. (2000). Australian WHOQoL Instrument: User's Manual and Interpretation Guide. Australian WHOQoL Field Study Centre, Melbourne, Australia. DOI://https://www.psychiatry.unimelb.edu.au/centres/units/cpro/whoqol/instrument/manual.pdf.
- Norwali, R., Almotairy, S., Akhder, R., Mahmoud, G., Sharif, L., Alasmee, N., Mahsoon, A., Hafez, D., (2022) *Barriers and Facilitators to Mental Health Help-Seeking Among Young Adults in Saudi Arabia: A Qualitative Study*. *International Journal Environ. Res. Public Health*. Vol. 19. 2848. DOI://https://doi.org/10.3390/ijerph19052848.
- Parker, C., Scott, S, & Geddes, A. (2019). *Snowball Sampling*. SAGE Research Methods Foundations. DOI://https://doi.org/10/4135.
- Paul Yongbin Kim., P, Y., Jin, J., & Bau, K., E., (2022). *A Mediator or Moderator? Self-compassion's Role In The Association Between Emotional Self-Control and Help-Seeking Attitudes Among Asian American College Students*. *Asian American Journal of Psychology*, 13(2), 185– 193. https://doi.org/10.1037/aap0000248.
- Ratnayake, P., & Hyde, C., (2019). *Mental Health Literacy, Help-Seeking Behaviour and Well-Being in Young People: Implication for Practice*. *The Educational and Developmental Psychologist*. Vol. 36 (1). pp. 16-21. DOI://https://doi.org/10.1017/edp.2019.1.

- Sainula Tuerxun, Nik Ahmad Hisham Ismail, Ridhuan Abdulla and Nur Syahida Khalid (2020). *Psychological Adjustment of Muslim Chinese International Students in Malaysia*. International Journal of Education, Psychology and Counseling 5 (34). pp. 60-79. E-ISSN 0128-164X. DOI:10.35631/IJEPC.534005.
- Seon, J., Cho, H., & Han, J., B., (2022). *Help-Seeking Behavior Among College Students Who Have Experienced Intimate Partner Violence and Childhood Adversity*. Journal of Family Violence. Vol. 37. DOI://https://doi.org/10.1007/s10896-021-00311-3.
- Sifat, M., Tasnim, N., Hoque, N., Saperstein, S., Shin., R & Green., K., (2022). *Motivation and Barriers For Clinical Mental Health Help-Seeking in Bangladeshi University Students: A Cross sectional Study*. Global Mental Health. DOI://https://doi/org/gmh.2022.24.
- Sverdlik, A., Hall, N., C., McAlpine, L., & Hubbard, K., (2018). *The PhD Experience: A Review of The Factors Influencing Doctoral Students' Completion, Achievement, and Well-Being*. International Journal of Doctoral Studies. Vol. 13. pp. 361-388. DOI://https://doi.org/10.28945/4113.
- Voltissa, T., & Nik Ahmad Hisham Ismail (2021). *Mental Well-Being of Albanian and Kosovo Albanian Immigrants*. American Journal of Qualitative Research. Vol. 5, No. 2. pp. 73-91.

book
reviews

ФАТИМА САЛИФОСКА, ЦИВИЛИЗАЦИСКИТЕ ТЕМЕЛИ НА ГЕОПОЛИТИКАТА НА БАЛКАНОТ НИЗ ПРИЗМАТА НА МАКЕДОНСКО-ТУРСКИТЕ ОДНОСИ

Скопје, Институт за јавни Политики, 2022, с.185

Reviewer: Неџад Мехмедовиќ

Во текот на 2022 година во издание на Институтот за јавни Политики во Скопје на македонски јазик на вкупно 185 страници излезе од печат книгата Цивилизациските темели на геополитиката на Балканот низ призмата на македонско-турските односи од авторката Д-р Фатима Салифоска.

Д-р Фатима Салифоска е Доктор по Политички науки на Правниот факултет “Јустинијан Први” при универзитетот Св. Кирил и Методиј во Скопје. Вработена е во Институтот за Духовно и културно наследство на Албанците – Скопје. Таа е

 Assistant Researcher, Institute of National History, nedjad.mehmedovikj@gmail.com

 0000-0003-0545-1241

 Balkan Studies Foundation
DOI: <http://doi.org/10.51331/B011>
Journal of Balkan Studies, 3 (1), 2023
balkanjournal.org

авторка и ко-авторка на четири книги и Десетина статии во релевантни научни и стручни списанија на македонски, англиски, албански, турски и Српски јазик.

Книгата е составена од вовед, четири глави и заклучоци, и истата претставува обемен научен труд кој дава темелна анализа на македонско-турските односи низ еден политичко-историски континуитет. Авторката го структурирала трудот на четири тематски поглавја со следните наслови: „Теоретска рамка“, „Историскиот континуитет на Република Турција и нејзината меѓународна положба“, „Билатералните односи помеѓу Република Македонија и Република Турција од 1991 до 2019 година“ и „Геостратешко влијание на Република Турција во Република Северна Македонија“.

Во првата глава на книгата е дефинирана целта и значењето на поимот на цивилизациите низ историјата и нивниот придонес во развојот на целокупното општество. Во продолжение се анализира проучувањето и дефинирањето на теориите на геополитика од голем број теоритичари низ историјата во зависност од различните прилики во кои се наоѓал светскиот поредок. Авторката во овој дел ја анализира геополитичката и стратешка позиција на Република Турција како нераскинлив дел од Балканот поради географската положба и корените кои ги влече од испреплетувањето на историските настани, засновани врз османлиското наследство. Во овој сегмент се анализира стојалиштето на Ахмет Давутоглу дадено во неговата книга „Стратешка длабочина“ кој ја одредува позицијата на Република Турција во новата прераспределба на светската моќ. На крајот на првото поглавје се дава детален опис на Балканот како одделен и специфичен геополитички регион во светот, од гледна точка на геополитичкото и геостратешко значење.

Вториот дел започнува со осврт на историскиот развој на Отоманската Империја и нејзината организација низ повеќе перспективи. Во продолжение се дава опис на воспоставувањето на власта на Балканот, младотурското движење, милет-системот, шеријатското право, како и трансформацијата на империјата во модерна турска држава. Во овој дел се анализираат и односите помеѓу Република Турција од формирањето во 1923 година и Кралството Југославија во чии рамки во тоа време се наоѓала територијата на Република Македонија. Авторката посебно ја акцентира и имиграцијата на населението како најзначаен интерес од страна

на турската наДворешна Политика за Балканот во периодот пред и по Втората Светска Војна. Делот завршува со анализа на обновувањето на југословенско-турското сојузништво во војната.

Третата глава започнува со осврт на геостратешката положба на Република Турција по Студената војна, при што Дава преглед на Политиката насочена кон Балканот при процесот на распаѓање на Југославија и формирањето на нови Држави. Потоа се става фокус на процесот на признавање на Република Македонија во меѓуНародните односи, како и предизвиците со кои се соочува Државата на внатрешен и на меѓуНароден план. Во продолжение се анализира воспоставувањето на Дипломатските односи помеѓу Република Македонија и Република Турција, како и улогата на Република Турција во меѓуНародното признавање на Република Македонија. Најзначајниот Дел на ова поглавје е хронолошкиот приказ на најголем Дел од меѓусебните официјални средби на високо ниво кои се оствариле помеѓу Двете Држави во периодот од 1991 година, па сè до 2019 година.

На почетокот на четвртата глава авторката Дава приказ на проучувањето на наДворешната Политика на Република Турција со посебен осврт на неоотоманизмот. Во продолжение прави анализа на влијанието на Република Турција и Другите меѓуНародни актери на Западен Балкан со посебен акцент на Република Северна Македонија. Во вториот Дел на поглавјето најпрвин се Дава фокус на економските односи помеѓу Република Македонија и Република Турција низ историјата, за да поглавјето сублимира со анализа на воените односи помеѓу Двете земји и можноста за зајакнување на врските преку соработка во одбраната.

Авторката на крајот Дава опширен заклучок на целокупниот труд, потенцирајќи дека Двете земји имаат одлични билатерални односи и истите во повеќе области Достигнуваат степен на стратешко партнерство и дека соработката во одредени сфери, особено во економската, иако не е на завидно ниво, има постојана динамика и растечка тенденција. Авторката акцентира дека Република Северна Македонија е единствена земја во регионот во која припадниците на Доминантната религија (православието) со симпатии гледаат на Република Турција, наспроти растечката исламофобија во соседството и Европа предизвикана директно од Доктрината на неоотоманизмот.

Книгата завршува со прилог на хронолошки наброени билатерални Договори помеѓу Двете земји, листа на целокупната користена литература, како и Две рецензии од проф. Д-р СкенДер Асани и проф. Д-р Иванка Василевска.

Делото Цивилизациските темели на геоПолитиката на Балканот низ призмата на макеДонско-турските односи е уникатно и еДинствено зараДи научниот пристап кон темата која ја обработува. Обемната научна литература што авторката ја користи во книгата овозможува споредување на податоци од најразлични извори и тоа е значајна придобивка на овој научен труд. Дополнително поставена е Добра теоретска рамка и хронолошки приказ на геоПолитичките токови во целокупниот регион на ЗапаДен Балкан како и самото влијание кое Република Турција го имала во регионот низ историјата. Токму затоа, овој труд претставува значајно Дело кое ги поставува зачетоците на оваа широка тема и Дава значаен придонес за макеДонската, турската, но и за балканска историографија во целина.